

2021

CRPS

Centrum Rozwiązywania
Problemów Społecznych

 CRPS
EDUKACJA

 CRPS
SZKOLENIA

 CRPS
BAiC

Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych

Gmina Dobrcz

SPIS TREŚCI

<i>Wstęp</i>	<i>4</i>
<i>Dane demograficzne</i>	<i>5</i>
<i>Metryka Gminy</i>	<i>7</i>
Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej.....	7
działalność Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	9
Procedura niebieskiej karty	10
Rynek alkoholowy	11
<i>Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców</i>	<i>12</i>
Grupa badana.....	12
Cel badania.....	14
Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców	15
Rynek pracy i problem bezrobocia	16
Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne	19
Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze.....	30
Przekonania dotyczące wychowania dzieci.....	35
Zjawisko przemocy w rodzinie	37
<i>Badania sprzedawców napojów alkoholowych</i>	<i>44</i>
Grupa badana.....	44
Cel badania.....	44
Wyniki badań.....	45
<i>Problemy społeczne w środowisku młodzieży szkolnej.....</i>	<i>54</i>
Metodologia	54
Cel badania.....	54
Charakterystyka grupy badanej	55

Wyniki	56
Przemoc i poczucie bezpieczeństwa w szkole	56
Środowisko Rodzinne	61
Substancje psychoaktywne: Alkohol	64
Substancje psychoaktywne: Papierosy	69
Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze	72
Postawy wobec substancji psychoaktywnych	76
Uzależnienie od internetu i cyberprzemoc	79
Hazard	85
Czas Wolny	87
Telewizja	92
Sport	94
Podsumowanie	97
Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży – rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej	102
Czynniki ryzyka	102
Czynniki chroniące	103
Cele i kierunki działań profilaktycznych	105

WSTĘP

Raport ma na celu przedstawienie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w pierwszej połowie 2021 roku. Obejmuje on podstawowe problemy społeczne związane z nadużywaniem alkoholu, nikotyny, dopalaczy i narkotyków, przemocą w rodzinie oraz w środowisku szkolnym, a także postawami społecznymi wobec powyższych zjawisk.

Dane dotyczące lokalnych zagrożeń społecznych uzyskane zostały w drodze anonimowych badań ankietowych przeprowadzonych w Gminie Dobrcz wśród trzech grup reprezentujących trzy lokalne środowiska:

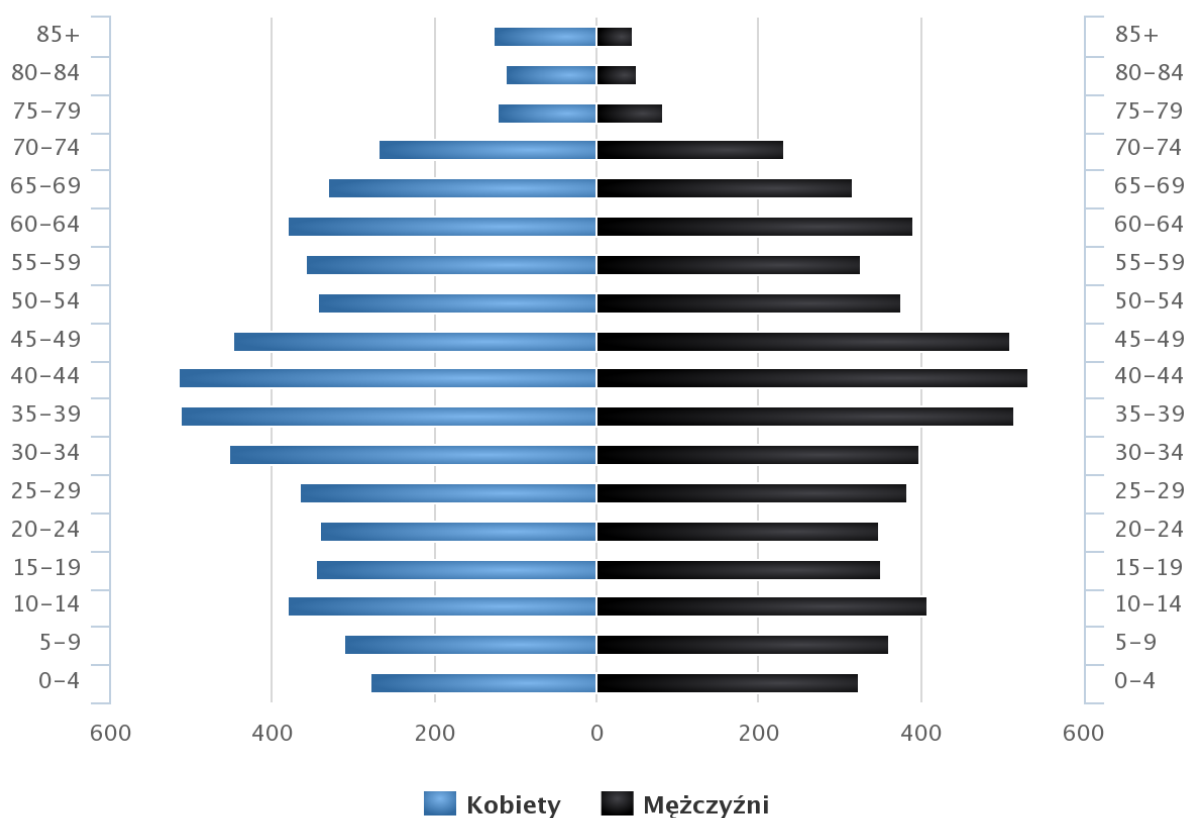
- a) dorośli mieszkańcy gminy;
- b) młodzież szkolna;
- c) sprzedawcy i właściciele punktów sprzedaży alkoholu.

DANE DEMOGRAFICZNE

Gmina Dobrcz ma 11 958 mieszkańców, z czego 50,2% stanowią kobiety, a 49,8% mężczyźni. W latach 2002-2020 liczba mieszkańców wzrosła o 36,3%. Średni wiek mieszkańców wynosi 38,9 lat i jest mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego oraz mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Piramida wieku mieszkańców gminy Dobrcz, 2020

(Źródło: GUS)

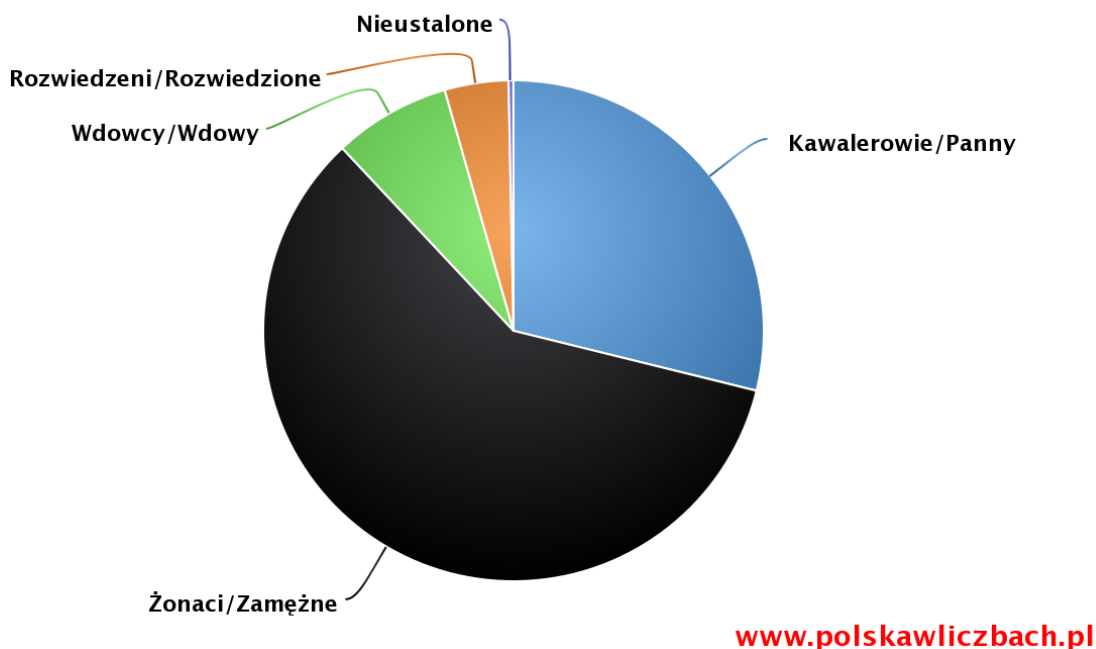

www.polskawliczbach.pl

Mieszkańcy gminy Dobrcz zawarli w 2019 roku 52 małżeństw, co odpowiada 4,4 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to nieznacznie mniej od wartości dla województwa kujawsko-pomorskiego oraz mniej od wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 2,1 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 28,8% mieszkańców gminy Dobrcz jest stanu wolnego, 59,1% żyje w małżeństwie, 4,1% mieszkańców jest po rozwodzie, a 7,6% to wdowy/wdowcy.

Stan cywilny (Ludność w wieku 15+ lat) – Gmina Dobrcz

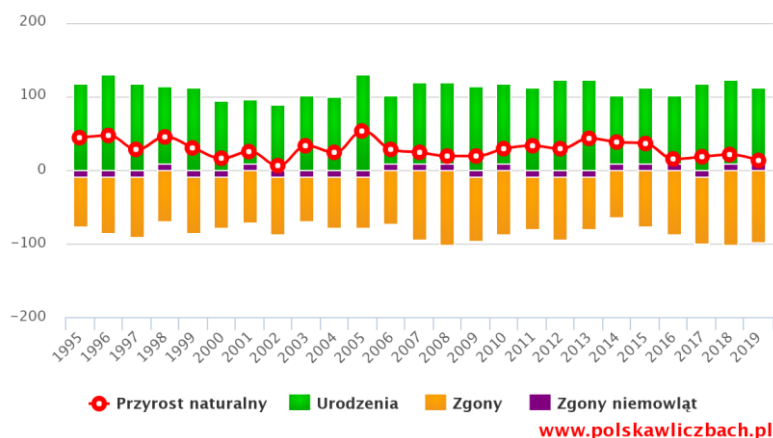
(Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011)

Gmina Dobrcz ma dodatni przyrost naturalny wynoszący 13. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu 1,11 na 1000 mieszkańców gminy Dobrcz. W 2019 roku urodziło się 112 dzieci, w tym 42,9% dziewczynek i 57,1% chłopców. Średnia waga noworodków to 3397 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 1,05 i jest znacznie większy od średniej dla województwa oraz znacznie większy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju. Dla porównania w 2020 roku urodziło się 129 dzieci. Jest to liczba o 17 większa niż w roku ubiegłym. 43% stanowili chłopcy (56 urodzeń), natomiast 57% dziewczynki (76 urodzeń).

Przyrost naturalny w latach 1995–2019 w gminie Dobrcz

(Źródło: GUS)

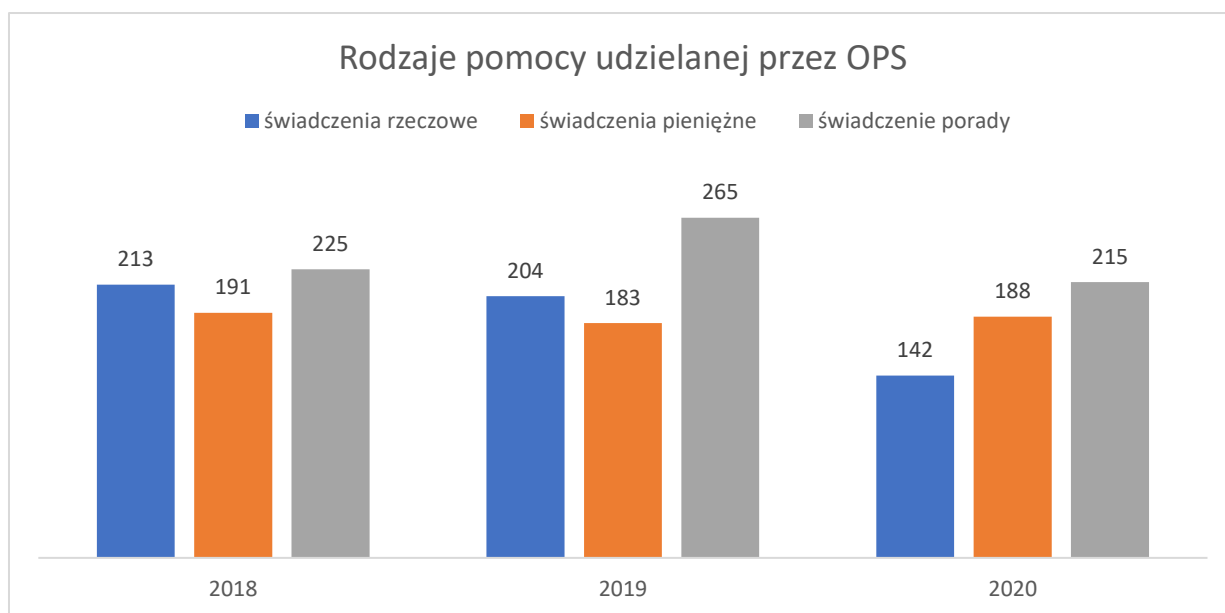

METRYKA GMINY

DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba rodzin ogółem	254	243	204
Rodziny korzystające ze świadczeń z powodu problemów uzależnień	32	40	31

**Powody przyznawania pomocy społecznej
(liczba osób)**

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Niepełnosprawność	79	78	76
Bezrobocie	85	76	61
Osoby dotknięte klęską żywiołową	0	0	0
Ubóstwo	137	120	121
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	36	36	39
Osoby dotknięte długotrwałą chorobą	97	96	110
Alkoholizm	32	40	3
Inne	77	62	57

**Struktura odbiorców pomocy społecznej ze względu na aktywność zawodową
(liczba osób)**

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Pracuje	57	46	33

Pracuje dorywczo	29	28	21
Nie pracuje	34	33	33
studiuje	0	0	0
Na rencie i na emeryturze	44	51	42
Bezrobotni bez prawa do zasiłku	69	70	46
Inne	31	22	39

DZIAŁALNOŚĆ KOMISJI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

KRPA

	2019 r.	2020 r.
Posiedzenia KRPA (ogółem)	27	23
Przeprowadzone rozmowy	32	13
Kontrole punktów sprzedaży	0	1
Postanowienia opiniujące lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych	6	18

PROCEDURA NIEBIESKIEJ KARTY

W związku z procedurą Niebieskiej Karty sporządzono:

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Ogółem wniosków	27	35	27
W tym przez:			
OPS	7	8	5
KRPA	0	0	0
Placówki szkolno – wychowawcze:	1	2	0
Policja	19	25	22

RYNEK ALKOHOLOWY

Liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych dla poszczególnych ich rodzajów:

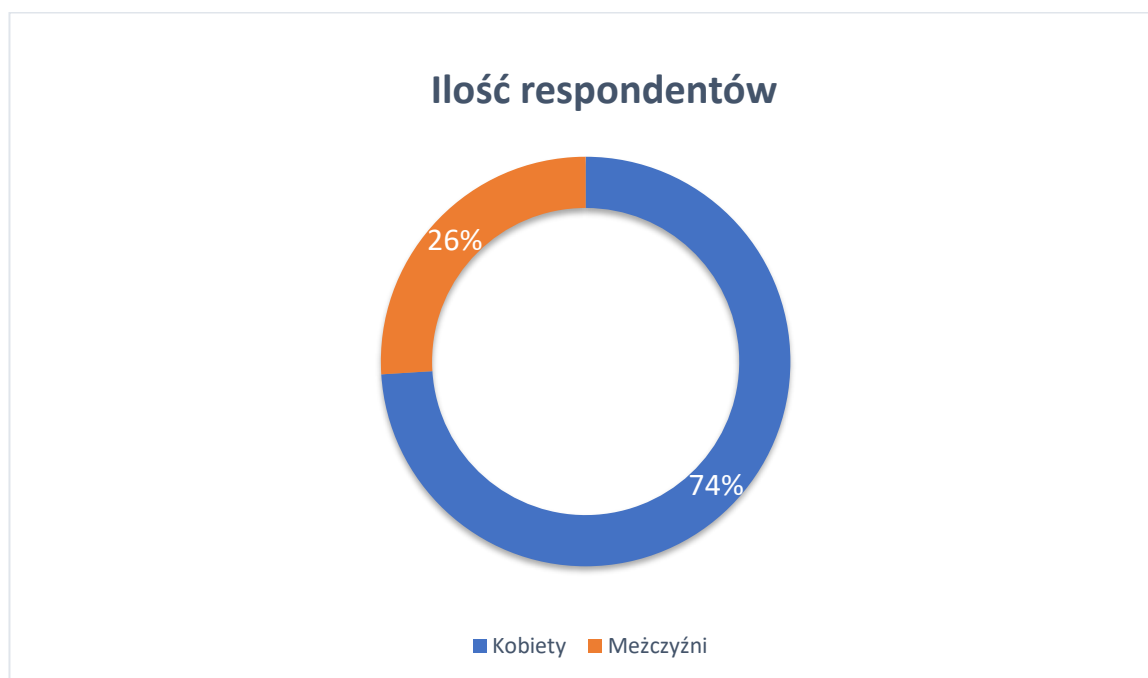
1. do spożycia poza miejscem sprzedaży – (wg zawartości alkoholu):
 - a. do 4,5%: **32**
 - b. od 4,5% do 18%: **32**
 - c. powyżej 18%: **32**
2. do spożycia w miejscu sprzedaży (wg zawartości alkoholu):
 - a. do 4,5%: **7**
 - b. od 4,5% do 18%: **0**
 - c. powyżej 18%: **0**

LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

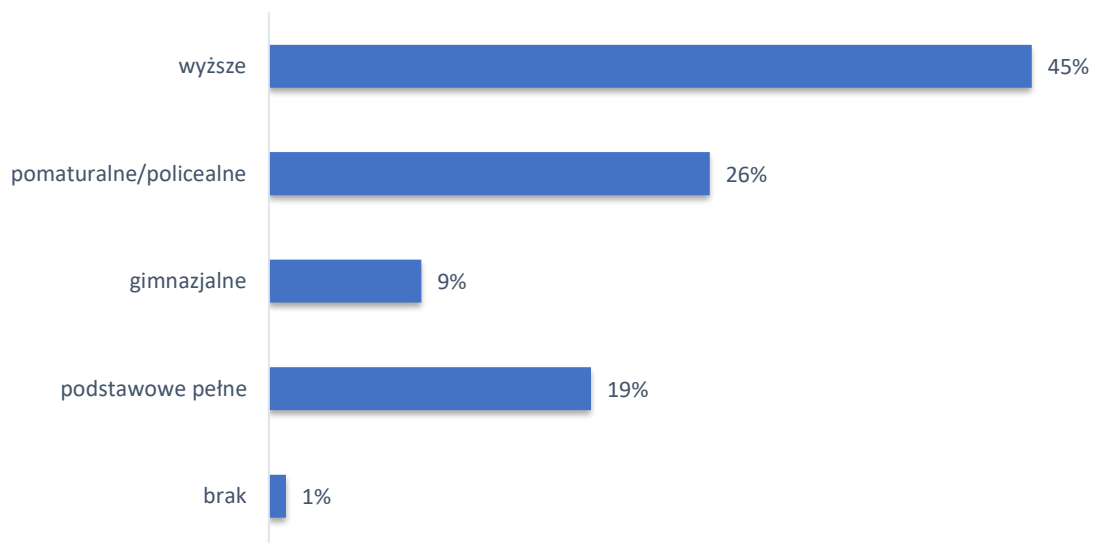
GRUPA BADANA

Badania miały charakter ankiety online przeprowadzonej przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Jest to program pozytywnie zaopiniowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Obejmowały mieszkańców Gminy Dobrcz, którzy ukończyli osiemnasty rok życia. Respondenci byli informowani o anonimowym charakterze ankiety oraz możliwości rezygnacji z badania w dowolnym momencie.

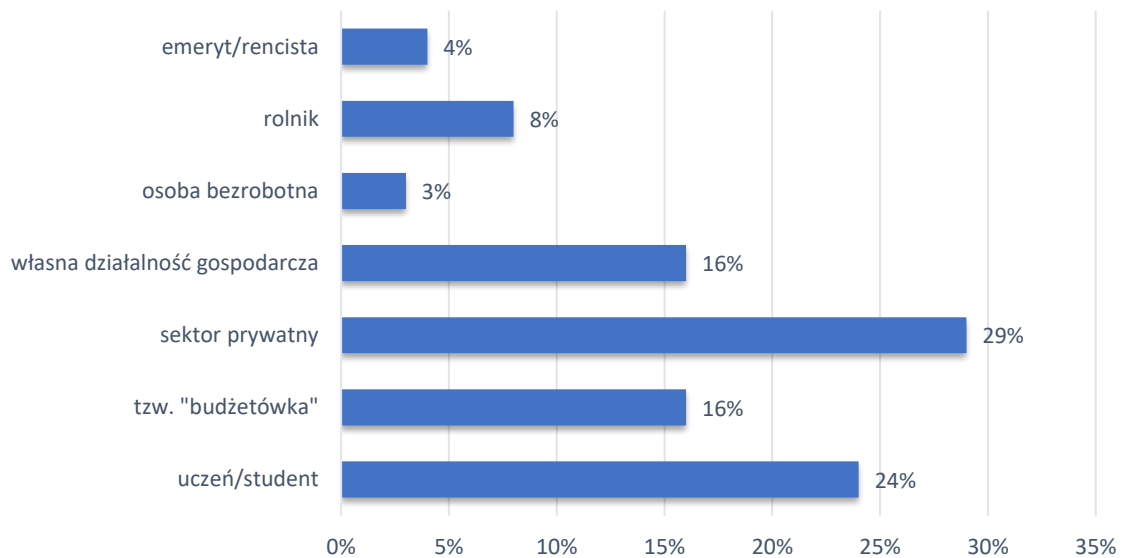
W badaniu wzięło udział 100 osób, w tym 26 mężczyzn oraz 74 kobiety. Średnia wieku respondentów wyniosła 36,5 lat.

Wykształcenie respondentów

Struktura zatrudnienia respondentów

CEL BADANIA

Celem badania była identyfikacja zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności obejmujących:

- postawy społeczne dotyczące problemów istotnych w środowisku lokalnym
- problemy bezrobocia i lokalnego rynku pracy;
- zagadnienia związane z substancjami psychoaktywnymi, takimi jak narkotyki i dopalacze;
- zagadnienia związane ze spożywaniem alkoholu, postawami wobec alkoholu oraz problematyką uzależnienia;
- zagadnienia związane z przemocą w rodzinie w tym przekonania dotyczące modelu wychowania dzieci i młodzieży w kontekście stosowania kar fizycznych.

PODSTAWOWE PROBLEMY SPOŁECZNE W OPINII MIESZKAŃCÓW

W pierwszej części badania poprosiliśmy o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności odmiennych problemów społecznych jest odsetek respondentów, którzy wskazują dany problem jako bardzo ważny. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uzyskanych w badaniu mieszkańców Gminy Dobrcz.

Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców				
Problem	Bardzo istotny	Raczej istotny	Raczej nieistotny	Zdecydowanie nieistotny
Zanieczyszczenie powietrza (smog)	3%	45%	51%	0%
Zanieczyszczenie wody	1%	57%	41%	1%
Zanieczyszczenie krajobrazu (zaśmiecenie)	20%	66%	14%	0%
Bezrobocie	14%	44%	40%	2%
Bieda, ubóstwo	17%	30%	51%	2%
Bezdomność	17%	31%	45%	7%
Wzrost przestępczości	19%	35%	39%	7%
Kryzys rodziny	15%	29%	43%	13%
Kryzys norm moralnych	13%	29%	39%	19%

Za najistotniejsze problemy w środowisku lokalnym ankietowani mieszkańcy uznali zanieczyszczenie krajobrazu (86%), zanieczyszczenie wody (58%).

Zatrudnienie w Polsce stale wzrasta, a bezrobocie spada i jest na najniższym poziomie od 25 lat. Tymczasem dynamika wzrostu płac jest umiarkowana, tj. nie przyspiesza. Według aktualnych danych Eurostatu bezrobocie w Polsce spadło do poziomu 3,1%. Tylko pięć krajów ma niższą wartość tego wskaźnika: Holandia, Malta, Węgry, Niemcy i Czechy. Według GUSu współczynnik aktywności zawodowej w IV kwartale 2020 roku w Polsce wyniósł 56,5%.¹

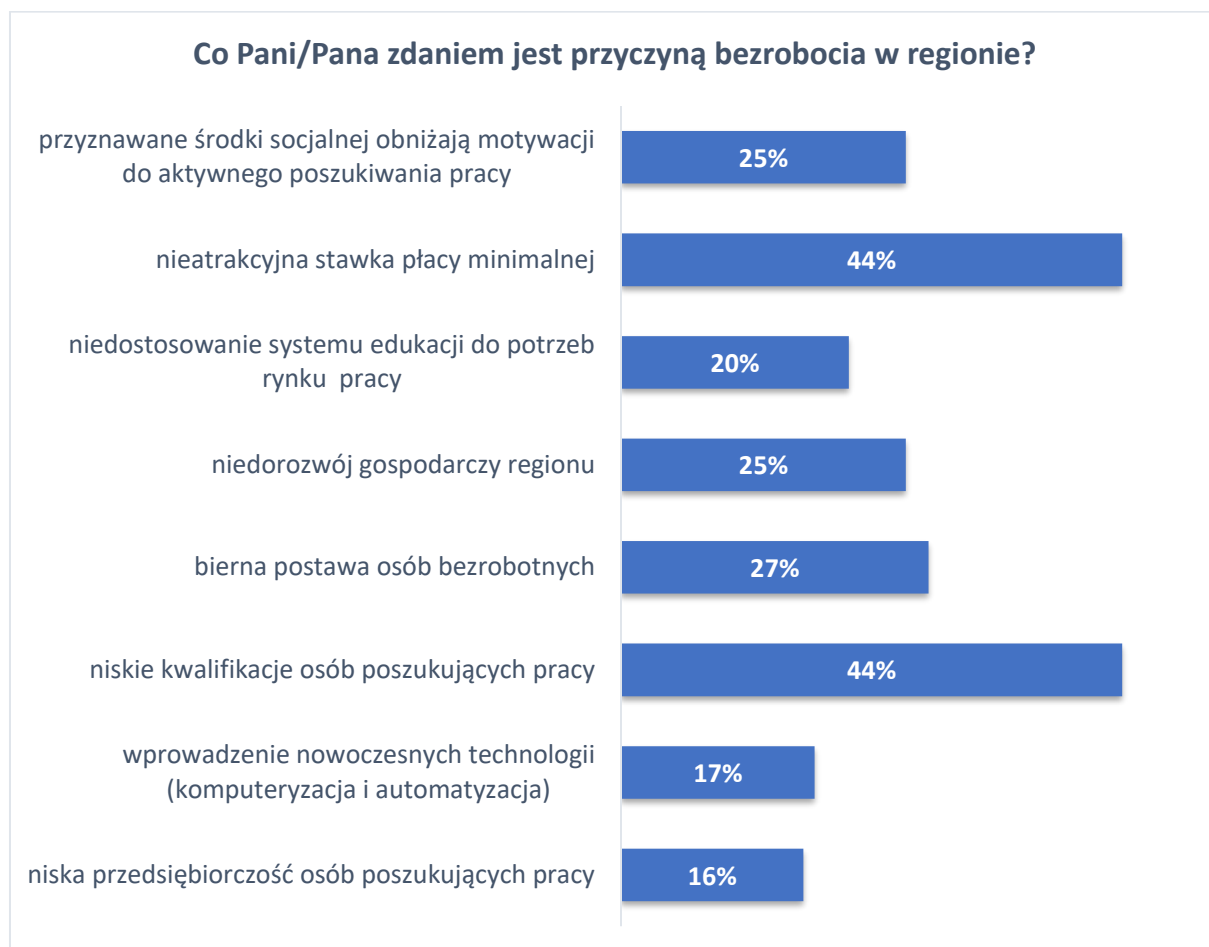
W gminie Dobrcz na 1000 mieszkańców w wielu produkcyjnym pracuje 109osób . 58,0% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 42,0% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w gminie Dobrcz wynosiło w 2020 roku 5,2% (6,1% wśród kobiet i 4,4% wśród mężczyzn). W 2019 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Dobrcz wynosiło 4 449,27 PLN, co odpowiada 85.90% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Dobrcz 912 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 249 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -663. 16,3% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Dobrcz pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 41,6% w przemyśle i budownictwie, a 22,2% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,8% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).²

Pierwsze pytanie, które odnosiło się do lokalnego rynku pracy, dotyczyło opinii badanych na temat **przyczyn bezrobocia w regionie**. Respondenci zwracali uwagę na – nieatrakcyjną stawkę płacy minimalnej oraz niskie kwalifikacje osób poszukujących pracy (44%) oraz bierną postawę osób bezrobotnych (27%). Jednak warto zaznaczyć, że na żadną z tych kategorii nie wskazała większość respondentów. Można spodziewać się, że

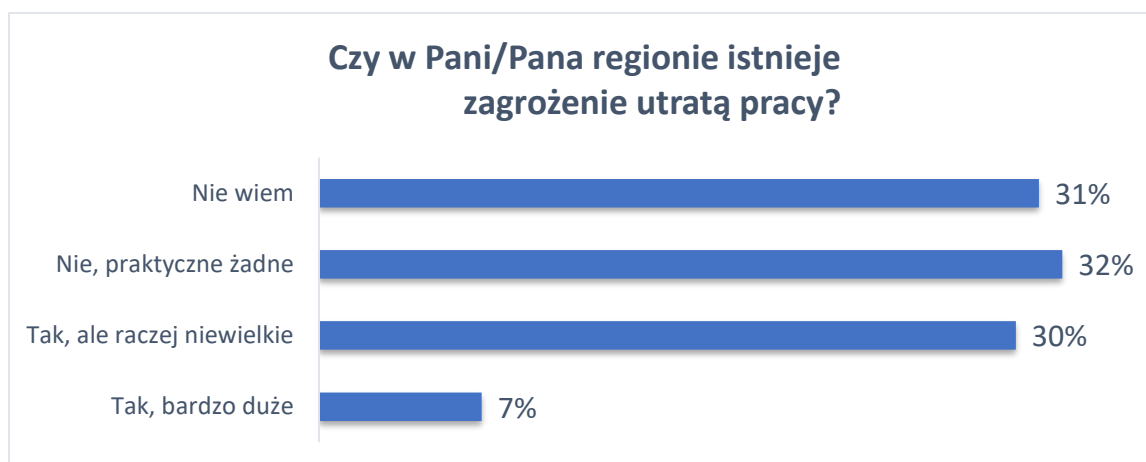
¹ https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5475/12/45/1/informacja_sygnalna_o_ryнку_pracy_iv_kw.2020.pdf

² www.polskawliczbach.pl

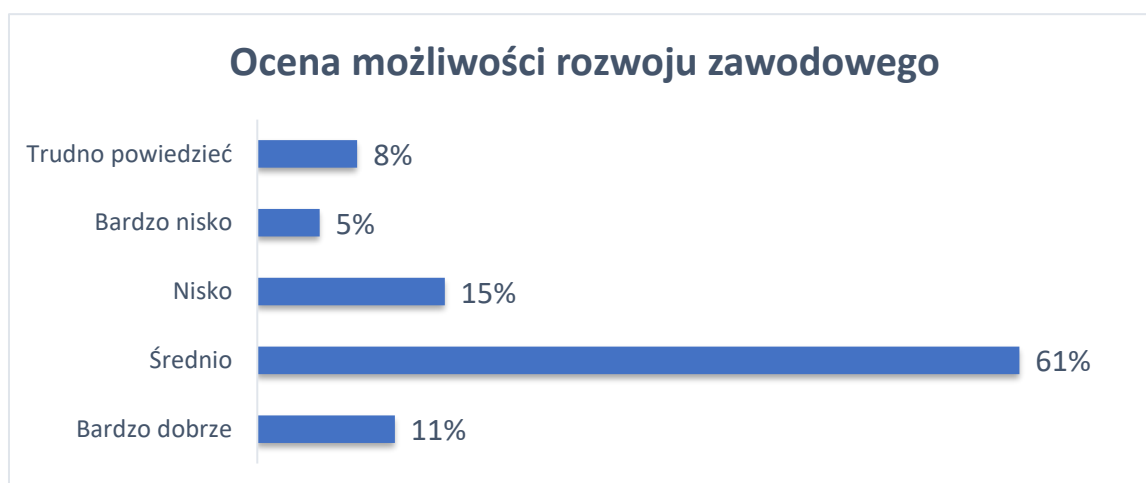
osobiście/własnymi słowami być może definiowałoby ten problem i jego przyczynę w nieco inny sposób.

W perspektywie warunków zatrudnienia na lokalnym rynku pracy respondenci zostali zapytani, czy ich subiektywnym zdaniem istnieje **zagrożenie utratą pracy**. Na pytanie o skalę zagrożenia utraty pracy, najczęstszą odpowiedzią jest, że takie niebezpieczeństwo w regionie jest praktycznie żadne (32%). 31% badanych nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie - wybrało odpowiedź "nie wiem".

Następne pytanie odnosiło się do **opinii badanych na temat możliwości rozwoju zawodowego, jaki istnieje na lokalnym rynku pracy**. Poniższe wyniki pokazują, że **większość mieszkańców określiła możliwości rozwoju zawodowego na średnim poziomie (61%)**. Tylko **11% badanych** wskazało odpowiedź: „bardzo dobrze”, co raczej sugeruje, że niewielka liczba z nich postrzega lokalny rynek zawodowy jako atrakcyjny w perspektywie szans na poszerzanie swoich kompetencji oraz umiejętności zawodowych.

SPOŻYWANIE ALKOHOLU ORAZ ZWIĄZANE Z NIM INNE PROBLEMY SPOŁECZNE

Przyjęło się sądzić, że Polacy piją alkohol często, w dużych ilościach. Należałoby więc wnioskować, że istnieje społeczne przyzwolenie, norma, która nie potępia częstego spożywania alkoholu, lecz przeciwnie – czyni je społecznie akceptowalnym wzorem postępowania. Jednak nie potwierdza tego rozkład deklaracji, jaki uzyskaliśmy w trakcie badania. Ponad połowa Polaków (53%) twierdzi, że pije alkohol, ale tylko od czasu do czasu i mając ku temu dobrą okazję. Można to nazwać umiarkowanym stylem picia. Niewielkie grupy badanych deklarują częste (4%) i dosyć częste (7%) wykorzystywanie różnych okazji do napicia się alkoholu. Co szósty respondent (16%) przyznaje, że unika okazji do tego, żeby pić alkohol, a prawie co piąty (19%) deklaruje abstynencję. Warto zauważyć, że pewien normatywny styl picia nie zmienił się od dziesięciu lat, gdyż w badaniu z 1997 roku respondenci odpowiadali bardzo podobnie³.

Kolejne badania CBOSu, z 2010 roku, wydają się potwierdzać wskazane wcześniej tendencje Polaków w piciu alkoholu. Mianowicie: *Od alkoholu nie stroni ponad trzy czwarte dorosłych Polaków (76%), przy czym dwie trzecie (65%) twierdzi, że pije czasami, a co dziewiąty (11%) – że często. Ponad jedna piąta badanych (22%) deklaruje abstynencję.*

³ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Postawy wobec wybranych substancji psychoaktywnych*, Warszawa, marzec 2007.

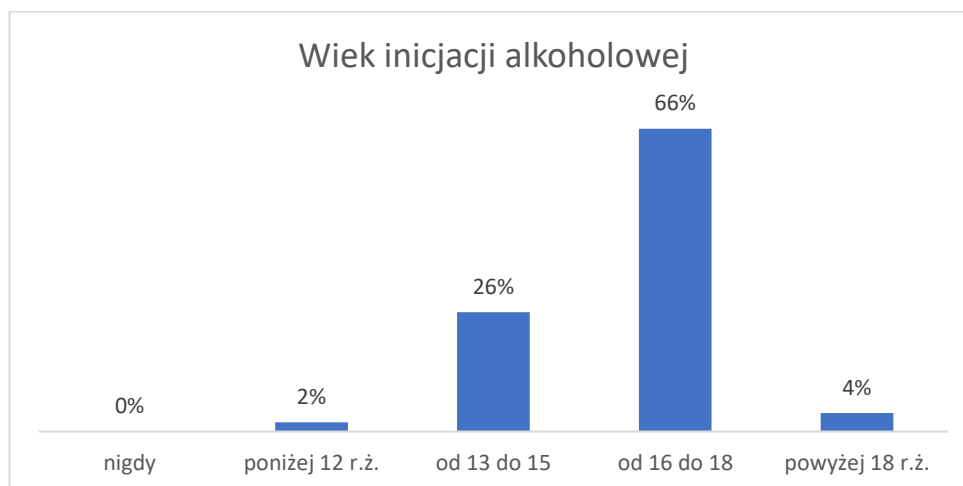
Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2007/K_039_07.PDF

W ciągu ostatnich trzynastu lat zwiększyła się (o 6 punktów procentowych) grupa abstynentów, zmalał zaś (o 4 punkty) odsetek tych, którzy rzadko piją alkohol⁴.

W przeprowadzonej ankiecie zbadano postawy i przekonania dorosłych mieszkańców na temat alkoholu.

⁴ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Postawy wobec alkoholu*, Warszawa, sierpień 2010. Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_116_10.PDF

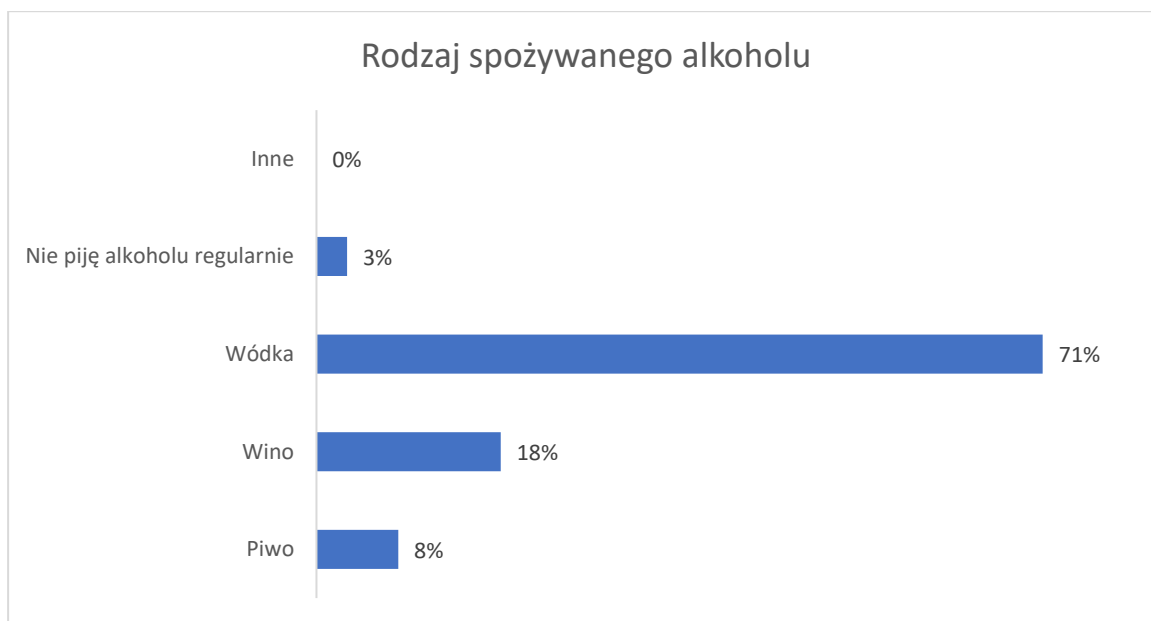
Pierwszą z poruszanych kwestii był **wiek inicjacji alkoholowej**. 4% osób deklaruje pierwsze spożycie alkoholu po osiągnięciu pełnoletności. Najwięcej, bo 66% ankietowanych wskazało wiek pomiędzy 16 a 18 r.ż.

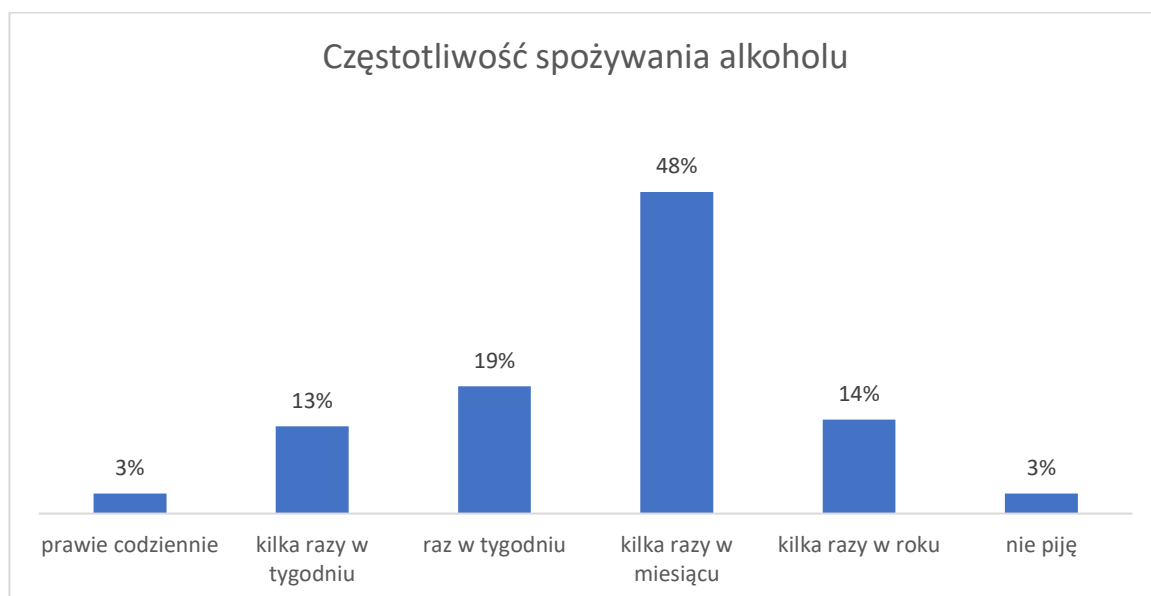
Najczęściej deklarowaną okolicznością inicjacji alkoholowej wśród mieszkańców gminy Dobrcz jest **impreza/dyskoteka** – 55% oraz **wyjazd wakacyjny** – 25%.

W następnej kolejności zapytaliśmy mieszkańców gminy Dobrcz o rodzaj **najczęściej spożywanego przez nich alkoholu**. Najczęściej pojawiającą się odpowiedzią jest wódka (**71%**) potem wino (**18%**) oraz piwo (**8%**). **3% badanych zadeklarowało, że nie spożywa alkoholu regularnie.**

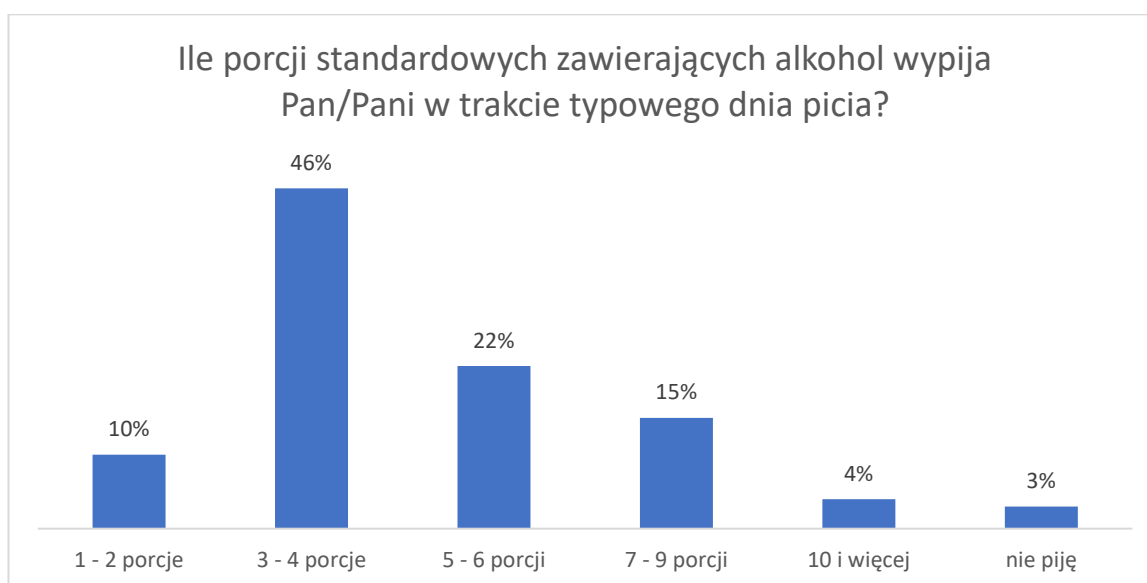

Kolejną kwestią była **częstotliwość spożywania alkoholu**. 3% respondentów to osoby deklarujące **abstynencję**. Największa liczba badanych przyznała, że pije alkohol kilka razy w miesiącu (48%) oraz raz w tygodniu (19%), kilka razy w roku (14%). **3% badanych wskazało, że spożywa alkohol prawie codziennie.**

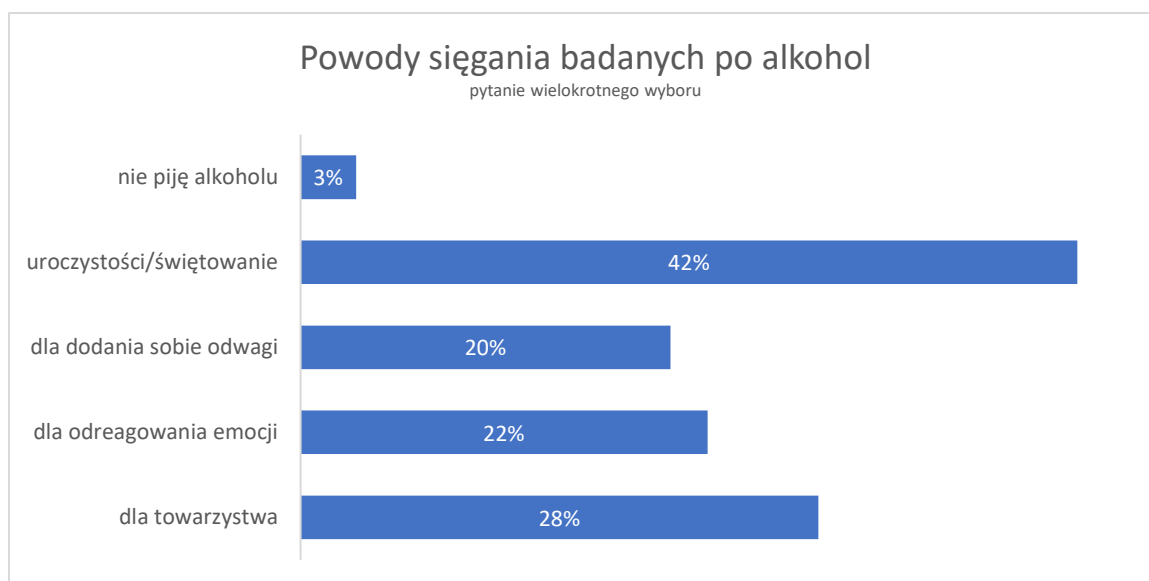
Oprócz częstotliwości spożywania alkoholu ważne są także jego **ilości**. Porcja standardowa alkoholu (tzn. 10g czystego, 100% alkoholu) zawarta jest w ok. 250 ml piwa o mocy 5% (pół butelki), w ok. 100 ml wina o mocy 12% (jeden kieliszek wina) oraz w ok. 30 ml wódki o mocy 40% (mały kieliszek wódki).

Badani deklarowali najczęściej, że spożywają jednorazowo: 1 – 2 porcji alkoholu (10%), 3 – 4 porcji (46%), 5 – 6 porcji (22%). W tym pytaniu 3% mieszkańców zadeklarowało abstynencję. **W związku z powyższym, należy uznać, że mieszkańcy Gminy Dobrcz odzwierciedlają postawy wobec picia alkoholu o wysokim poziomie ryzyka, ponieważ łącznie 97% mieszkańców deklaruje regularne spożywanie alkoholu.**

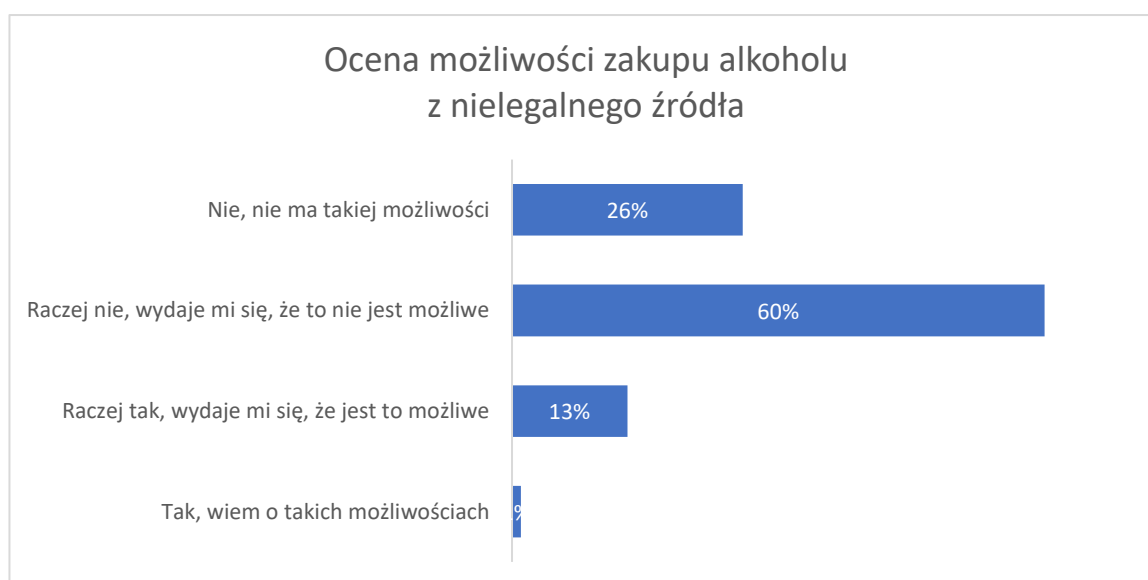
Nie tylko ilości oraz częstotliwość spożywanego alkoholu, ale także powody **sięgania** przez dorosłych są istotne dla oceny ich postaw. Do najczęściej wskazywanych okazji i motywów sięgania po alkohol mieszkańcy wskazują kolejno: **uroczystości/świętowanie - 42%, dla towarzystwa - 28%, dla odreagowania emocji - 22%**. Pierwsze dwie okazje wydają się dość powszechne dla spożywania alkoholu. **Niepokojący wydaje się wskaźnik sugerujący, że łącznie dla 42% badanych alkohol jest źródłem radzenia sobie z przeżywanymi emocjami⁵.**

⁵ Suma odpowiedzi: dla odreagowania emocji i dla dodania sobie odwagi.

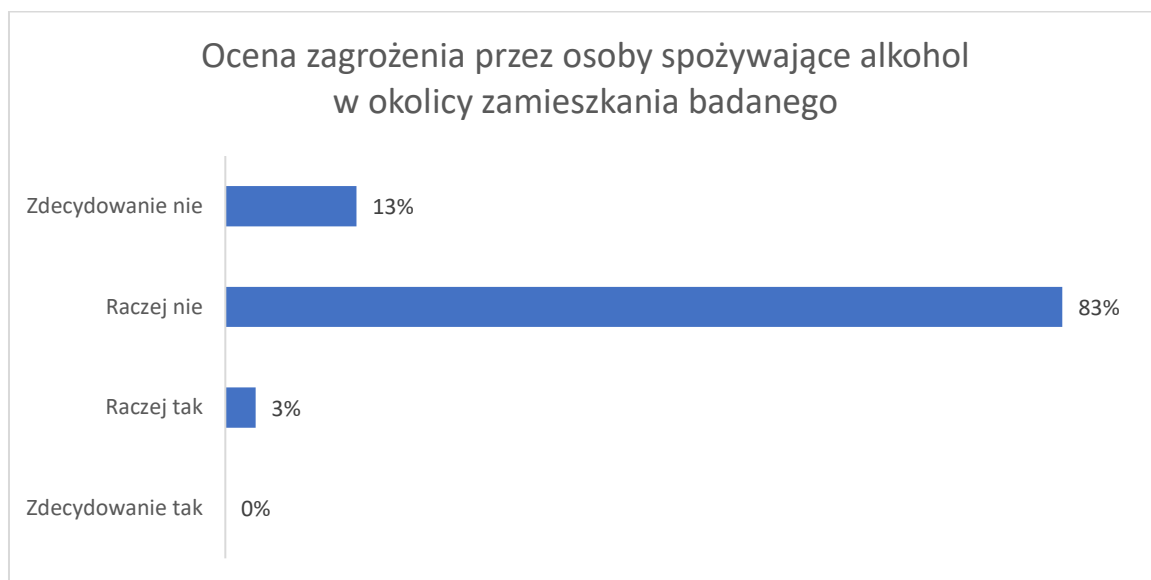

Kolejne cztery pytania nawiązują pośrednio do **poziomu poczucia bezpieczeństwa badanych mieszkańców i ich oceny dynamiki problemów alkoholowych w lokalnej społeczności.**

Pierwsze pytanie nawiązywało do **możliwości zakupu alkoholu z nielegalnego źródła.** **60%** badanych zadeklarowało: że raczej nie, wydaje się, że to nie jest możliwe, a **26%** ankietowanych mieszkańców określiło, że nie ma takiej możliwości. **13%** respondentów uważa, że zakup z alkoholu z nielegalnego źródła jest możliwy, a **1%** z mieszkańców Gminy Dobrcz wie o takich miejscach.

Kolejne pytanie dotyczyło oceny poziomu zagrożenia, **jakie stanowią osoby spożywające alkohol w miejscu zamieszkania respondentów**. 83% badanych twierdzi, że osoby spożywające alkohol w okolicy zamieszkania badanego zdecydowanie nie stwarzają zagrożenia, natomiast 3% badanych uważa, że takie osoby raczej nie stwarzają zagrożenia.

Łącznie 5% respondentów wskazało w badaniu, że zjawisko uzależnienia od alkoholu w ich okolicy jest raczej i bardzo częste.

Następne pytanie odnosi się do opinii badanych na temat dynamiki spożywania alkoholu w lokalnej społeczności na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia. Mieszkańcy gminy Dobrcz w swoich odpowiedziach wskazali, że:

- przypadki rozstrzygania spraw poprzez alkohol są **rzadsze** w 61% odpowiedzi, natomiast 35%⁶ respondentów nie zauważa zmian;
- widok osób pijących w miejscach publicznych **jest rzadszy** – 69%;
- widok osób pijanych awanturujących się pod sklepem i będących pod wpływem alkoholu jest **rzadszy** dla 69%, natomiast 30%⁷ uważa, że w tej kwestii nie zaszły widoczne zmiany
- dorośli i nieletni piją rzadziej w opinii 4% respondentów a 9% nie zauważa większych zmian.

TWIERDZENIA	Częstszy	Podobny	Rzadszy	Nie widzę zmiany
Widok osób pijących alkohol w miejscach publicznych jest bez zmian	0%	60%	37%	3%
Widok osób pijanych lub awanturujących się pod wpływem alkoholu jest bez zmian	1%	30%	69%	0%
Przypadki rozstrzygania spraw poprzez alkohol („płacenie alkoholem”, „opijanie spraw”) są rzadsze	3%	28%	61%	7%
Obecnie dorośli i nieletni piją...	61%	26%	4%	9%

Zachowania związane z piciem alkoholu są w dużej mierze zależne od postaw, czyli chociażby wiedzy na temat szkodliwego działania alkoholu, emocji i motywacji, które towarzyszą jego spożywaniu.

Pierwsze z pytań w tej części dotyczyło mitu, jakoby alkohol zawarty w „słabszych” napojach (piwie, winie) był mniej szkodliwy niż ten zawarty w wysokoprocentowych napojach (np. w wódce). Łącznie 80% nie zgodziło się z tym stwierdzeniem.

⁶ Suma odpowiedzi: podobny i nie widzę zmian

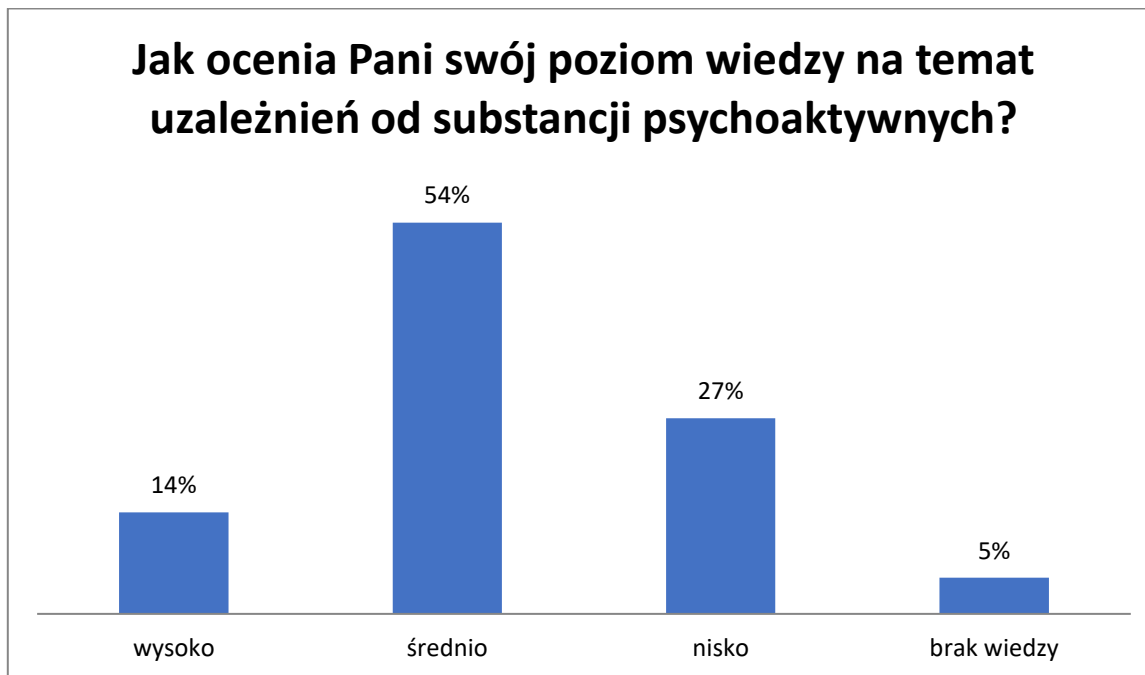
⁷ Suma odpowiedzi: podobny i nie widzę zmian

Kolejne pytanie badające postawy względem alkoholu dotyczyło dostępności i kontroli sprzedaży alkoholu. **Łącznie 37% mieszkańców uważa, że należy lub raczej należy ograniczać dostępu do napojów alkoholowych bądź kontrolować jego sprzedaż.**

73% respondentów ocenia osoby pijące alkohol jako nie zagrażające lub raczej nie zagrażające bezpieczeństwu w środowisku lokalnym. Z kolei 39% respondentów zgadza lub raczej zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach. Można uznać, że część respondentów przyjmuje konstruktywne postawy wobec alkoholu. **W kwestiach takich, jak: traktowanie alkoholu jako rozwiązania trudnych sytuacji 87% mieszkańców nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Zgody na prowadzenie samochodu po spożyciu alkoholu nie wyraża 97% z respondentów, podobnie jak na picie w czasie ciąży 98%.**

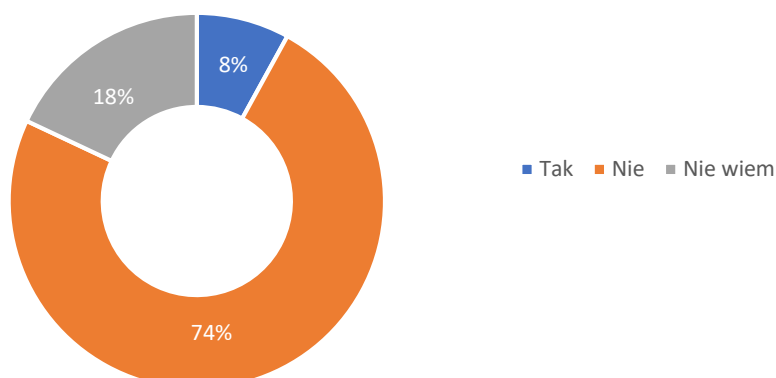
<i>Twierdzenie</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
<i>Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.</i>	19%	61%	4%	16%
<i>Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany.</i>	8%	29%	52%	10%
<i>Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym.</i>	2%	25%	52%	21%
<i>Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.</i>	6%	33%	25%	36%
<i>Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.</i>	1%	12%	29%	58%
<i>Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.</i>	0%	3%	7%	90%
<i>Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.</i>	0%	2%	4%	94%

Postawy dorosłych mieszkańców wobec alkoholu odnoszą się także do **wiedzy** na jego temat oraz opinii na temat spożywania i dostępu alkoholu przez najmłodszych. Przede wszystkim, **badani respondenci na terenie gminy Dobrcz oceniają swój poziom wiedzy na temat uzależnień od substancji psychoaktywnych jako: średni (54%) oraz wysoki (14%).** Brak wiedzy zadeklarowało aż 5% badanych.

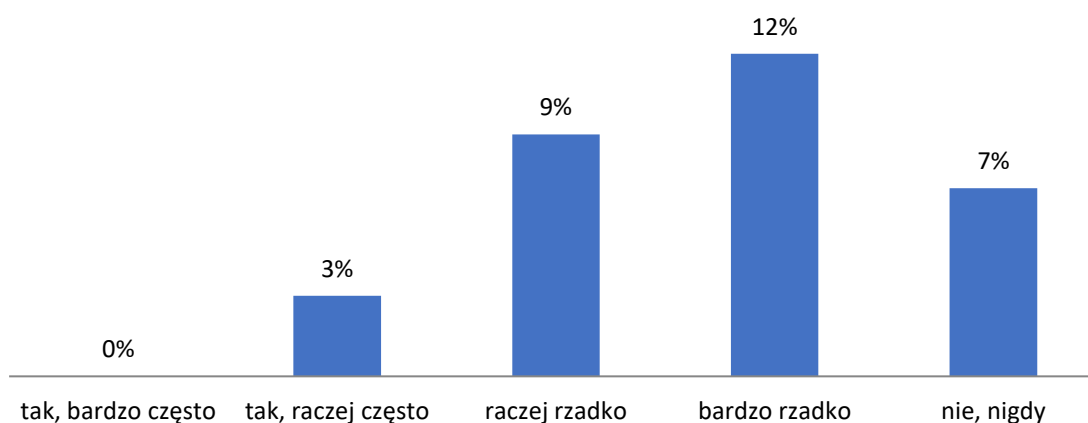
Jednym ze wskaźników potwierdzających powyższe deklaracje badanych, są odpowiedzi na pytanie: „**Czy Pani/Pana zdaniem istnieją substancje psychoaktywne, które nie uzależniają?**” Struktura odpowiedzi prezentuje się następująco: 6% zadeklarowało, że nie wie; 0% odpowiedziało, że tak a 94% uważa, że nie istnieją substancje psychoaktywne, które nie uzależniają.

Czy Pani/Pana zdaniem istnieją substancje psychoaktywne, które nie uzależniają?

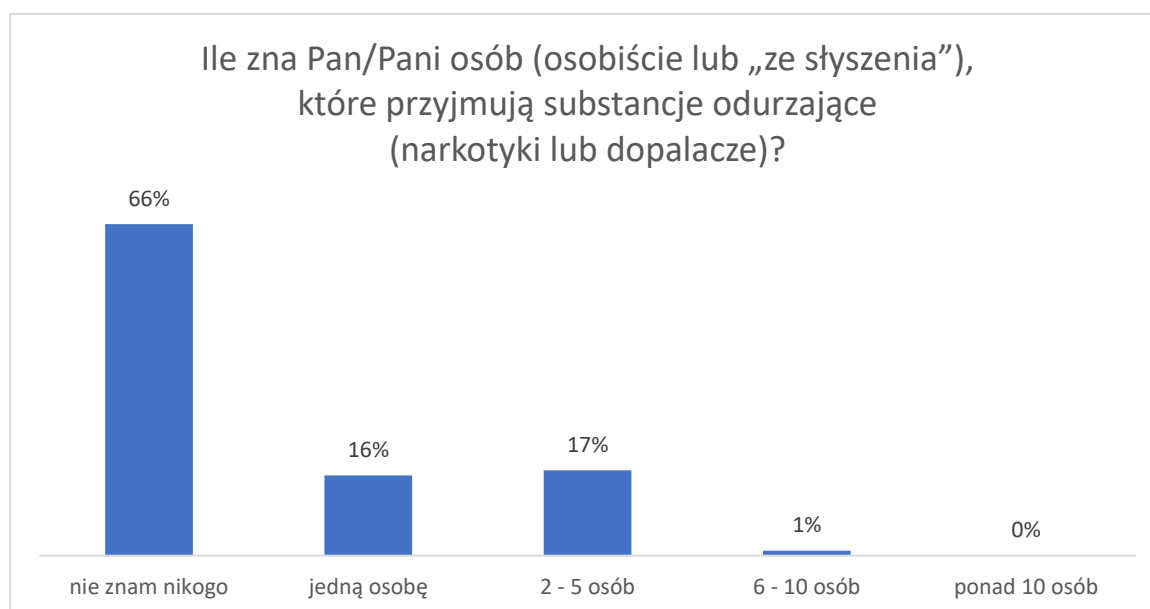

Kolejne dwa pytania odnoszą się do postaw dorosłych mieszkańców gminy Dobrcz wobec spożywania alkoholu przez najmłodszych, często swoich dzieci. Przede wszystkim 12% pozwala próbować alkoholu swojemu dziecku bardzo rzadko; a 9% robi to raczej rzadko. 76% badanych osób nigdy nie pozwala próbować alkoholu swojemu dziecku.

Czy częstuje Pani/Pan swoje dziecko tj. daje do spróbowania alkohol, np. przy okazji rodzinnych spotkań?

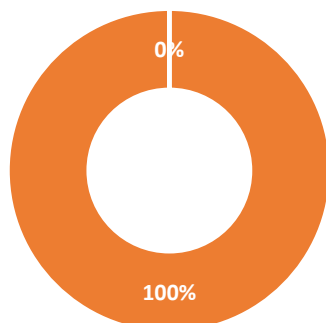
Kolejne badania postaw mieszkańców gminy Dobrcz wobec substancji psychoaktywnych rozpoczęliśmy od pytania niezagrażającego, tj. niebudzącego oporu oraz motywującego do wyrażenia swojego rzeczywistego stanowiska. Dotyczyło ono osób zażywających narkotyki i dopalacze w najbliższym środowisku respondentów. Poniższy wykres prezentuje otrzymane wyniki. **16% respondentów zna przynajmniej jedną osobę zażywającą substancje psychoaktywne: narkotyki lub dopalacze, a 66% odpowiedzi wskazuje, że badani w swoim środowisku nie mają osób przyjmujących substancje odurzające.**

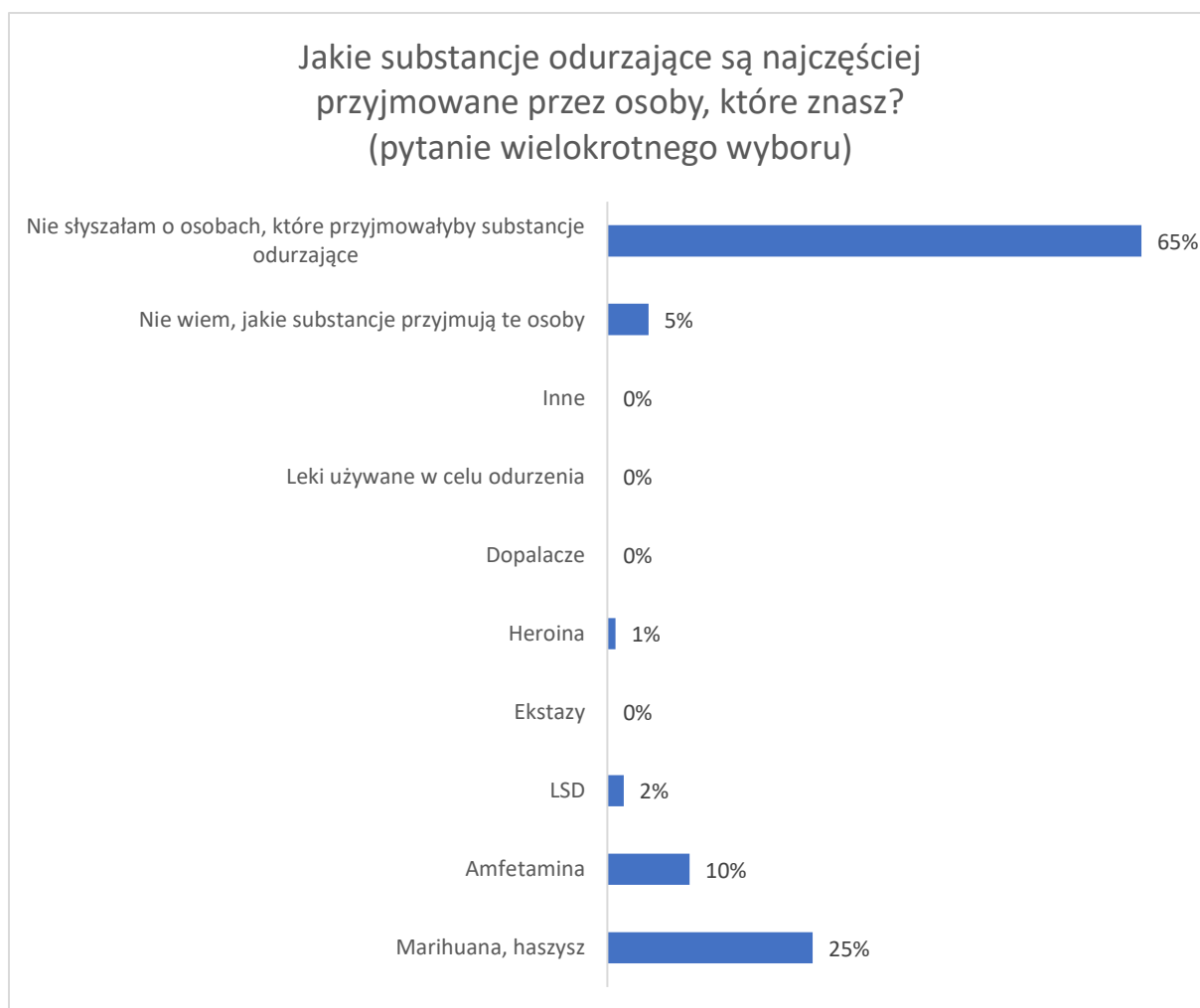
100% deklaruje brak wiedzy na temat, gdzie może nabyć substancje psychoaktywne takie, jak narkotyki czy dopalacze.

Czy wie Pan/Pani gdzie można kupić narkotyki lub
dopalacze?

■ Tak ■ Nie

Wśród najczęściej stosowanych w środowisku lokalnym substancji zdaniem respondentów znalazła się marihuana i haszysz –**25% respondentów zna osoby, które przyjmują te substancje**. Drugą co do popularności substancją jest amfetamina (10%).

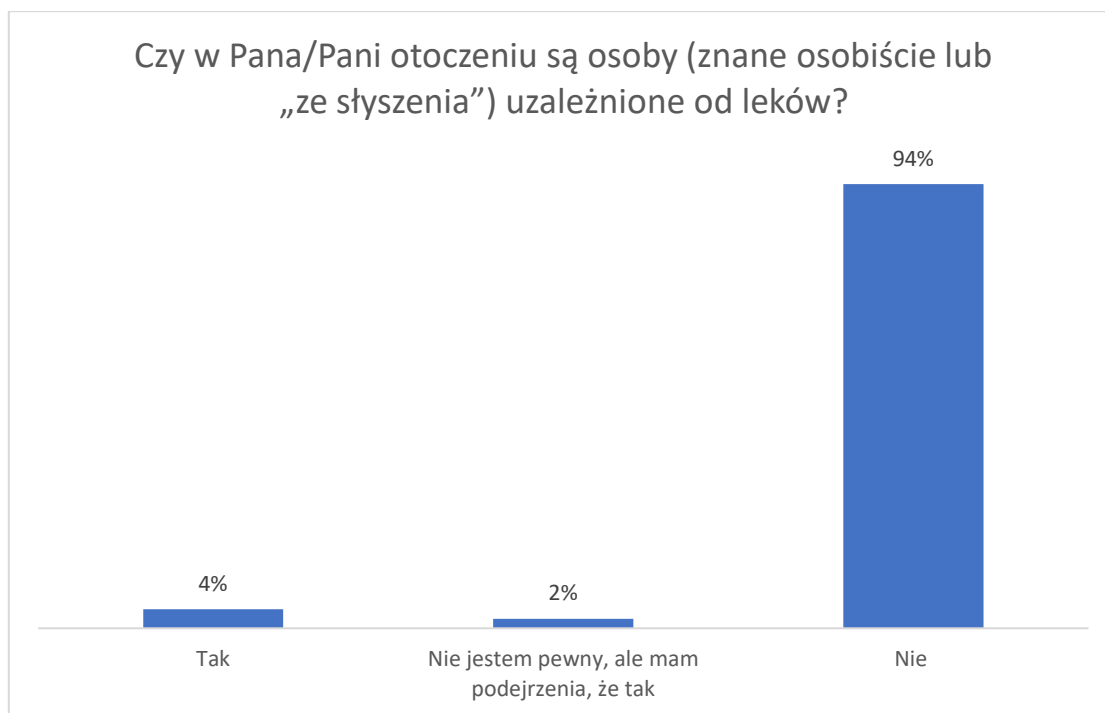

W polskim społeczeństwie oprócz narkotyków i dopalaczy poważnym problemem są również leki dostępne w aptekach. Niektóre z nich np. pseudoefedryna wywierają wpływ na układ nerwowy i mogą być stosowane niezgodnie z przeznaczeniem w celu wywołania efektów odurzających. Wiele osób może być także uzależnionych od powszechnie dostępnych leków przeciwbólowych. Co więcej: *Sprzedaż leków w Polsce od kilkunastu lat rośnie. Jak podaje Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych, nasz kraj jest szóstym co do wielkości rynkiem zbytu leków w Europie. Pod względem liczby opakowań przypadających na jednego mieszkańca zajmujemy drugie miejsce – za Francją*⁸.

⁸ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Stosowanie leków dostępnych bez recepty*, Warszawa, październik 2007.

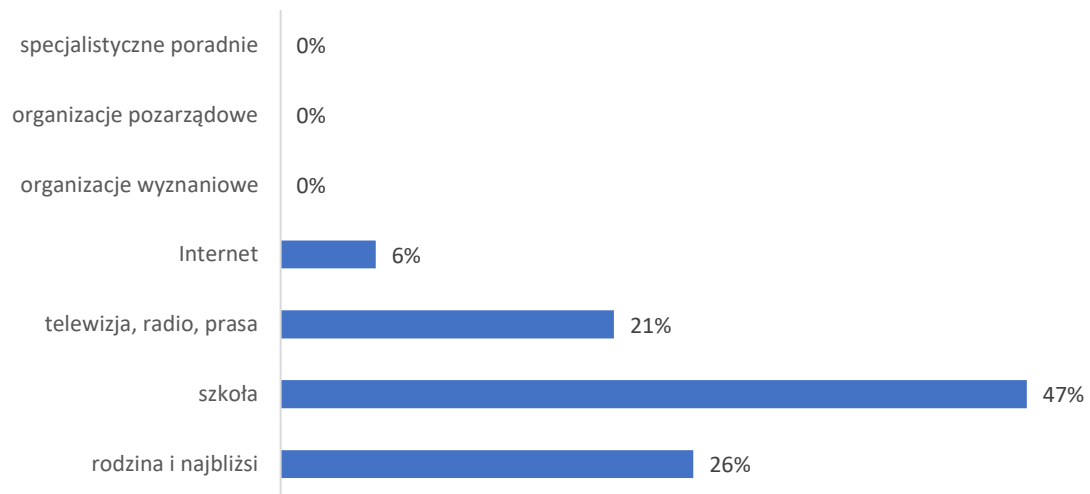
Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_143_10.PDF (dostęp: 25.11.2018).

Okazuje się, że w środowisku lokalnym ten problem jest spotykany. **4% mieszkańców deklaruje, że zna osoby stosujące leki celem odurzenia a 2% nie jest pewnych, ale ma podejrzenia, że tak jest.** Z kolei 94% badanych stwierdza, że takich osób w swoim najbliższym otoczeniu nie ma.

Ze względu na coraz większą dostępność substancji psychoaktywnych, w tym narkotyków i dopalaczy, zapytano także badanych o ich **opinie na temat podmiotów, które powinny być odpowiedzialne za edukację młodych ludzi**, kształtujących ich świadomość m.in. na temat konsekwencji podejmowanych przez siebie zachowań ryzykownych związanych z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych. **Okazuje się, że na pierwszym miejscu jest szkoła (47%), a następnie rodzina i najbliżsi (26%).** W swoich odpowiedziach badani wskazali również na potrzebę edukowania w tym zakresie dzieci i młodzież przez radio, prasę i telewizję (21%).

Kto powinien edukować dzieci i młodzież przed negatywnymi zjawiskami przyjmowania narkotyków i dopalaczy?

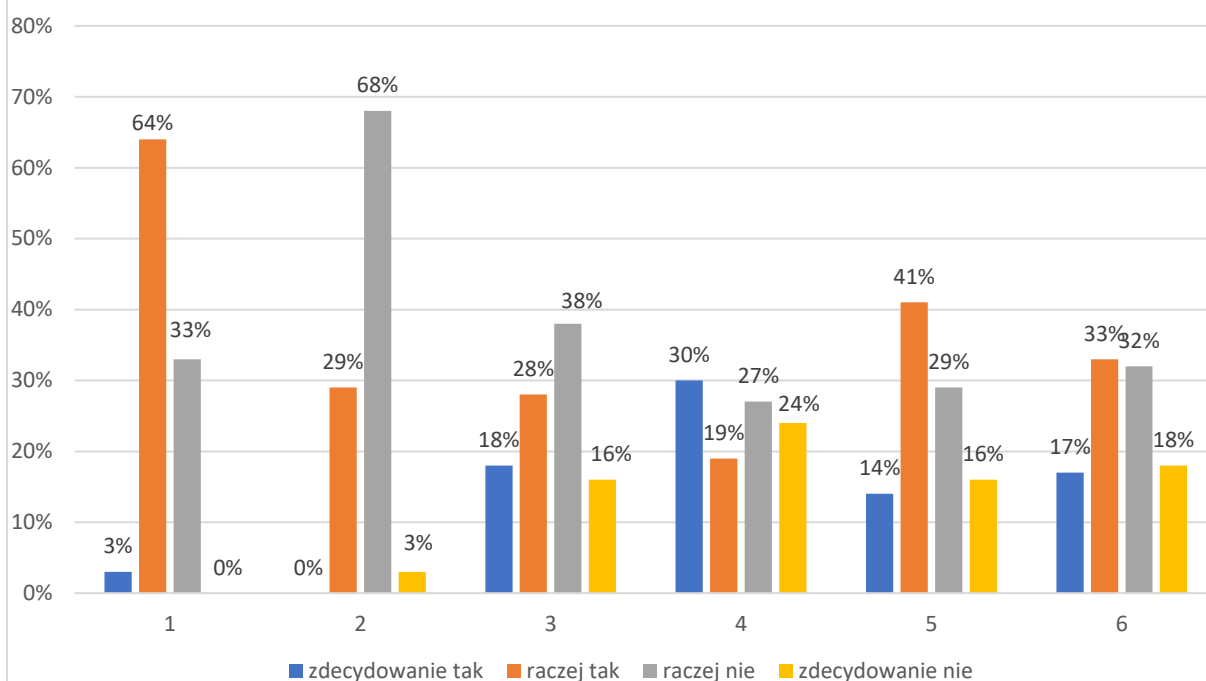

Respondenci otrzymali propozycje sześciu stwierdzeń dotyczących wychowania dzieci, z którymi mogli się zgodzić bądź też nie. **Poniższe wartości pozwalają sądzić, że większość badanych nie przejawia postaw wychowawczych, które są charakterystyczne dla tradycyjnego, tj. konserwatywnego wychowania.**

Stwierdzenie „**Aby prawidłowo wychować dziecko, należy od czasu do czasu dawać klapsa**” spotkało się z negacją **łącznie 33% mieszkańców nie zgadza się z takim stwierdzeniem**. Dodatkowo, łącznie 43% badanych zdecydowanie lub raczej nie zgadza się ze stwierdzeniem, że stosowanie kar fizyczne hartuje dziecko i pozwalają sobie lepiej radzić w przyszłości. **46% badanych zgadza się, aby kary fizyczne były zakazane prawem.**

Kolejne twierdzenie: „Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek” spotkało się z negacją 71% respondentów. Respondenci nie zgadzają się również ze stwierdzeniem łagodne kary fizyczne nie są przemocą w rodzinie – 45%. Według respondentów bicie dziecka jest oznaką bezradności rodziców – łącznie 50%.

Przekonania dotyczące wychowania

1 - Aby prawidłowo wychować dziecko, należy od czasu do czasu dawać klapsa.

2 - Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek.

3 - Stosowanie kar fizycznych powinno być zakazane prawem.

4 - Kary fizyczne hartują dziecko i pozwalają mu lepiej radzić sobie w przyszłości.

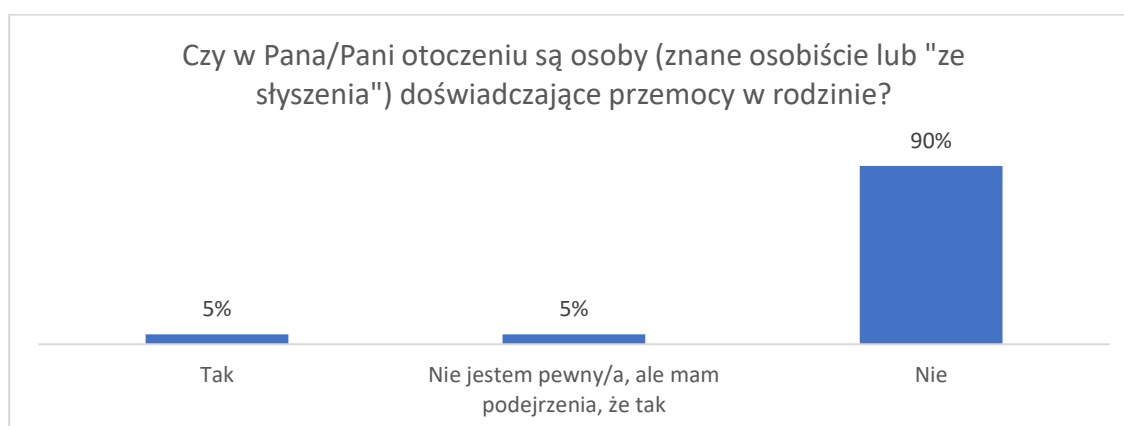
5 - Łagodne kary fizyczne nie są przemocą w rodzinie

6 - Bicie dziecka jest oznaką bezradności rodziców

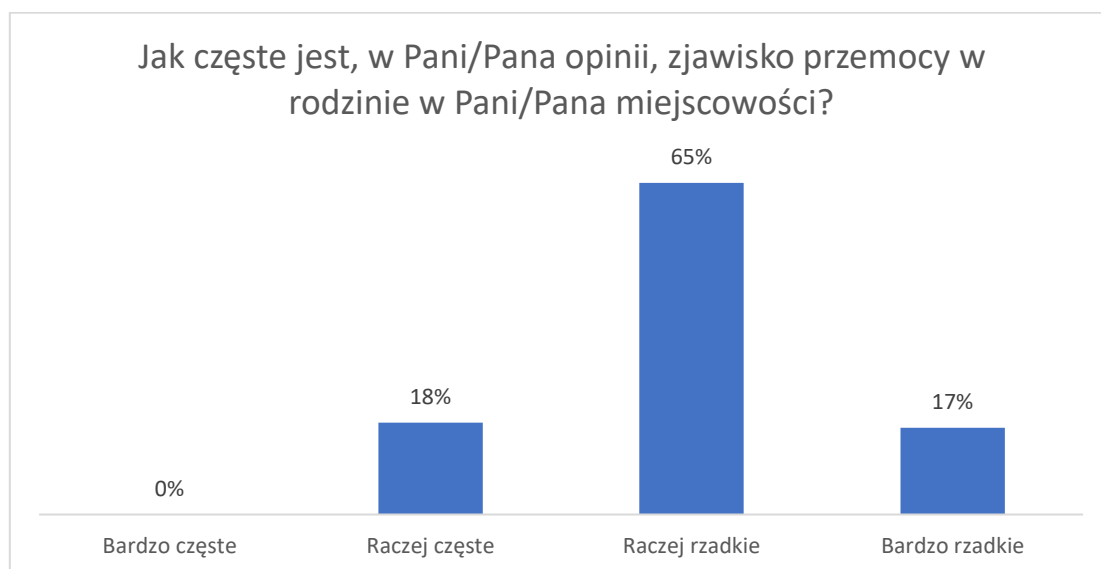
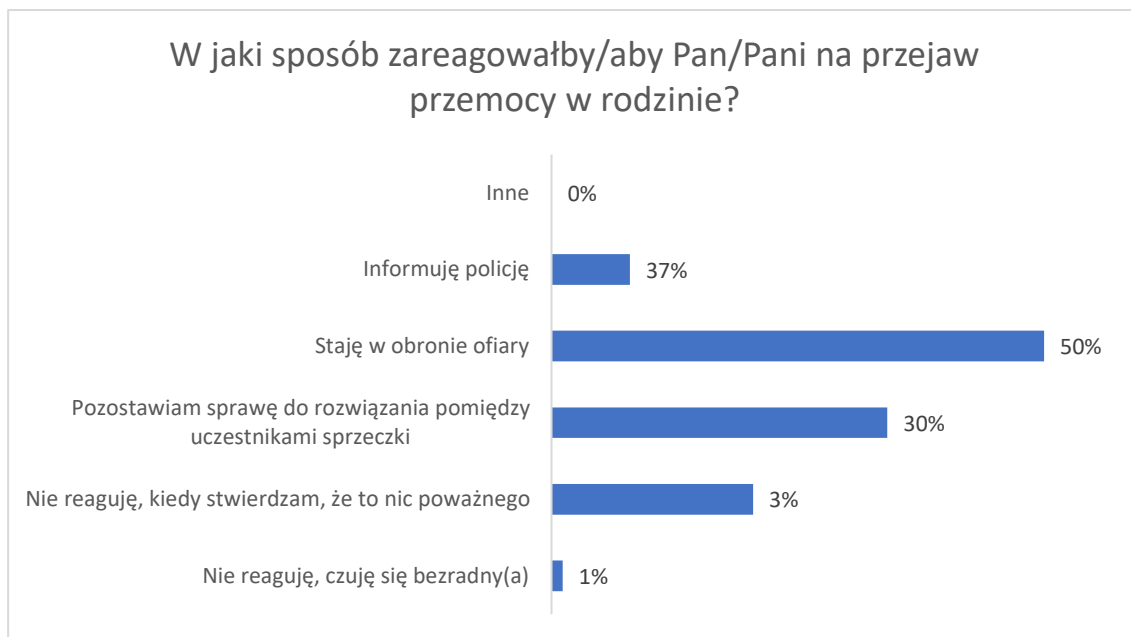
Polacy deklarują, że najczęściej doświadczali agresji w domu (9%) bądź na ulicy poza najbliższą okolicą (9%). Podobna liczba osób (8%) padła ofiarą przemocy nieopodal miejsca zamieszkania. Co dwudziesty ankietowany (5%) został zaatakowany w restauracji, kawiarni lub na dyskotecie, czterech na stu (4%) spotkało się z przemocą w pracy lub szkole, a trzech na stu (3%) w środkach komunikacji⁹.

Powyższe wyniki są zbliżone do danych sprzed 3 lat, kiedy CBOS realizował podobne badania. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą wyniki cytowane wyżej. Jest to zjawisko niezwykle trudne do zbadania, ponieważ osoby doświadczające przemocy w różny sposób zniekształcają swoje doświadczenia, np. racjonalizując zachowanie sprawcy lub go usprawiedliwiając. Z tego względu zbadaliśmy rozpowszechnienie przemocy fizycznej oraz psychicznej w środowisku lokalnym bez kierowania bezpośredniego pytania o bycie ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie.

5% respondentów ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczają przemocy w rodzinie, a 5% podejrzewa, że tak się dzieje. W sytuacji zachowań przemocowych tylko **44% respondentów deklaruje, że stanęłoby w obronie ofiary a 7% zawiadomiłoby policję.** Zjawisko przemocy w rodzinie, w zamieszkiwanej przez respondentów miejscowości, jest **rzadkie – 65% oraz bardzo rzadkie – 17%.** 18% odpowiedzi wskazujących, że jest ono raczej częste oraz 0% określiło je jako bardzo częste.

⁹ CBOS, Komunikat z badań: *Przemoc i konflikty w domu*, Warszawa, czerwiec 2012.

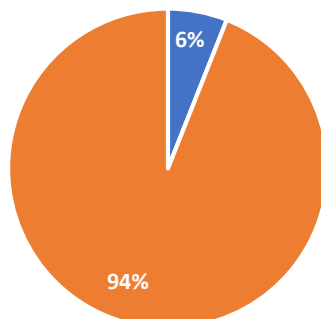

Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych na terenie gminy Dobrcz koncentruje się na potrzebach i problemach mieszkańców. Wobec czego, w kwestionariuszu badani mieli możliwość udzielenia informacji zwrotnej na temat doświadczanej przemocy w rodzinie.

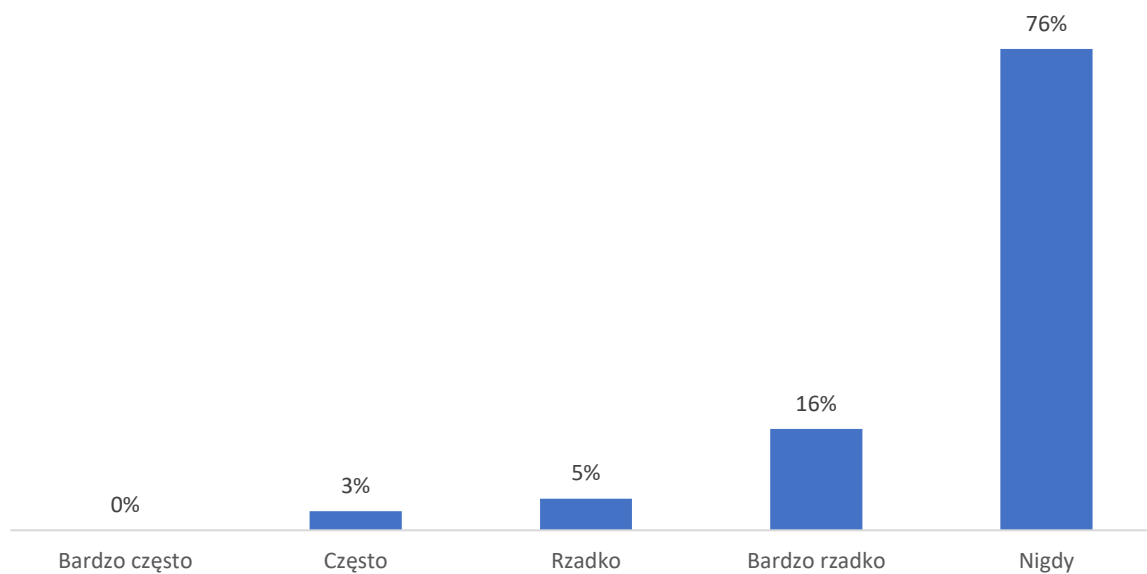
Wśród badanej grupy osób 6% doświadczyło przemocy od członka swojej rodziny. Kolejne pytanie odnosiło się do częstotliwości doświadczania przemocy. **Odpowiedzi badanych pozwalają sądzić, że przemoc domowa w ich bezpośrednim otoczeniu występuje bardzo rzadko (16%) i rzadko (5%) a w przypadku 76% respondentów nie występuje.**

Czy kiedykolwiek doświadczył/a Pan/i przemocy
od członka swojej rodziny?

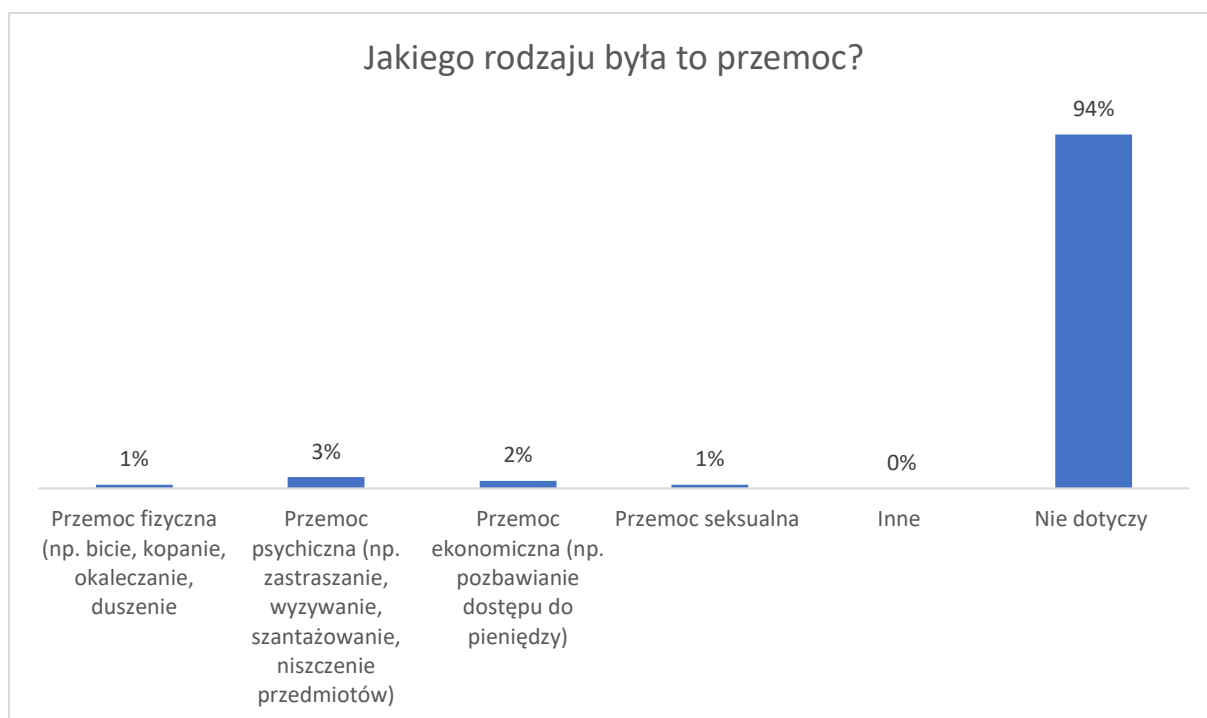
■ Tak ■ Nie

Jak często zdarzyło się Pani/Panu lub osobie z Pani/Pana
otoczenia doświadczyć przemocy w rodzinie?

W dalszej kolejności kwestionariusza badani zostali zapytani o **rodzaj doświadczanej przez powyższe osoby przemocy**. Wśród odpowiedzi najczęściej pojawiała się przemoc psychiczna – 3% oraz fizyczna – 1%. Z przemocą ekonomiczną miało odczynienia 2% ankietowanych, a z przemocą seksualną 1%.

Celem zwiększenia świadomości mieszkańców na temat instytucji oferujących pomoc osobom, które doświadczają przemocy w rodzinie, należałoby, na przykład, przeprowadzić na terenie gminy kampanię informacyjną dotyczącą przemocy w rodzinie oraz lokalnych instytucji, które mogą udzielać pomocy. Jedną z prostszych i najbardziej ekonomicznych metod dotarcia do dużej liczby osób byłyby plakaty oraz ulotki psychoedukacyjne zawierające informacje o lokalnych instytucjach, które niosą pomoc osobom doświadczającym przemocy.

W dalszej części ankiety badane były przekonania dotyczące przemocy oraz funkcjonujące w społeczności lokalnej mity.

Łącznie 92% badanych zgadza się ze stwierdzeniem, że przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol. Warto pamiętać, że spożywanie alkoholu nasila tendencję do stosowania przemocy, ale nie jest jej bezpośrednią przyczyną. Oznacza to, że wyleczenie uzależnienia od alkoholu nie pozwala na zakończenie problemu przemocy w rodzinie.

W społeczeństwie obecne jest przekonanie, że przemoc nie zdarza się w tzw. „dobrych domach”. Jednak mieszkańcy gminy raczej nie są skłonni myśleć schematycznie o przemocy w **rodzinie i łącznie 64%¹⁰ uświadamia sobie, że przemoc może wystąpić**

¹⁰ Suma odpowiedzi: *raczej nieprawdziwe* i *zdecydowanie nieprawdziwe*.

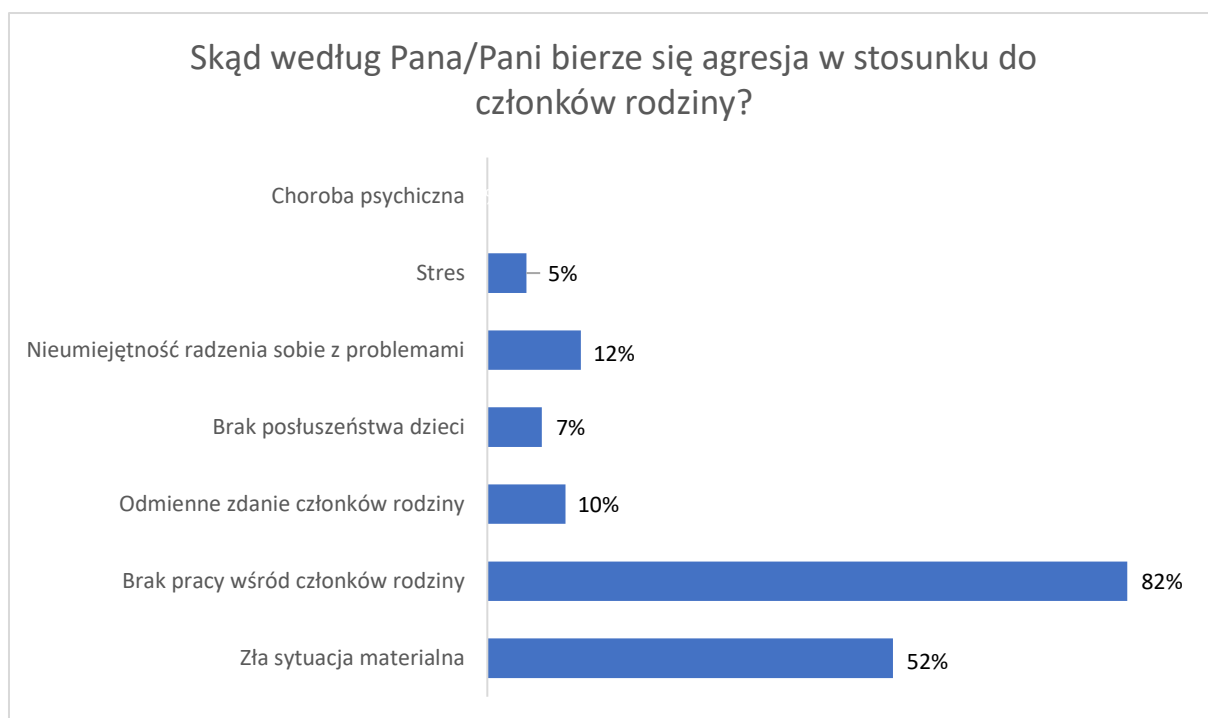
w każdej rodzinie. Podobnie 37% zgadza się ze stwierdzeniem, że ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.

Odpowiedzi „Zdecydowanie nieprawdziwe” i „Raczej prawdziwe” określają, że funkcjonujące wśród badanych przekonania na temat przemocy są budujące:

- „Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać” (52%);
- „Przemoc jest tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary” (61%);
- „Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy” (73%);
- „Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych” (61%).

<i>Twierdzenie</i>	<i>Zdecydowanie prawdziwe</i>	<i>Raczej prawdziwe</i>	<i>Raczej nieprawdziwe</i>	<i>Zdecydowanie nieprawdziwe</i>
Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol.	23%	69%	4%	4%
Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego.	12%	24%	62%	2%
Ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.	15%	22%	46%	17%
Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać.	16%	32%	27%	25%
Przemoc jest tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary.	11%	28%	31%	30%
Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy.	8%	19%	38%	35%
Nie ma czegoś takiego jak gwałt w małżeństwie.	12%	28%	18%	42%
Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych.	18%	21%	26%	35%

Zdaniem mieszkańców gminy Dobrcz przyczyn agresji wobec członków rodziny należy poszukiwać kolejno w: nieumiejętności radzenia sobie z problemami (12%); stresie (5%); złej sytuacji materialnej (52%); braku pracy wśród członków rodziny (82%); odmiennym zdaniu członków rodziny (10%); chorobie psychicznej (0%); braku postuśseństwa dzieci (7%).

Kolejne pytanie odnosiło się do następującej kwestii: **Jak często Pana/Pani zdaniem w przypadku przemocy w rodzinie zdarza się:**

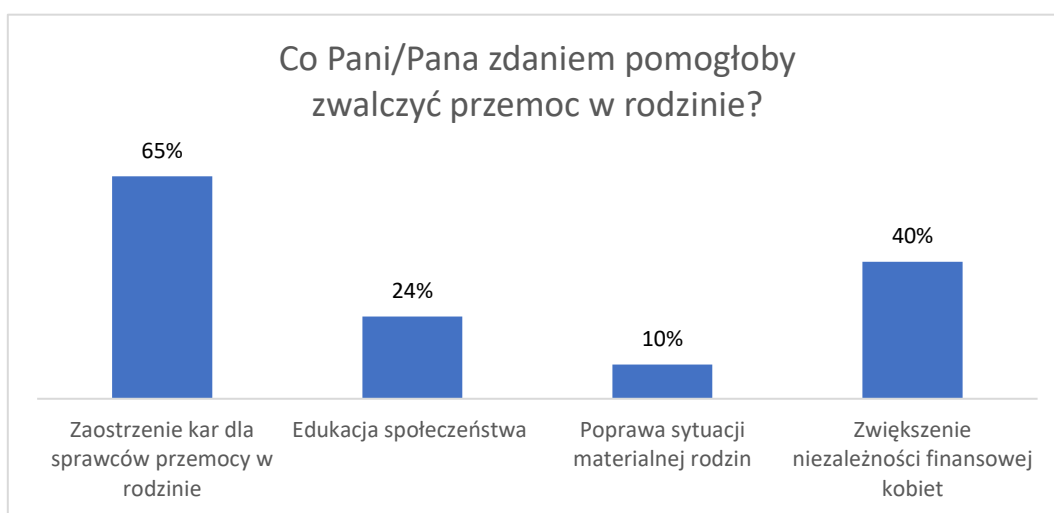
TWIERDZENIA	<i>Bardzo często</i>	<i>Czasami</i>	<i>Raczej rzadko</i>	<i>Nigdy</i>
Niepodejmowanie interwencji przez policję, mimo zgłoszenia.	15%	75%	10%	0%
Wycofanie zgłoszenia przez osobę zgłaszającą.	32%	44%	24%	0%
Umarzanie sprawy przez prokuraturę.	32%	33%	34%	1%
Złe warunki i procedury przesłuchiwania poszkodowanych.	29%	31%	33%	6%
Orzekanie zbyt łagodnych wyroków.	53%	23%	20%	4%
Długotrwałe dochodzenie i postępowanie sądowe.	67%	22%	10%	1%

90% respondentów odpowiedziało, że (bardzo często lub czasami) zdarza się niepodejmowanie interwencji przez policję, mimo zgłoszenia. Przeważająca większość respondentów, łącznie 76%, odpowiadała też, że bardzo często lub czasami zdarza się wycofanie

zgłoszenia przez osobę zgłaszającą. Na umarzenie spraw przez prokuraturę wskazało 65% badanych. Wykaz odpowiedzi na te i pozostałe tematy obrazuje powyższa tabela.

Ostatnie pytanie w ankiecie dotyczyło **opinii badanych na temat możliwych rozwiązań ograniczających przemoc w rodzinie**. Z największą przychylnością respondentów spotkały się propozycje:

- zaostrenie kar dla sprawców przemocy w rodzinie (65%);
- edukacja społeczeństwa (24%);
- zwiększenie niezależności finansowej kobiet (40%);
- poprawa sytuacji materialnej rodzin (10%).

BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Niewątpliwie ważną grupą, która może zarysować szczególny obraz problemów związanych z alkoholem występujących w gminie są sami pracownicy punktów sprzedaży alkoholu, spotykający się codziennie w swojej pracy z konsumentami tego napoju. Ich postawy wobec osób nabywających/konsumujących alkohol oraz przestrzeganie prawa w zakresie sprzedaży alkoholu mogą w znaczącym stopniu przyczynić się do ograniczenia problemów związanych z nadużywaniem alkoholu zarówno przez nieletnich jak i dorosłych.

GRUPA BADANA

Badanie zostało przeprowadzone wśród sprzedawców napojów alkoholowych w punktach sprzedaży na terenie gminy Dobrcz. Grupa badana stanowiła 19 kobiet oraz 6 mężczyzn. 23 respondentów to pracownicy punktów. Średnia wieku przebadanych sprzedawców wyniosła 40,8 lat.

CEL BADANIA

Ten obszar przeprowadzonych badań miał na celu poznanie postawy sprzedawców napojów alkoholowych względem następujących zagadnień:

- sprzedaży alkoholu osobom nieletnim,
- sprzedaży alkoholu osobom nietrzeźwym,
- spożywania alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- nieprzyjemne sytuacje zainicjowanych przez osoby spożywające alkohol.

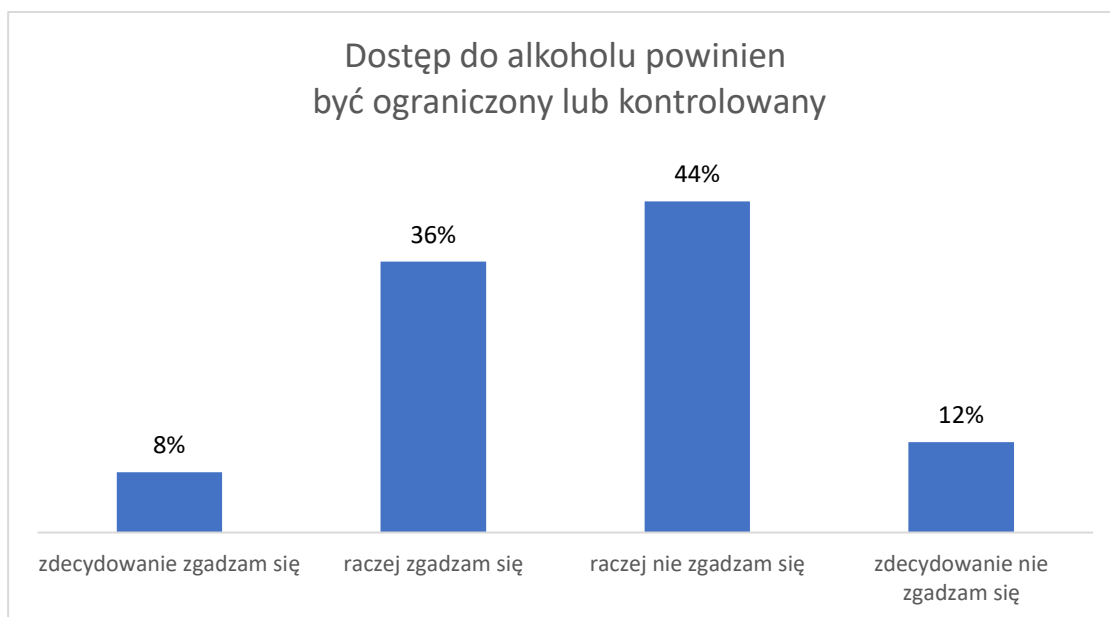
WYNIKI BADAŃ

Jednym z pierwszych zagadnień poruszonych w kwestionariuszu ankiety dla sprzedawców alkoholu było określanie poziomu świadomości na temat niebezpieczeństw wynikających z zawartości alkoholu w poszczególnych rodzajach napojów alkoholowych.

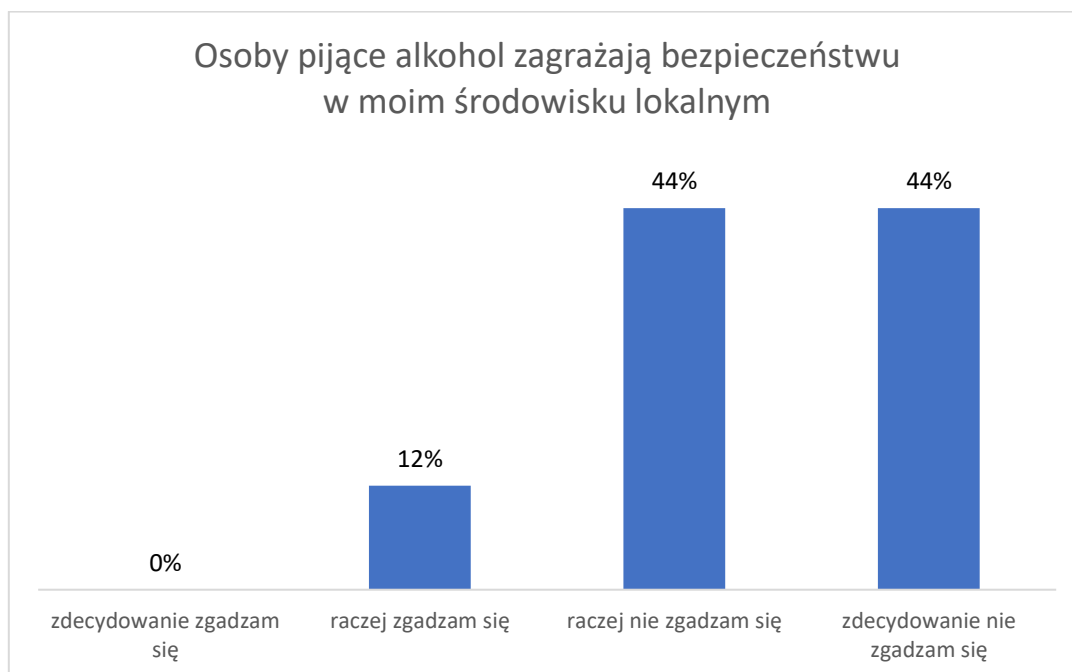
Łącznie 84% badanych sprzedawców napojów alkoholowych wskazało, że zgadzają się z twierdzeniem, aby alkohol zawarty w piwie był mniej groźny niż ten zawarty w wódce. Świadczy, to pośrednio o **niskim** poziomie świadomości badanych na temat szkodliwości napojów o potencjalnie niższej zawartości procentowej alkoholu.

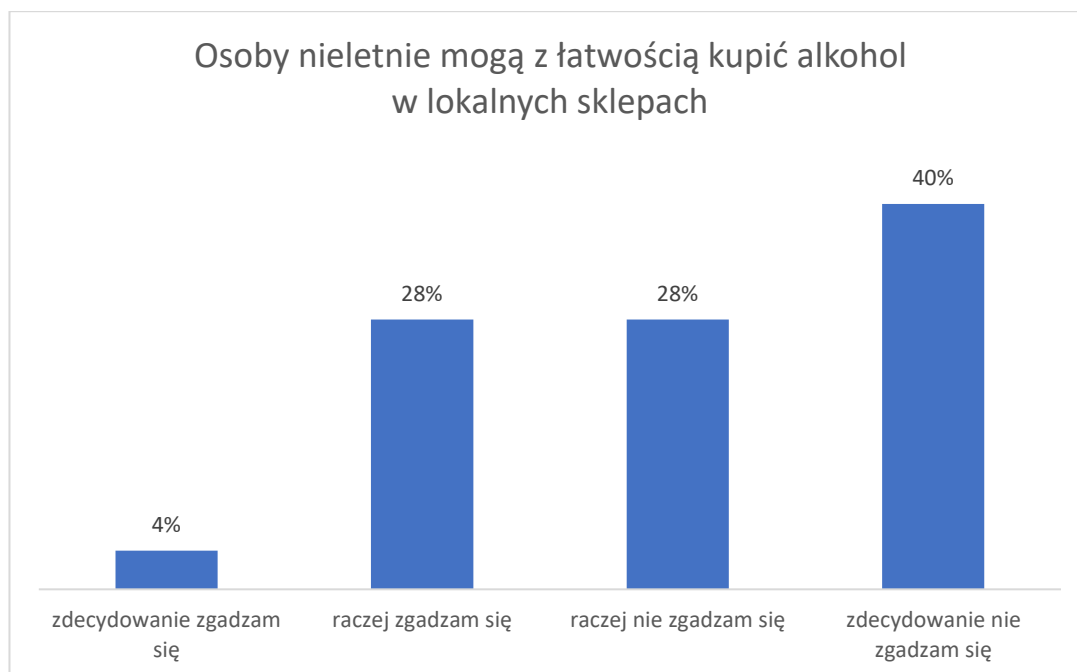
Łącznie 44% sprzedawców uważa, że dostęp do napojów alkoholowych powinien być ograniczony lub kontrolowany. 56% wyraża zdania przeciwne, czyli, że dostęp ten nie powinien podlegać kontroli.

12% respondentów uważa, że osoby, które piją alkohol zagrażają bezpieczeństwu w ich lokalnym środowisku. Natomiast łącznie 88% badanych sprzedawców wyraża zdanie przeciwne.

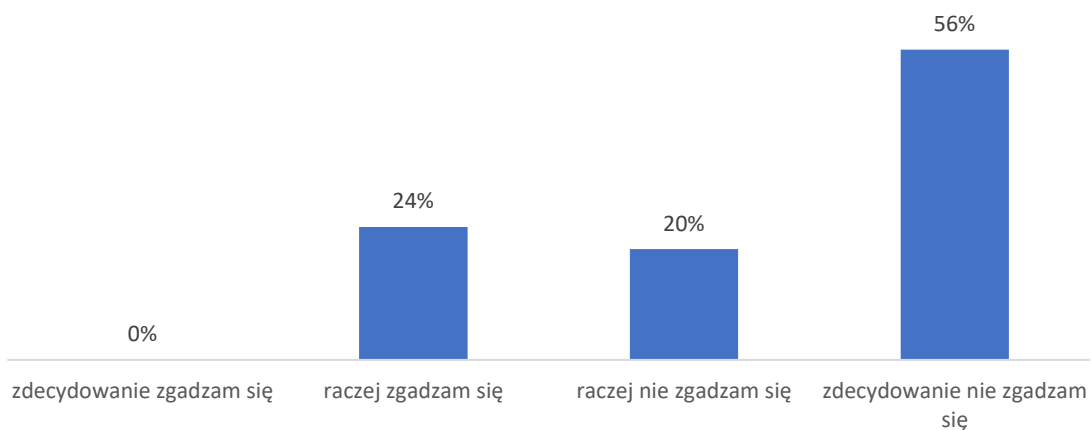

Kolejne pytanie dotyczyło subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18. roku życia. **32% sprzedawców zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby małoletnie mają łatwy dostęp do alkoholu.** Natomiast łącznie 68% ankietowani przychyliła się do stwierdzenia, że zakup ten nie jest łatwy.

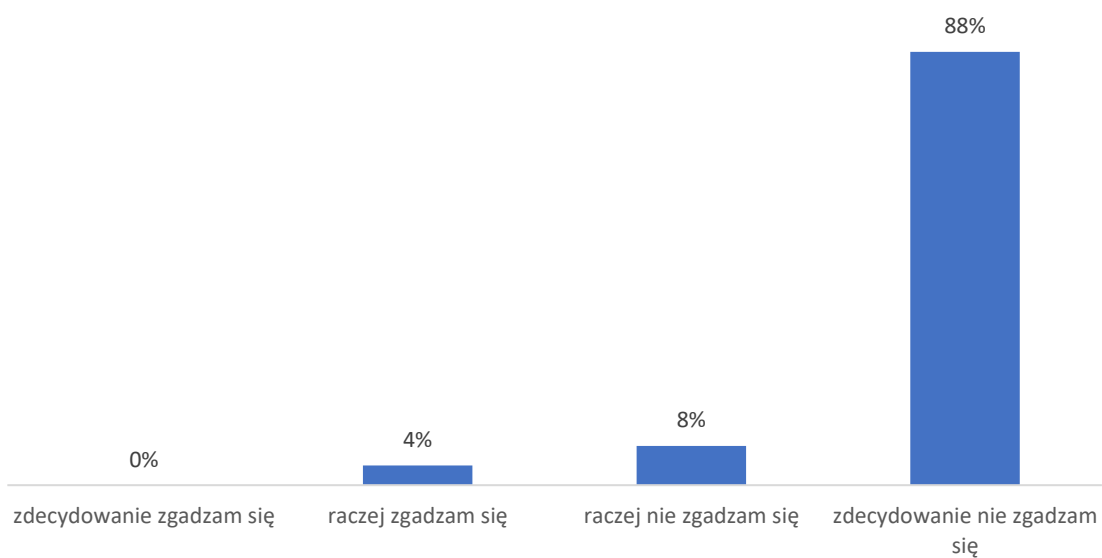

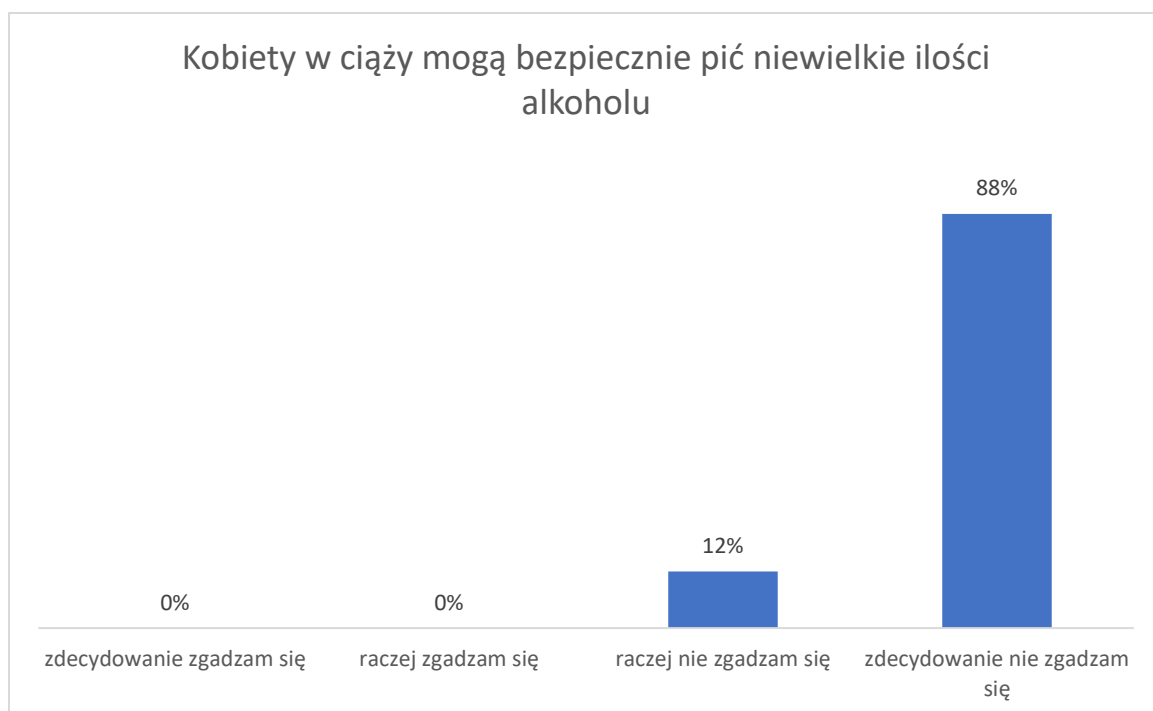
Łącznie 76% sprzedawców nie zgadzają się ze stwierdzeniem, aby spożywanie alkoholu pomagało w trudnych sytuacjach życiowych. Co więcej, łącznie **96% badanych** odpowiedziało, że **prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu nie jest bezpieczne.** Łącznie 100% sprzedawców nie zgadzają się ze stwierdzeniem, że **kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.**

Spożywanie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych

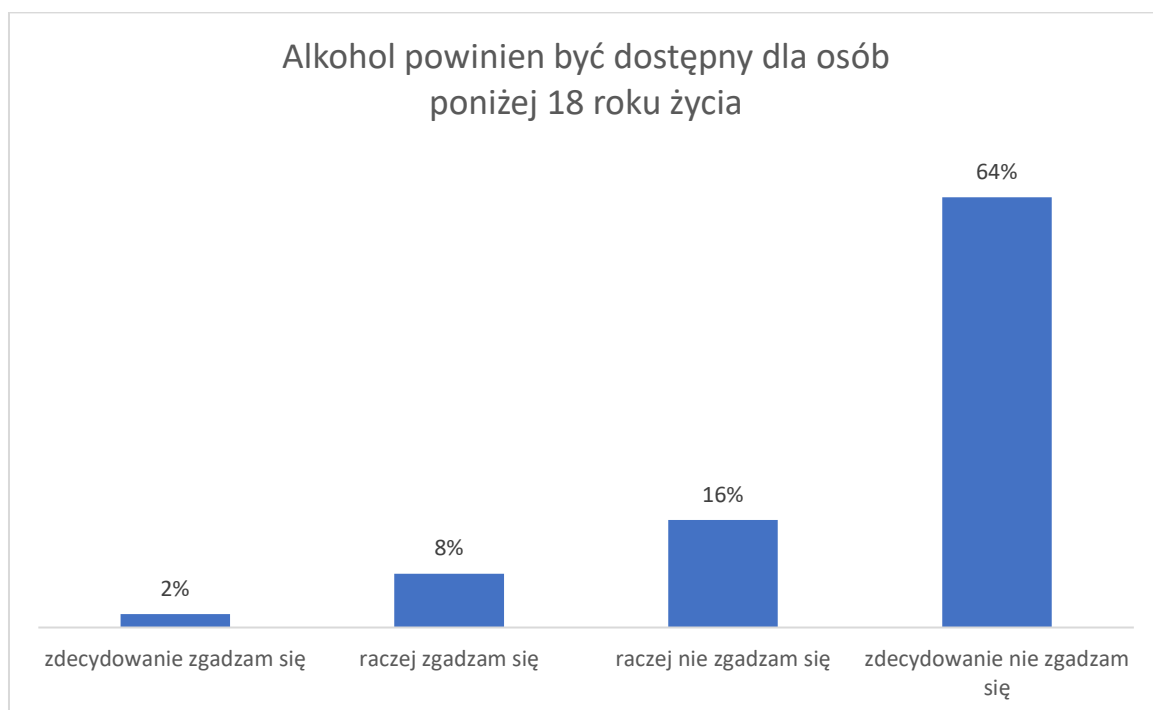

Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne

Łącznie **90%** sprzedawców napojów alkoholowych w gminie Dobrcz **uważa, że alkohol nie powinien być dostępny dla osób poniżej 18. roku życia.**

68% sprzedawców zgadza się z twierdzeniem, że w okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

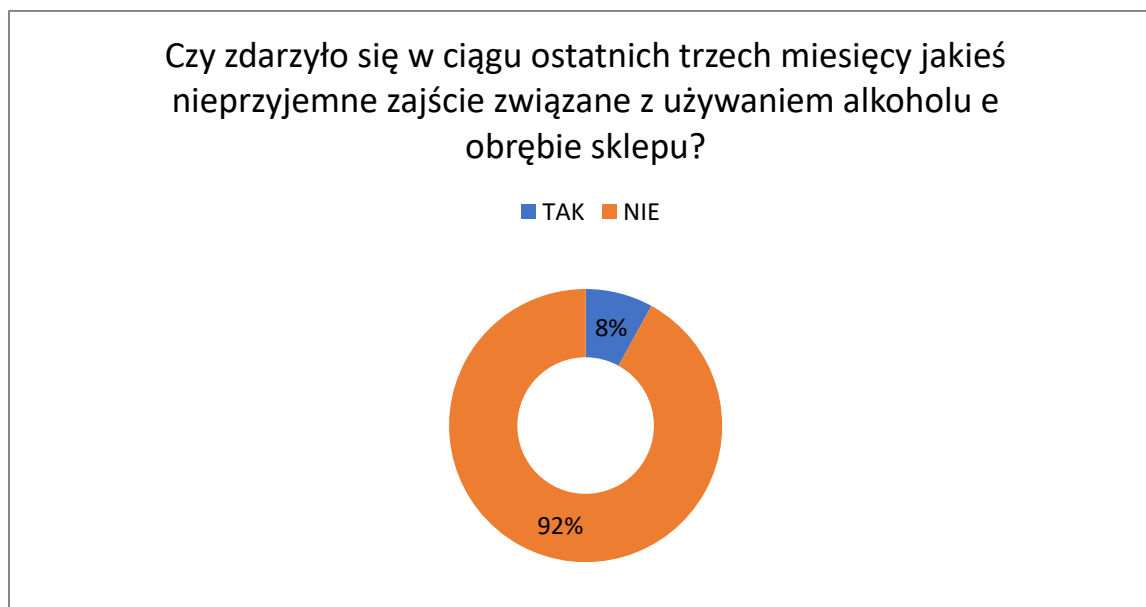
Sprzedawcy napojów alkoholowych w gminie Dobrcz deklarują, że przypadki **próby kupna alkoholu przez osobę poniżej 18 roku życia zdarzają się najczęściej kilka razy w roku (16%), kilka razy miesiącu (4%).**

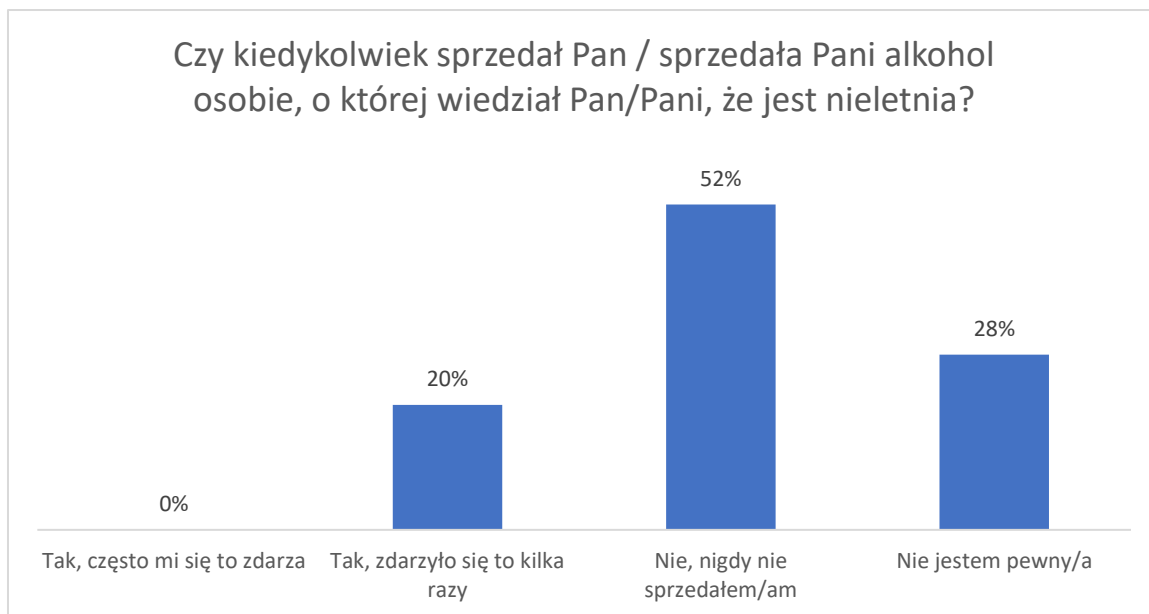
Zjawisko spożywania alkoholu w obrębie punktu sprzedaży zdarza się najczęściej kilka razy w roku (20%) oraz kilka razy w miesiącu (8%).

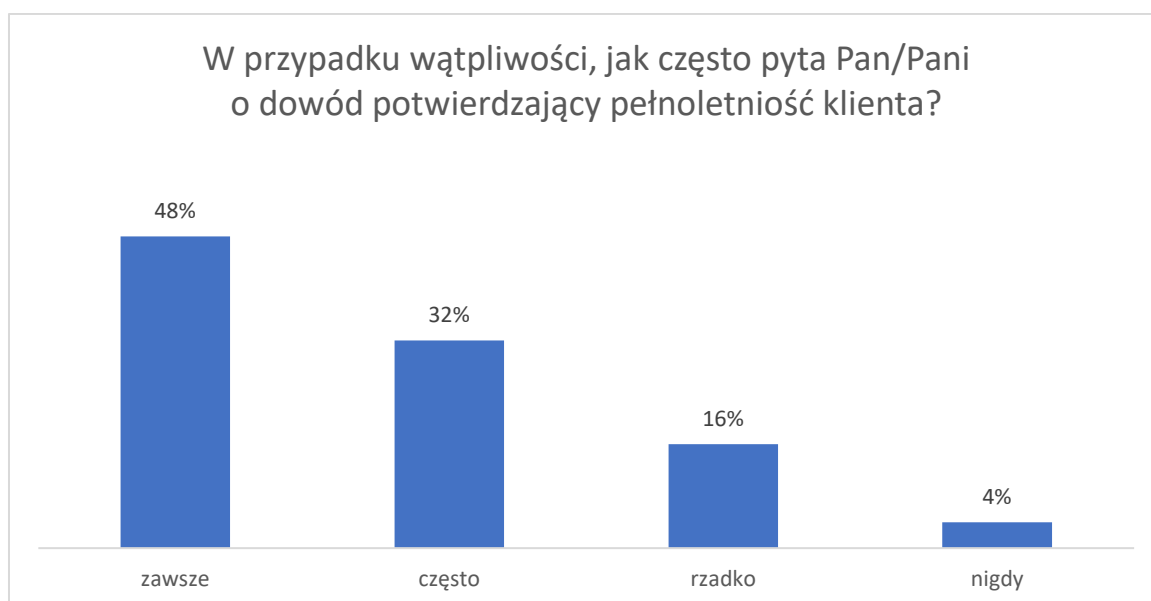
8% z przebadanych sprzedawców nie przyznaje, że w ciągu ostatnich 3 miesięcy miało miejsce nieprzyjemne zajście związane ze spożywaniem alkoholu w obrębie sklepu, w 100% przypadków nie wezwano policji na interwencję.

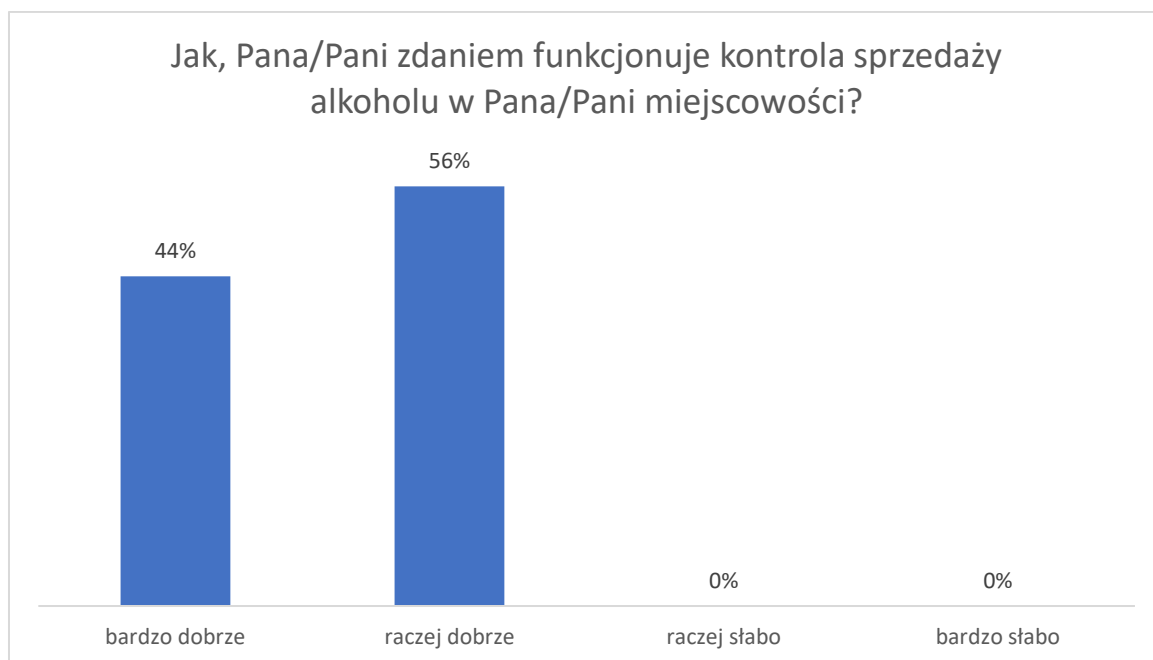
52% sprzedawców napojów alkoholowych z gminy Dobrcz deklaruje, że nigdy nie sprzedała alkoholu osobie, która budziła wątpliwości, co do pełnoletności; natomiast 28% nie jest tego pewne.

W przypadku wątpliwości, co do wieku tylko **48% badanych sprawdza pełnoletniość za każdym razem**, często robi to 32% sprzedawców.

Ostatnie badane zagadnienie dotyczyło subiektywnej oceny funkcjonowania kontroli punktów sprzedaży alkoholu w gminie Dobrcz. **100% badanych oceniło jej funkcjonowanie bardzo i raczej dobrze.**

PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

METODOLOGIA

Badania w placówkach oświatowych przeprowadzono przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Jest to program pozytywnie zaopiniowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, który pozwala na efektywne badanie postaw uczniów. Forma ankiety internetowej jest dla młodzieży atrakcyjna oraz pozwala na upewnienie się, czy wszystkie pytania zostaną wypełnione.

CEL BADANIA

Podstawowym celem przeprowadzonych badań była analiza postaw i przekonań wobec substancji psychoaktywnych:

- alkoholu,
- narkotyków,
- dopalaczy,
- zagadnienia związane z uzależnieniem od hazardu;
- zagadnienia związane z przemocą w środowisku szkolnym,
- zagadnienia związane z cyberprzemocą oraz uzależnieniami od czynności związanych z nowymi technologiami,
- zagadnienia związane z czasem wolnym badanych uczniów.

CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADANEJ

W badaniu wzięli udział uczniowie szkół podstawowych klas 5-6 oraz 7-8 na terenie Gminy Dobrcz.

Liczebność grupy badanych

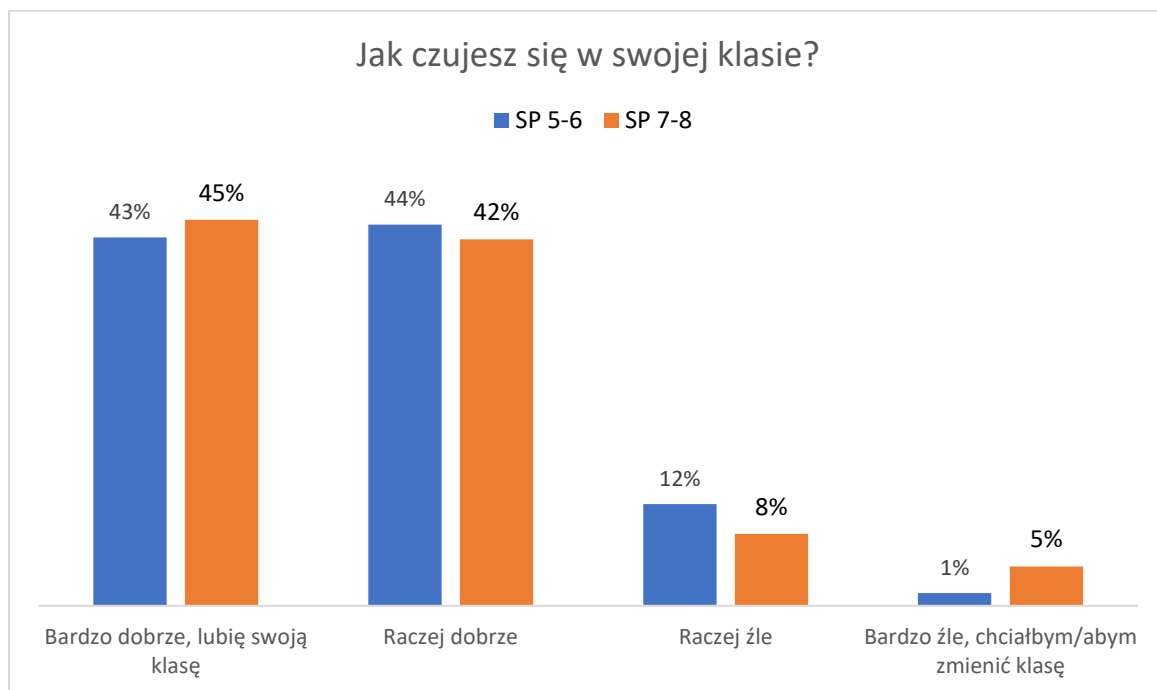
Szkoły Podstawowe w Gminie Dobrcz klasy 5-6	68
Szkoły Podstawowe w Gminie Dobrcz klasy 7-8	132
RAZEM	200

WYNIKI

PRZEMOC I POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA W SZKOLE

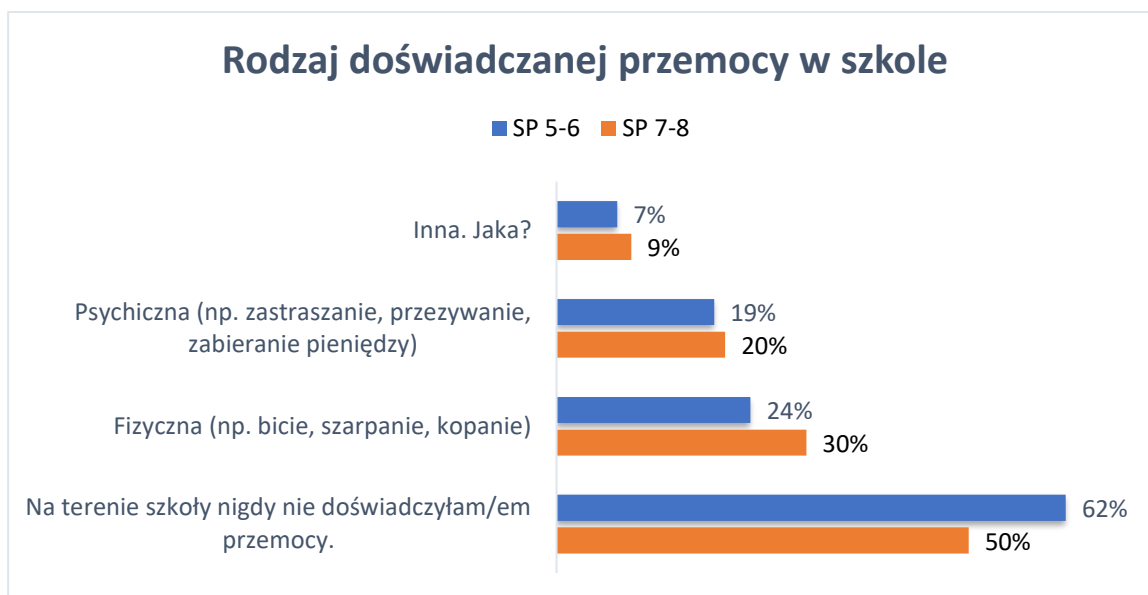
Uczniowie odpowiedzieli na kilka ogólnych pytań związanych z uczęszczaniem do szkoły. Uzyskane odpowiedzi pozwalają na przedstawienie szkolnego środowiska w kontekście kwestii, które mogą mieć pozytywny lub negatywny wpływ na częstość występowania niepożądanych zjawisk i zachowań wśród dzieci oraz młodzieży.

W pierwszej kolejności uczniowie zostali zapytani o to, jak czują się w swojej klasie. **Wyniki są zadowalające: 87% uczniów klas 5-6 oraz 87% uczniów klas 7-8 odpowiedziało, że lubi swoją klasę lub czuje się w niej raczej dobrze.** Nie należy jednak bagatelizować faktu, że 11% przeciwnie określa swoje odczucia.

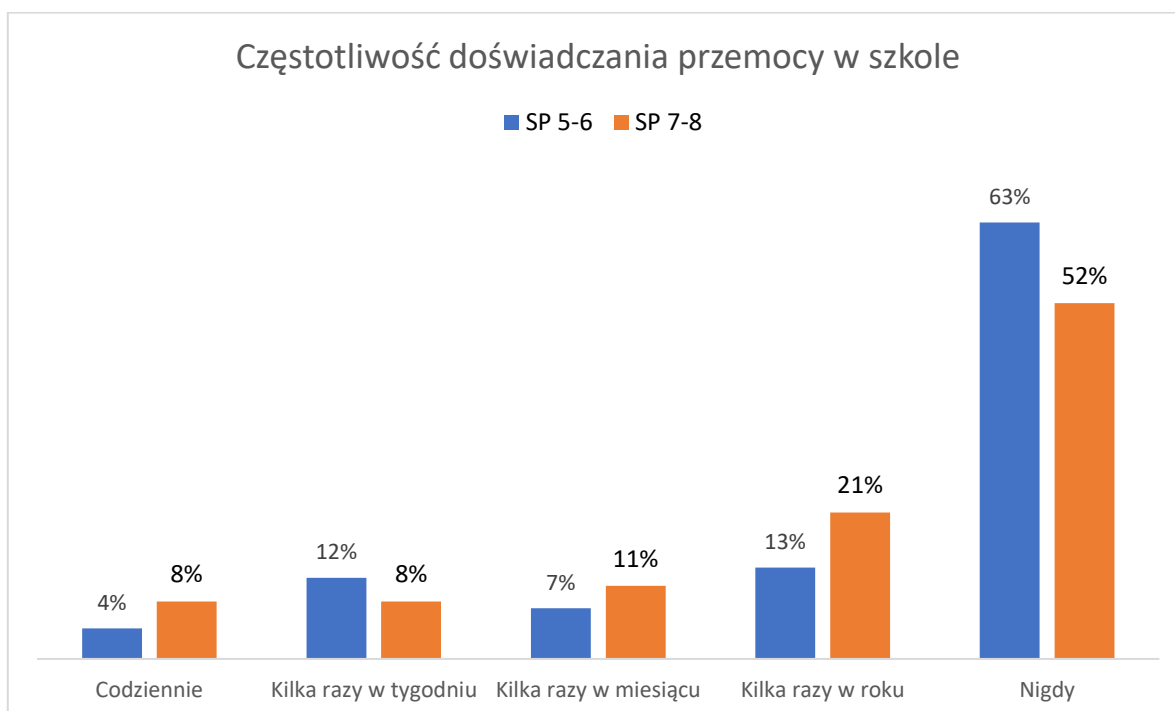

W ankiecie wytłumaczyliśmy uczniom, że przemoc może mieć formę fizyczną (np. bicie, popychanie) lub psychiczną (np. przezywanie, straszenie, wykluczanie z grupy). Zapytaliśmy ich, jak często doświadczają jakichkolwiek form przemocy.

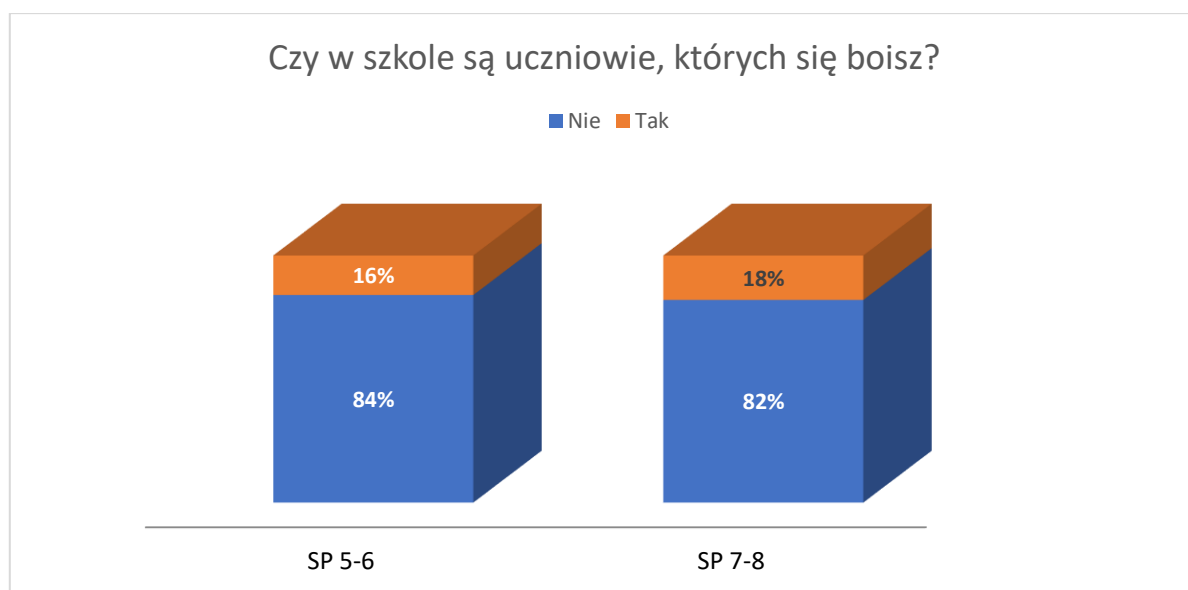
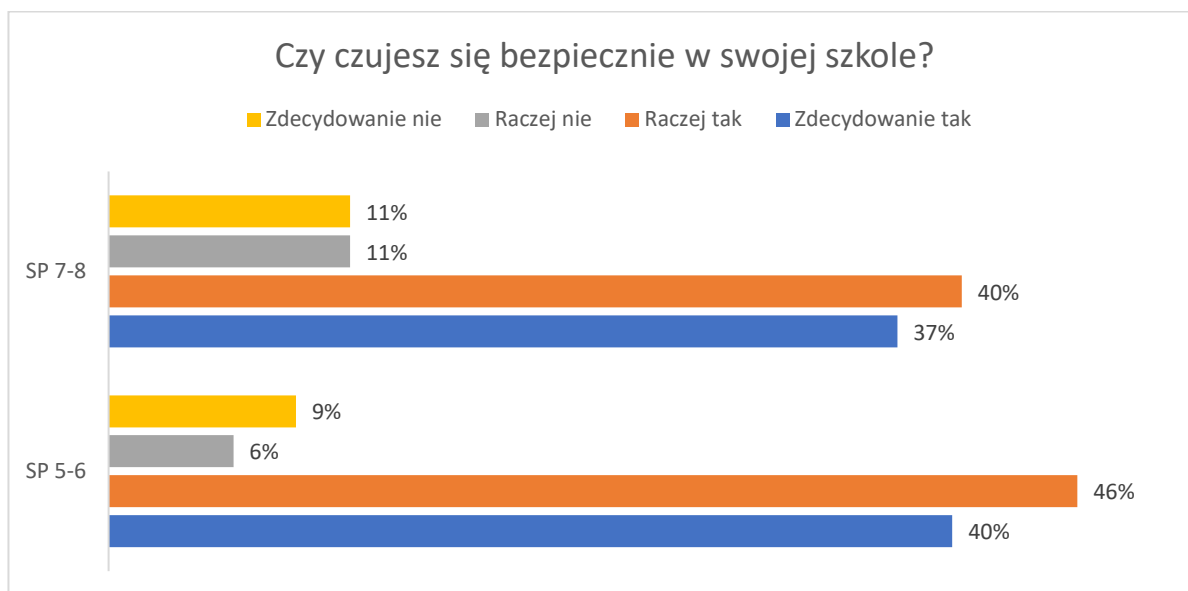
Badani uczniowie najczęściej doświadczają przemocy fizycznej (SP 5-6 - 24% oraz SP 7-8 - 30%) . 62% badanych uczniów klas 5-6 nie doświadczyło przemocy na terenie szkoły, z klas 7-8 jest to wynik 50%.

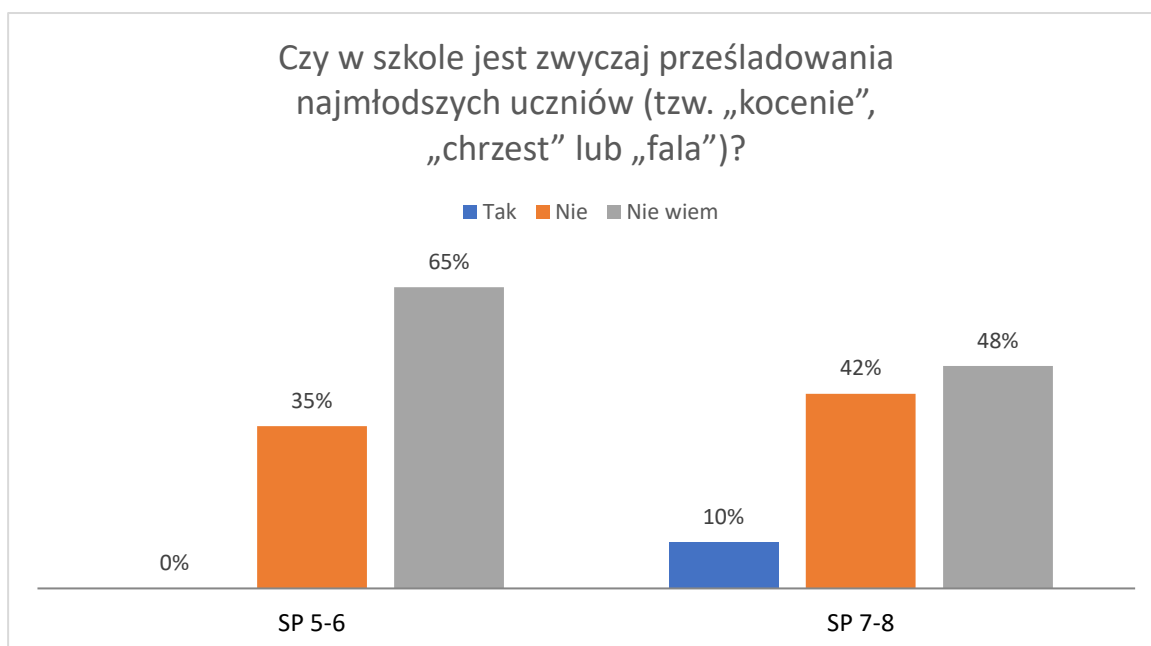
Uczniowie odpowiadali, że są ofiarami przemocy w szkole ze strony innych uczniów kilka razy w roku (SP 5-6 - 13%, SP 7-8 - 21%), kilka razy w miesiącu (SP 5-6 - 7%, SP 7-8 11%), kilka razy w tygodniu (SP 5-6 - 12%, SP 7-8 - 8%). **Ponad połowa uczniów nigdy nie doświadczyła tej formy przemocy (SP 5-6 - 63% a SP 7-8 52%).**

86% uczniów klas 5-6 oraz 77% uczniów klas 7-8 gminy Dobrcz deklaruje, że czuje się w szkole bezpiecznie. Jednakże 15% uczniów klas 5-6 oraz 22% uczniów klas 7-8 zdecydowanie lub raczej nie czuje się w swojej szkole bezpiecznie i wskazuje, że są uczniowie, których się obawiają.

Z odpowiedzi udzielonych przez uczniów wynika, że **w szkołach obecny jest zwyczaj „chrztu” uczniów – przyznaje to 10% badanych uczniów klas 7-8, lecz nie jest to zjawisko rozpowszechnione.**

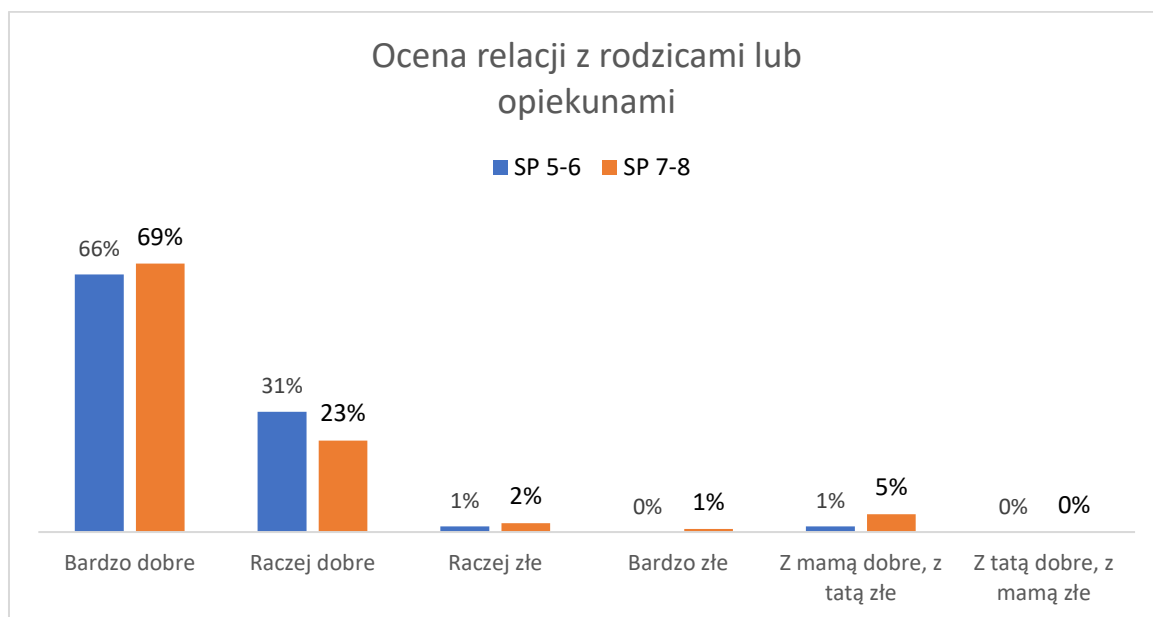
Poniżej prezentowane są odpowiedzi uczniów klas 5-6 na temat reakcji ich rówieśników na sytuację, kiedy staliby się oni świadkami bójki na szkolnym korytarzu. Niepokojące, jest, że aż 32% uczniów klas 5-6 zadeklarowało przyglądanie się bójce, dopingowanie i nagrywanie zdarzenia telefonem. 50% zgłosiłoby zaistniałą sytuację nauczycielowi, a 16% starałoby się rozdzielić bijących się.

Odpowiedzi	Jak uczniowie w Twojej szkole zareagowaliby na bójkę na szkolnym korytarzu?
	SP 5-6 Dobrcz
Przyglądaliby się bójce, dopingowali lub nagrywali zdarzenie telefonami	32%
Staraliby się rozdzielić bijących uczniów	16%
Udawaliby, że nic nie wiedzą	1%
Zgłosiliby sytuację nauczycielowi	50%

Odpowiedzi	Jak uczniowie w Twojej szkole zareagowaliby na bójkę na szkolnym korytarzu?
	SP 7-8
Przyglądaliby się bójce, dopingowali lub nagrywali zdarzenie telefonami	48%
Staraliby się rozdzielić bijących uczniów	23%
Udawaliby, że nic nie wiedzą	10%
Zgłosiliby sytuację nauczycielowi	19%

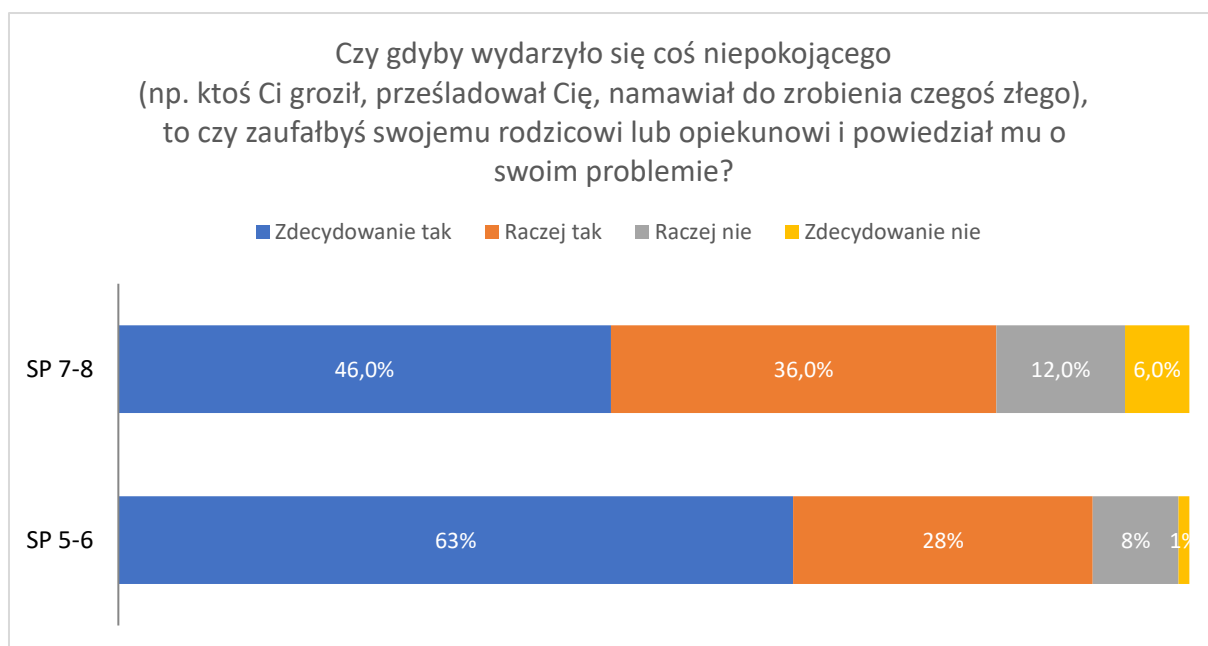
Równie niepokojące, jest to, że aż 48% uczniów klas 7-8 zadeklarowało przyglądanie się bójce, dopingowanie i nagrywanie zdarzenia telefonem. Zaledwie 19% zgłosiłoby zaistniałą sytuację nauczycielowi, a aż 23% starałoby się rozdzielić bijących się.

Czynnikiem chroniącym przed podejmowaniem zachowań ryzykownych i niepożądanych u dzieci i młodzieży są niewątpliwie dobre relacje z osobami dorosłymi, którzy stanowią dla nich oparcie i źródło wiedzy. **Uczniowie klas 5-6 oraz 7-8 z gminy Dobrcz prawie jednogłośnie deklarują bardzo dobre lub raczej dobre relacje z opiekunami: odpowiednio 97% oraz 92%.**

Dobre relacje z rodzicami uczniów to niewątpliwie zasób chroniący, który może zostać wykorzystany w planowaniu oddziaływań profilaktycznych poprzez tworzenie sojuszu rodzic – nauczyciel w przeciwdziałaniu uzależnieniom m.in. poprzez uzupełniającą się edukację dotyczącą zagrożeń, a także kształtowanie konstruktywnych postaw i budowanie sieci wsparcia.

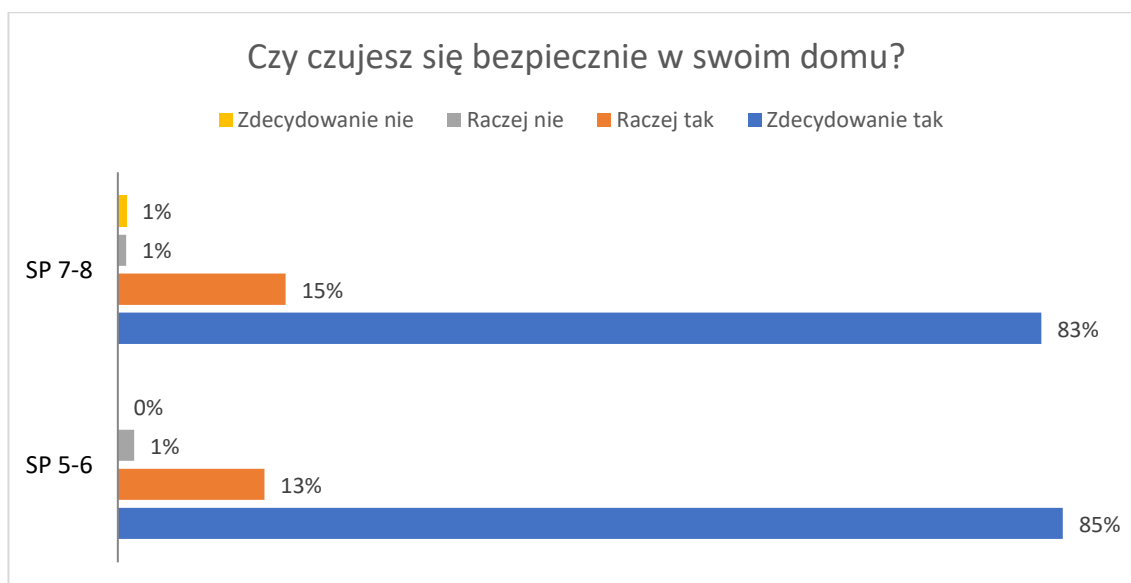
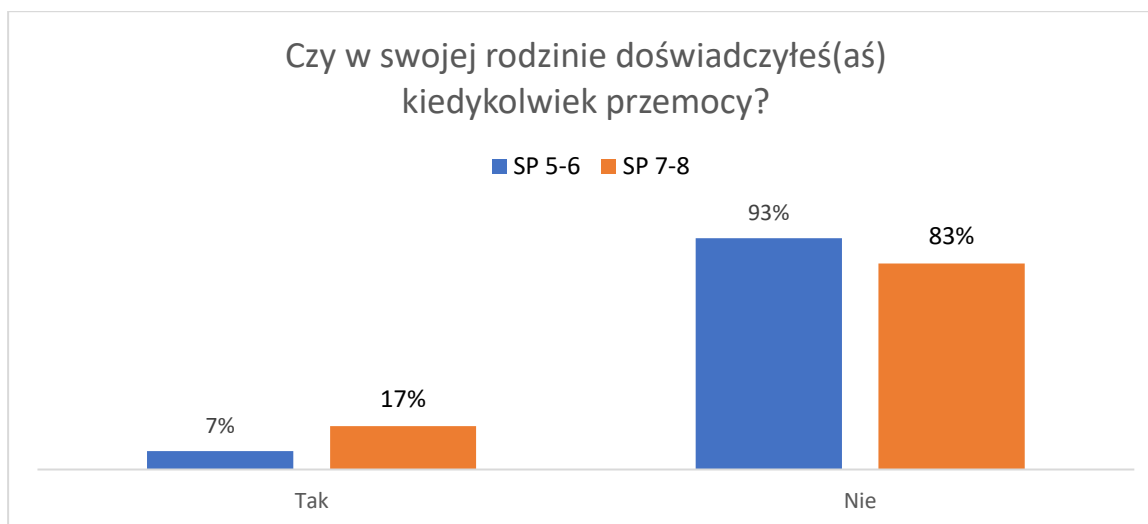
Równie obiecujące są wyniki dotyczące poziomu zaufania do rodzica/opiekuna w wypadku przeżywania poważnego problemu. **Łącznie 91% uczniów klas 5-6 oraz 82% uczniów klas 7-8 chciałoby podzielić się swoimi wątpliwościami z rodzicami.**

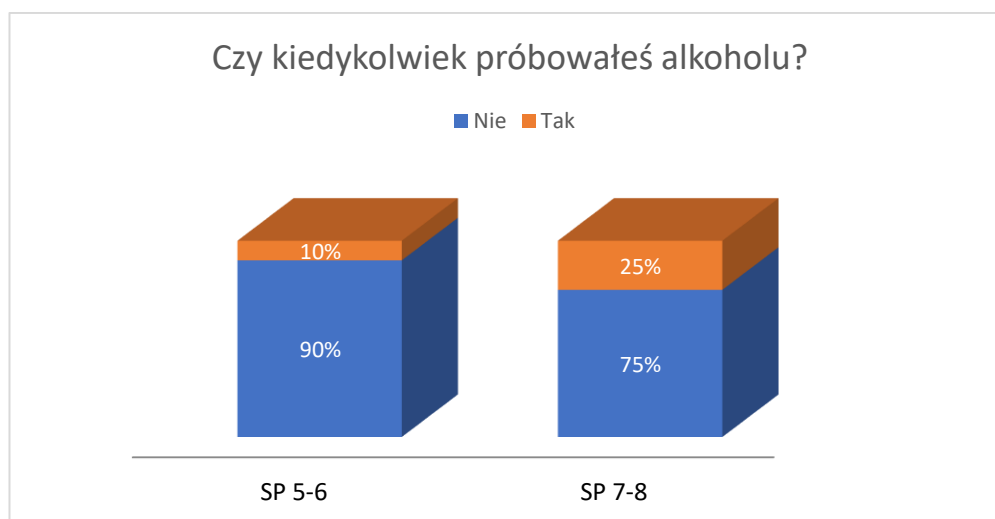
Następnie zadaliśmy uczniom podobne pytanie, z tym, że tym razem grupą dorosłych, co, do których uczniowie mieli się ustosunkować w kontekście **odczuwanego poziomu zaufania**, byli **nauczyciele** - spadek jest zauważalny. Młodzi ludzie z gminy Dobrcz rzadziej po poradę czy pomoc zgłosiliby się do nauczyciela niż do rodzica. **W takiej sytuacji 68% uczniów klas 5-6 oraz 55% uczniów klas 7-8 obdarzyłaby zaufaniem nauczyciela.**

Zapytaliśmy młodych ludzi, również o doświadczenie przemocy w domu oraz poczucie bezpieczeństwa. **Rozkład odpowiedzi wskazuje, że uczniowie doświadczali przemocy w rodzinie (SP 5-6 7% oraz SP 7-8 17%), a 1% uczniów klas 5-6 oraz 2% uczniów klas 7-8 nie czuje się w domu bezpiecznie.**

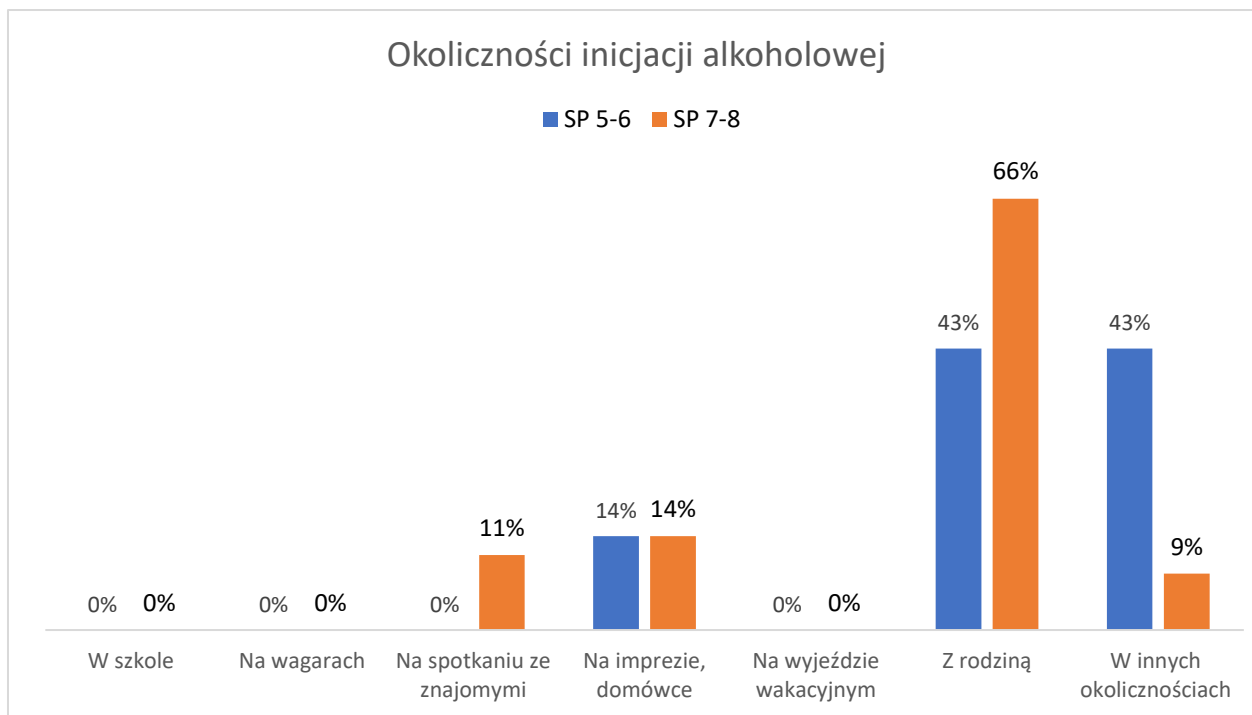

Inicjację alkoholową ma za sobą: 10% badanych uczniów klas SP 5-6 oraz 25% uczniów klas 7-8.

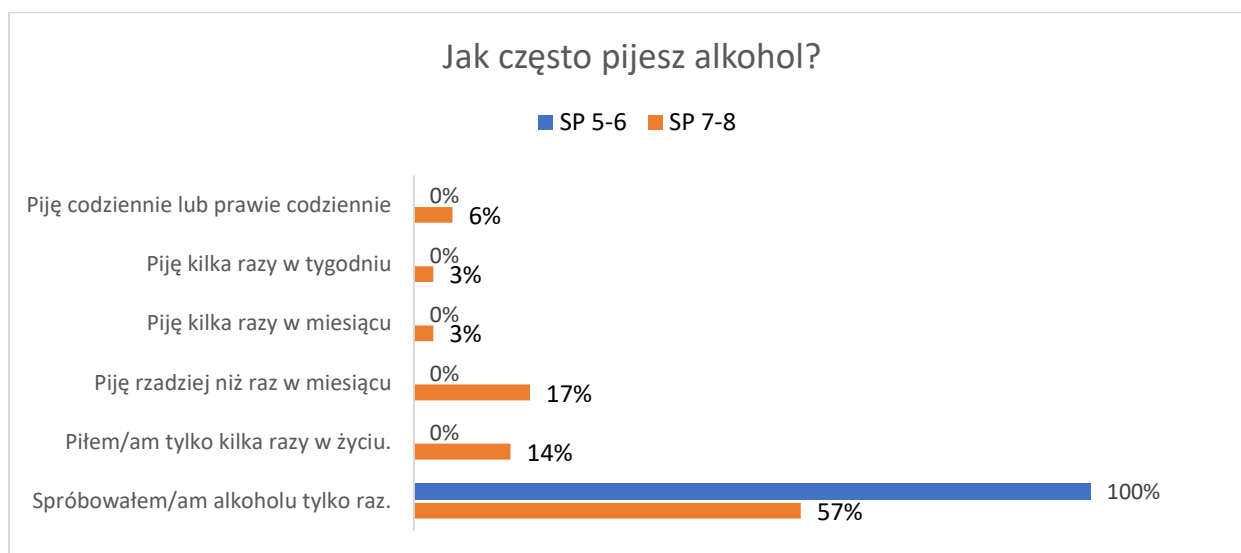

Najczęściej deklarowaną okolicznością inicjacji alkoholowej badanych uczniów jest **towarzystwo rodziny** (SP 5-6 - 43% oraz SP 7-8 - 66%) oraz **spotkania ze znajomymi** (dla uczniów klas 7-8 jest to 11%).

Powyższe wyniki mogą świadczyć o społecznym przyzwoleniu spożywania alkoholu oraz wydają się potwierdzać prawidłowość związaną z psychospołecznym rozwojem człowieka w wieku dorastania. Dla młodzieży najważniejszą społeczną grupą odniesienia są rówieśnicy. To utrzymanie pozycji w grupie znajomych jest jedną z najsilniejszych motywacji, aby sięgnąć po alkohol. Prawidłowość tę można wykorzystać w dobrym celu. Planując oddziaływania profilaktyczne kierowane do dzieci i młodzieży warto wykorzystywać proces uczenia się rówieśniczego. Jest to sytuacja, w której dorastający człowiek czerpie pozytywne poglądy i postawy nie tylko od nauczyciela czy pedagoga, ale głównie od swoich rówieśników. Jeśli podczas warsztatów profilaktycznych zostaną przeprowadzone odpowiednio dobrane ćwiczenia i zabawy, uczniowie sami wyciągną wnioski dotyczące alkoholu i będą mieli okazję podzielić się nimi z grupą.

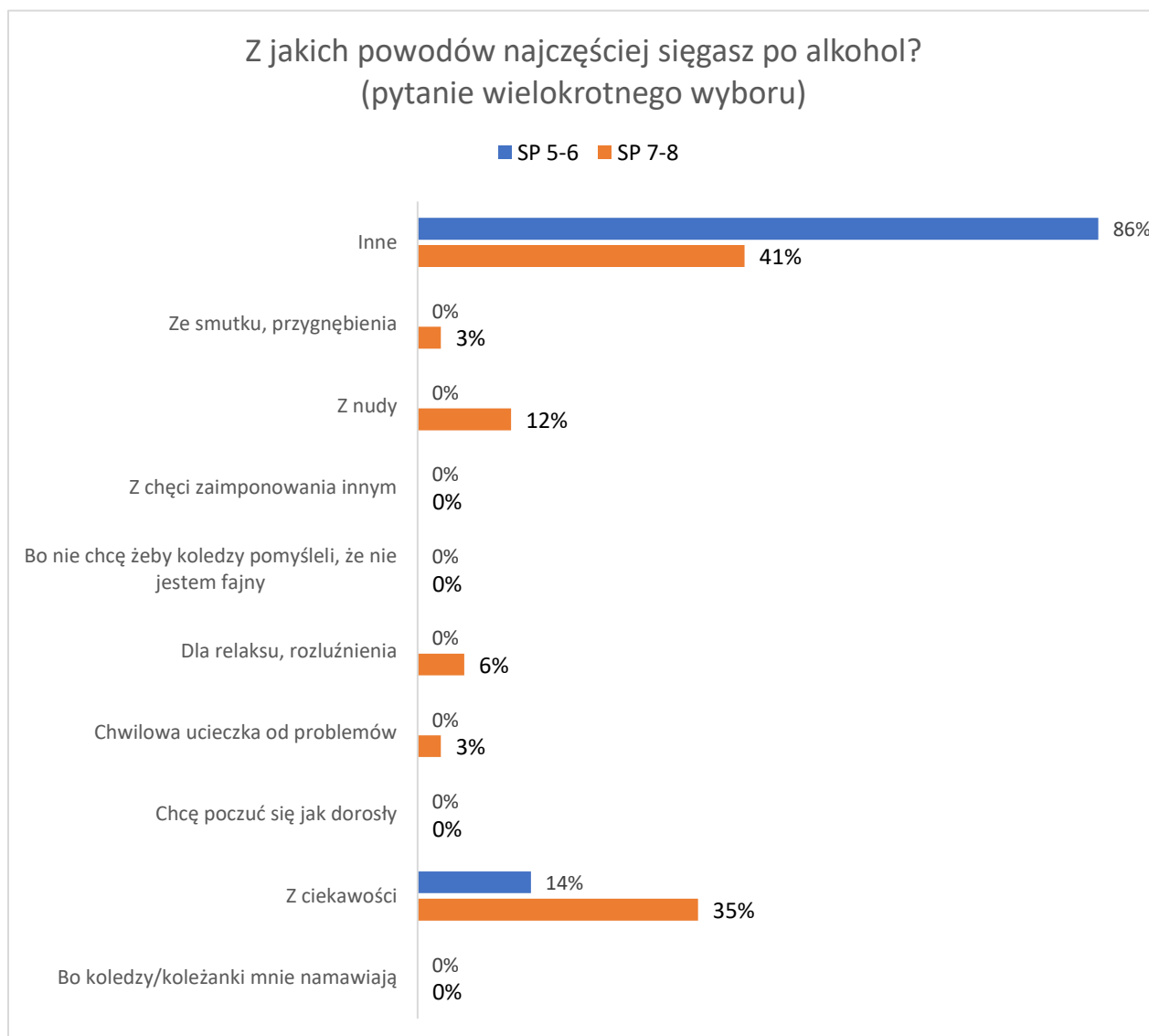

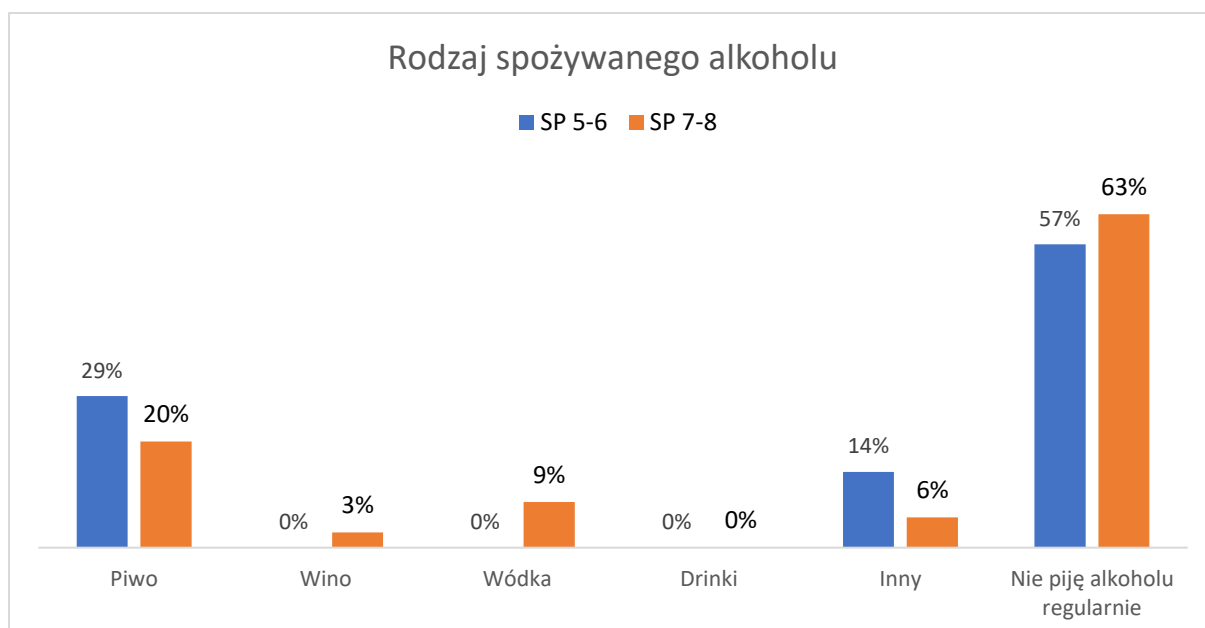
Oprócz okoliczności inicjacji ważne było dla nas także to, jak często młodzi ludzie sięgają po alkohol. **Uczniowie w większości przyznają, że spróbowali alkoholu tylko raz (SP 5-6 to 100% oraz SP 7-8 to 57%) lub piją rzadziej niż raz w miesiącu (SP 7-8 - 17%).**

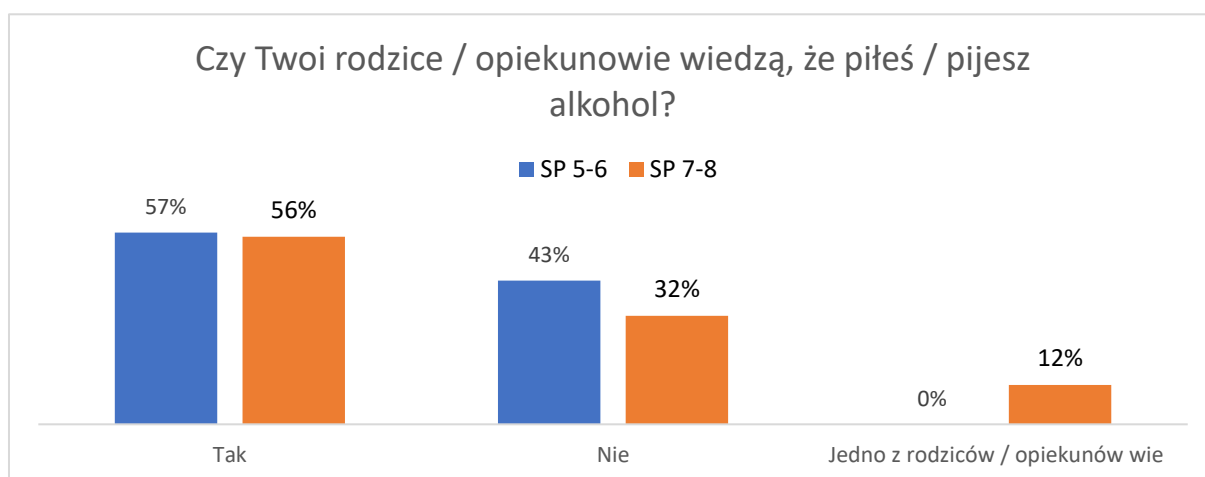
Nie tylko częstotliwość, ale także **powody sięgania przez uczniów po alkohol** stają bardzo ważne przy projektowaniu działań profilaktycznych. **Uczniowie wskazywali najczęściej ciekawość (SP 5-6 - 14% oraz SP 7-8 - 35%).**

W następnej kolejności zapytaliśmy uczniów o rodzaj wypijanego alkoholu. Uczniowie badanych klas generalnie najczęściej sięgają po piwo (SP 5-6 - 29% oraz SP 7-8 - 20%).

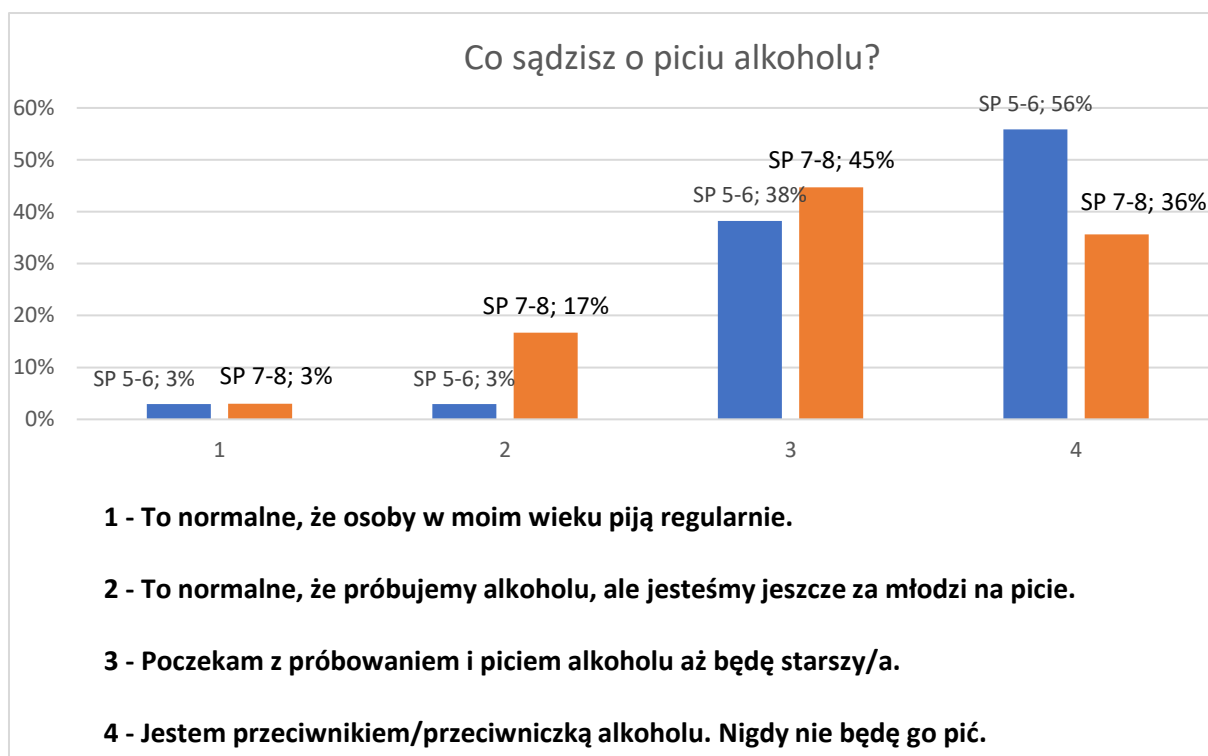

Jednym z czynników chroniących młodych ludzi jest kontrola rodzicielska, dlatego zapytaliśmy uczniów czy ich rodzice mają świadomość, że spożywają oni alkohol. **57% uczniów klas 5-6 oraz 56% uczniów klas 7-8 odpowiedziało, że rodzice wiedzą o tym, że spożywają alkohol.** Potwierdza to społeczne przyzwolenie w społeczności lokalnej na spożywanie alkoholu przez osoby nieletnie.

Dla oceny postaw badanych uczniów wobec alkoholu istotna jest wiedza na temat, jaką opinię mają na temat jego spożywania. 38% uczniów klas 5-6 oraz 45% uczniów klas 7-8 zadeklarowało, że poczeka z próbowaniem i piciem alkoholu jak będą starsi, a 56% uczniów klas 5-6 oraz 36% uczniów klas 7-8 deklaruje, że jest przeciwnikiem/przeciwniczką alkoholu.

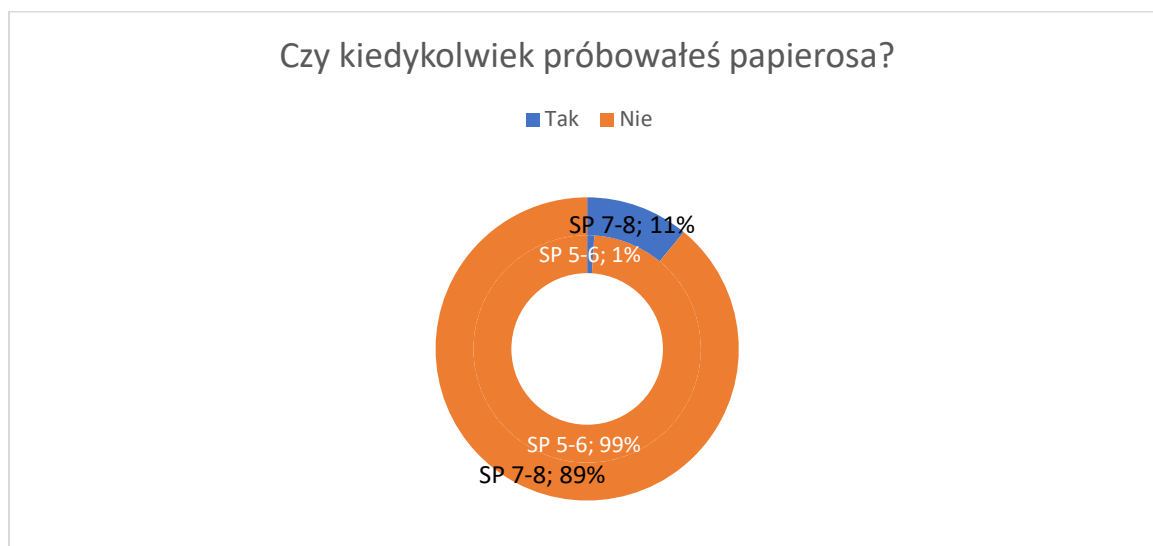

Kolejnym ważnym pytaniem, na które odpowiadali uczniowie było to dotyczące subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18 roku życia. **Pokazane poniżej wyniki wskazują, że 59% uczniów klas 5-6 oraz 36% uczniów klas 7-8 nie wie, czy da się kupić alkohol, gdy nie ma się ukończonych 18 r.ż. Może to sugerować, że ta część uczniów nigdy nie podejmowała próby nabycia alkoholu.**

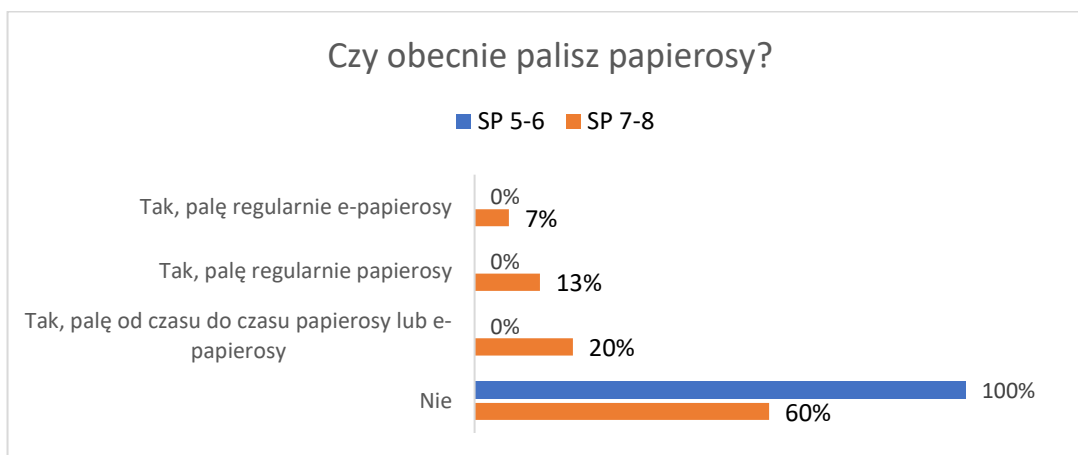
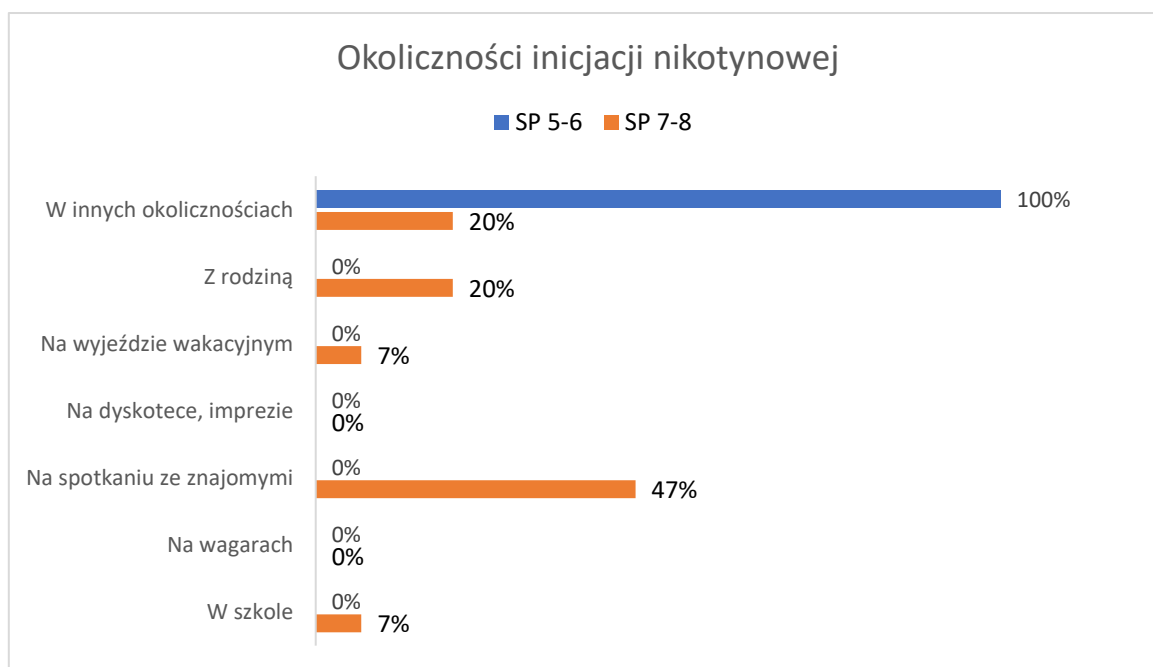
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: PAPIEROSY

Mimo słabnącej popularności papierosy w naszym społeczeństwie są wciąż atrakcyjną używką dla młodzieży. Zapytaliśmy uczniów klas 5-6 oraz 7-8 z gminy Dobrcz, czy kiedykolwiek próbowali papierosa oraz w jakich okolicznościach. **Inicjację nikotynową ma za sobą 1% uczniów klas 5-6 oraz 11% uczniów klas 7-8.**

Najczęściej wskazywaną okolicznością zapalenia pierwszego papierosa dla uczniów, którzy mają za sobą inicjację nikotynową było **spotkanie ze znajomymi 47% uczniów klas 7-8 oraz z rodziną - 20% uczniów klas 7-8.**

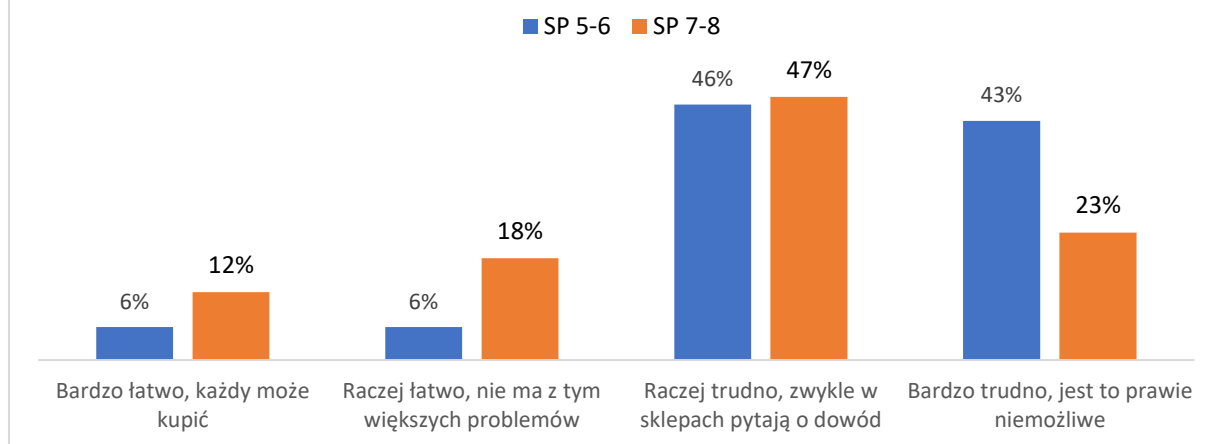
Zdecydowana większość uczniów z gminy Dobrcz, którzy mają za sobą inicjację nikotynową, aktualnie nie pali papierosów (100% uczniów klas 5-6 oraz 60% uczniów klas 7-8). Jednakże duża część uczniów klas starszych pali papierosy od czasu do czasu (20%) oraz regularnie (20%).

W kolejnym pytaniu uczniowie udzielali odpowiedzi na temat subiektywnej oceny łatwości, z jaką można dokonać zakupu papierosów.

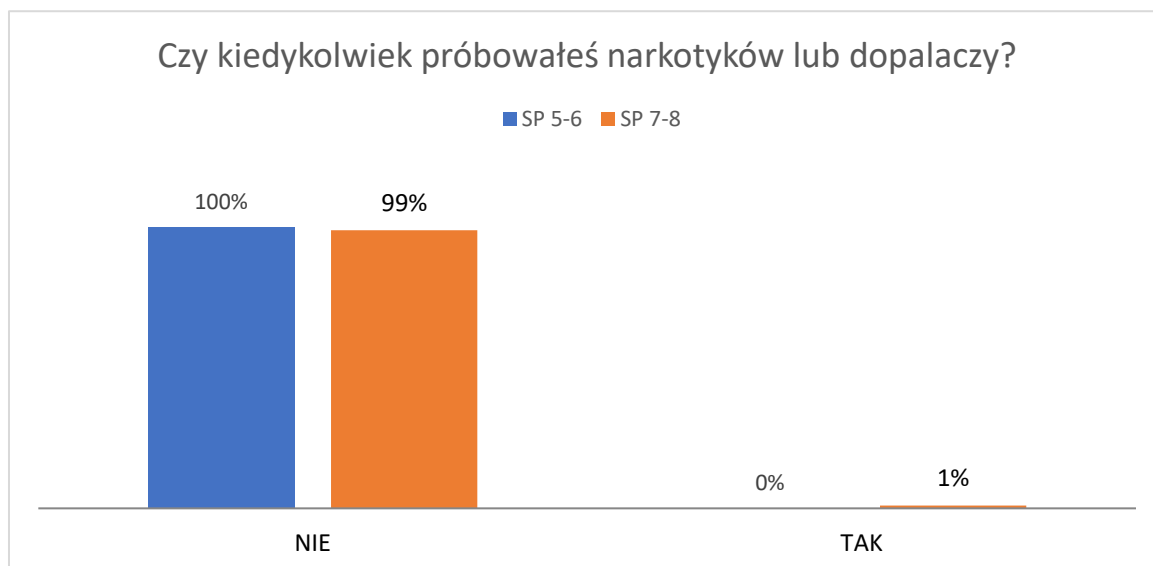
Łącznie 12% badanych uczniów klas 5-6 oraz 30% uczniów klas 7-8 oceniło, że raczej łatwo lub bardzo łatwo jest kupić papierosy osobom poniżej 18 roku życia.

Czy łatwo jest kupić papierosa, jeśli nie ma się ukończonych 18 lat?

SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NARKOTYKI I DOPALACZE

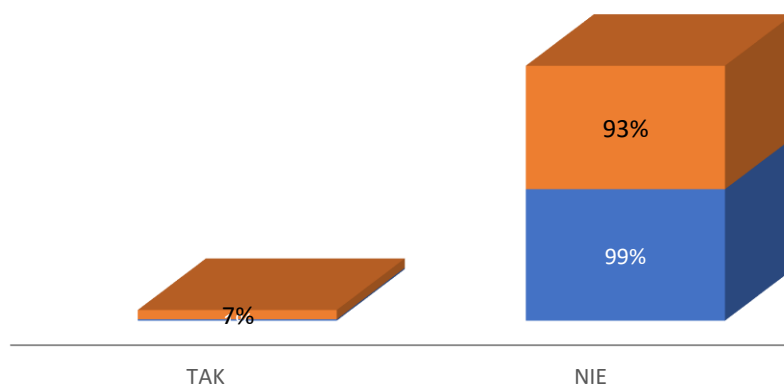
Wyniki badań wskazują, że badani uczniowie klas 5-6 gminy Dobrcz nie przejawiają problemów związanych z próbami przyjmowania narkotyków lub dopalaczy. Wśród uczniów klas 7-8 problem ten dotyczy 1% badanych.

Poniższe wykresy przedstawiają wiedzę na temat źródeł pozyskiwania narkotyków oraz subiektywną ocenę dostępności narkotyków i dopalaczy. **Zdecydowana większość uczniów nie wie, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze (SP 5-6 - 100% oraz SP 7-8 - 99%).**

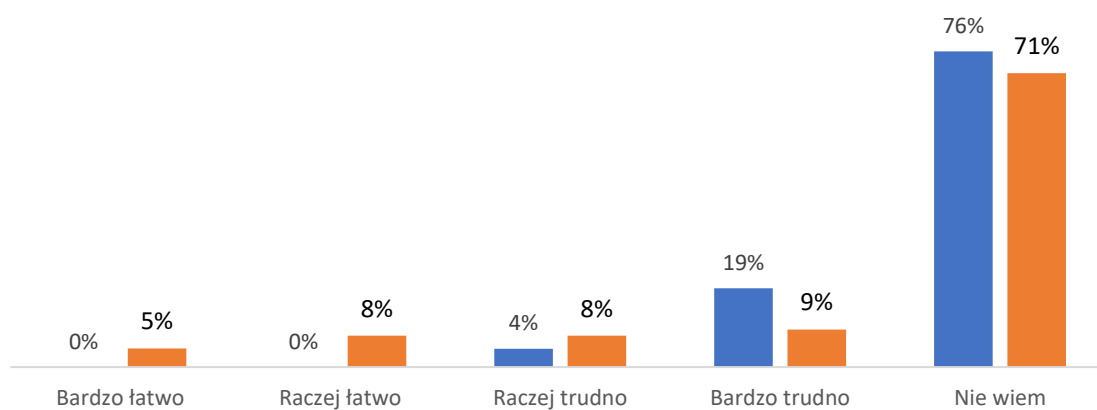
Czy wiesz, gdzie lub u kogo można kupić narkotyki lub dopalacze?

■ SP 5-6 ■ SP 7-8

Czy łatwo jest kupić narkotyki w Twoim środowisku?

■ SP 5-6 ■ SP 7-8

Większość uczniów jest przeciwnych braniu narkotyków/dopalaczy (SP 5-6 - 81% a SP 7-8 - 73%), część jest ciekawa jak działają, ale boją się uzależnienia (SP 5-6 - 16% a SP 7-8 - 20%).

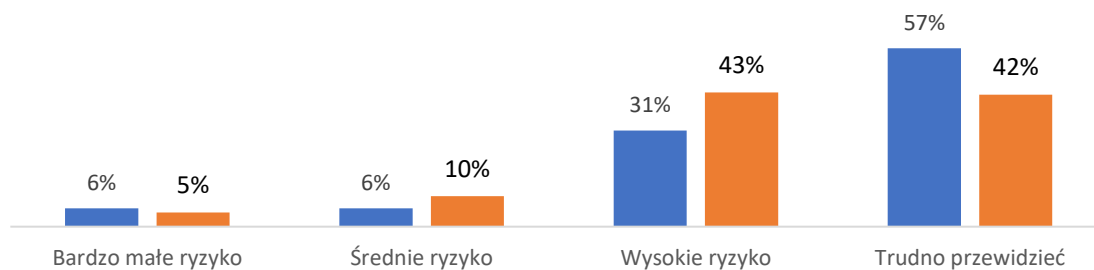

W subiektywnej ocenie uczniów klas badanych szkół gminy Dobrcz **ryzyko pojawienia się negatywnych konsekwencji zdrowotnych po przyjęciu narkotyków i dopalaczy** jest trudne do przewidzenia (SP 5-6 - 57%; SP 7-8 - 42%) oraz wysokie (SP 5-6 - 31%; SP 7-8 - 43%).

26% ankietowanych uczniów klas 5-6 oraz 48% uczniów klas 7-8 deklaruje, że wie jakie są skutki brania narkotyków, wskazują przede wszystkim problemy ze zdrowiem, uzależnienie, halucynacje i śmierć w przypadku przedawkowania.

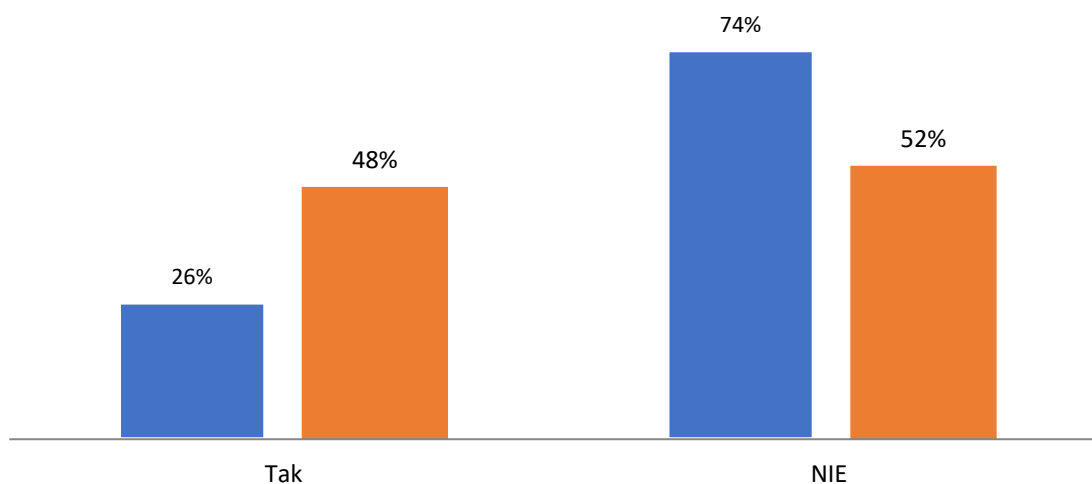
Jak oceniasz ryzyko pojawienia się negatywnych
konsekwencji zdrowotnych po przyjęciu narkotyków
i dopalaczy?

■ SP 5-6 ■ SP 7-8

Czy wiesz jakie są skutki brania narkotyków?

■ SP 5-6 ■ SP 7-8

POSTAWY WOBEC SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Zbadaliśmy postawy i przekonania uczniów na temat różnych substancji psychoaktywnych. Dokładne wyniki zamieszczone są w tabeli poniżej.

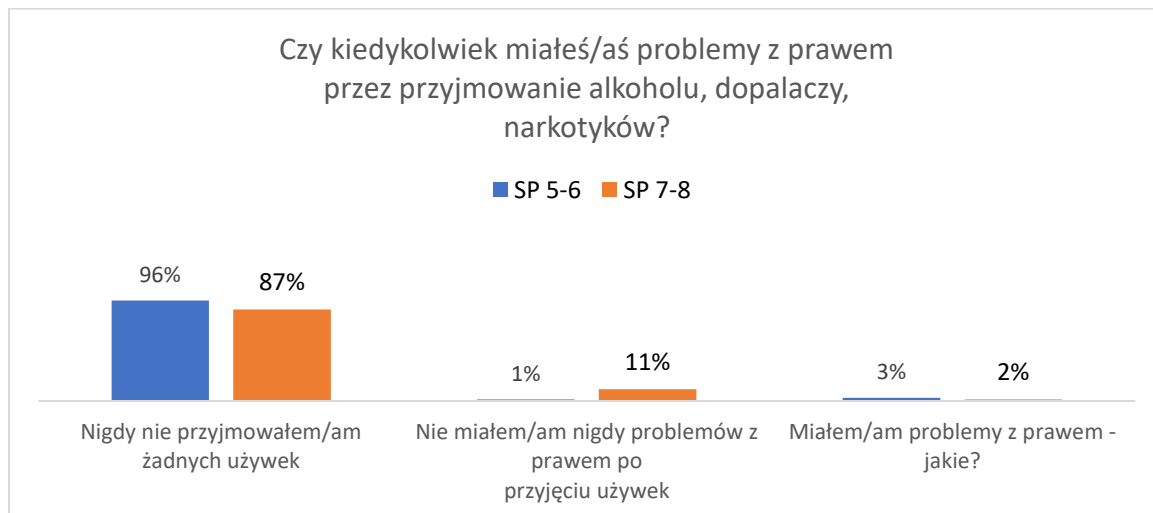
Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach SP 5-6

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	13%	47%	19%	21%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	4%	13%	35%	47%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	62%	18%	6%	15%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	4%	4%	16%	75%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	10%	3%	22%	65%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	4%	12%	41%	43%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	4%	4%	13%	78%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	56%	24%	7%	13%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	9%	6%	34%	51%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	4%	3%	25%	68%

Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach SP 7-8

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	23%	38%	23%	16%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	10%	27%	39%	24%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	48%	30%	11%	11%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	4%	8%	28%	60%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	11%	11%	27%	51%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	5%	15%	32%	48%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	3%	6%	20%	70%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	56%	24%	8%	11%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	5%	11%	37%	48%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	8%	13%	28%	51%

Ankietowani uczniowie z gminy Dobrcz w większości nie przyjmowali żadnych używek (SP 5-6 - 96%; SP 7-8 - 87%).

Nadmierne korzystanie z Internetu staje się dziś niezwykle poważnym problemem społecznym. Na ryzyko uzależnienia szczególnie narażone są dzieci i młodzież, dla których Internet jest nieodłącznym elementem ich codziennej aktywności, życia społecznego oraz rozrywki. Badania pokazują, że problem staje się coraz poważniejszy i wymaga szybkiej reakcji rodziców, opiekunów i pedagogów. W Polsce 23% badanych nastolatków (w wieku 11–16 lat) stwierdziło u siebie przynajmniej jeden z badanych symptomów nadużywania Internetu. Najczęściej występujący symptom to surfowanie po Internecie nawet wtedy, kiedy to specjalnie nie jest interesujące (38%) oraz zaniedbywanie rodziny, znajomych i nauki szkolnej (35%).¹¹

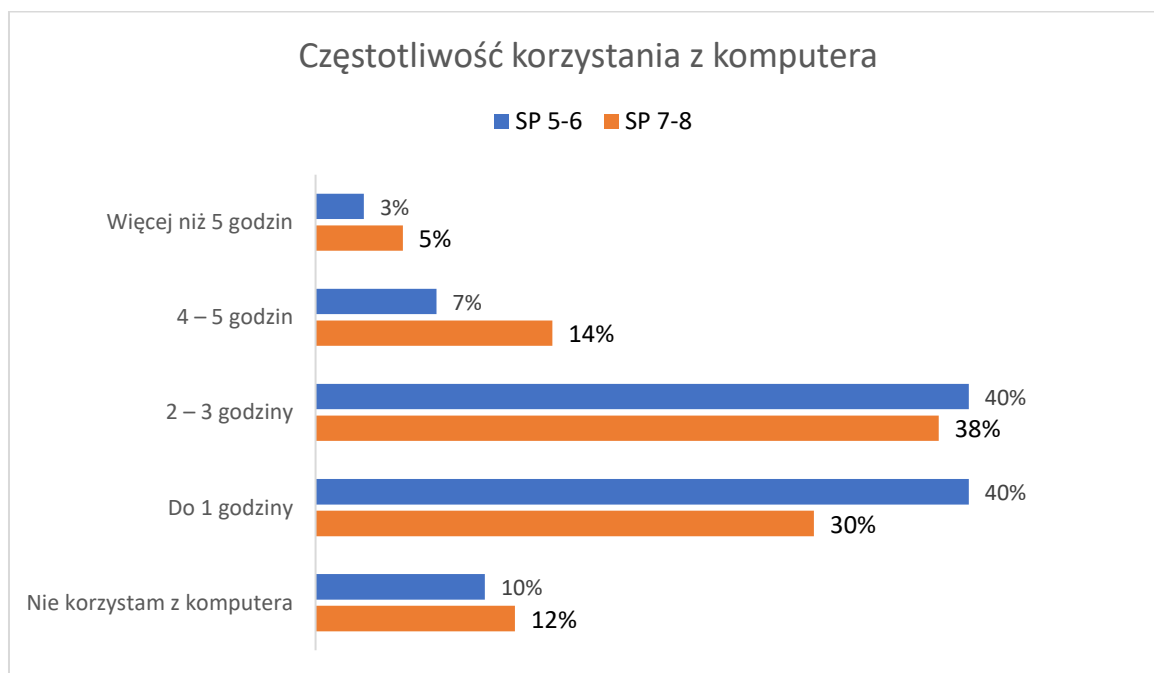
Poczynając od 2013 roku coraz więcej czasu spędzają w Internecie – w 2018 roku było to przeciętnie ponad cztery godziny na dobę. Do najpopularniejszych aktywności w sieci należy kontaktowanie się ze znajomymi, co deklaruje trzy czwarte badanych, a trzy piąte twierdzi, że w zasadzie cały czas są online, na bieżąco otrzymując wiadomości i reagując na nie. Trzy czwarte słucha muzyki, ponad połowa głównie ogląda seriale, połowa spędza czas na portalach społecznościowych (z których najpopularniejszy jest Facebook – 98% badanych deklaruje, że ma konto na Facebooku), jedna trzecia badanych szuka tam informacji potrzebnych do nauki.

W tym „życiu w sieci” na pewno pomagają smartfony – posiadane przez niemal wszystkich badanych uczniów – które łączą w sobie funkcje telefonu komórkowego i komputera. O tym, jak bardzo „wrósł” on w życie młodych ludzi, świadczy choćby fakt, że ponad połowa uczniów nie uważa za niewłaściwe używania smartfonów do przeglądania Internetu, portali społecznościowych lub aplikacji podczas lekcji.¹²

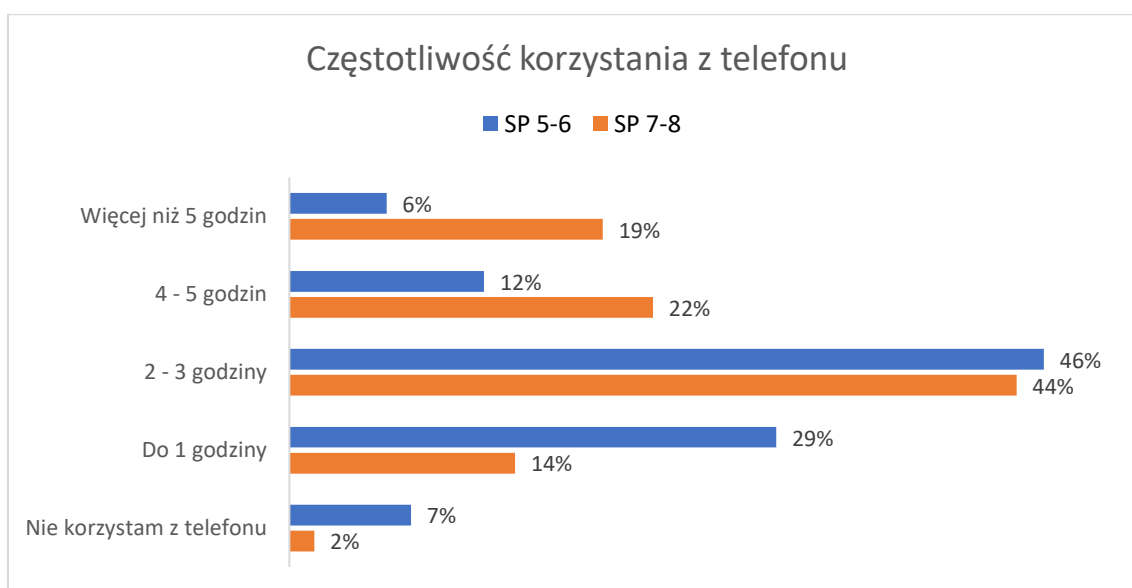
¹¹ L. Kirwil L., Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo – część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II, SWPS, Warszawa 2011.

¹² Mirosława Grabowska, Magdalena Gwiazda, na podstawie danych Centrum Badania Opinii Społecznej oraz Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Młodzież 2018, Warszawa 2019

Uczniowie klas 5-6 najczęściej spędzają od godziny do trzech przed komputerem (łącznie 80%) lub w ogóle go nie używają (10%), natomiast uczniowie klas 7-8 spędzają przed komputerem od godziny do trzech (68%). Niepokojący jest fakt, że 3% ankietowanych uczniów klas 5-6 oraz 5% uczniów klas 7-8 deklaruje korzystanie z komputera ponad 5 godzin dziennie.

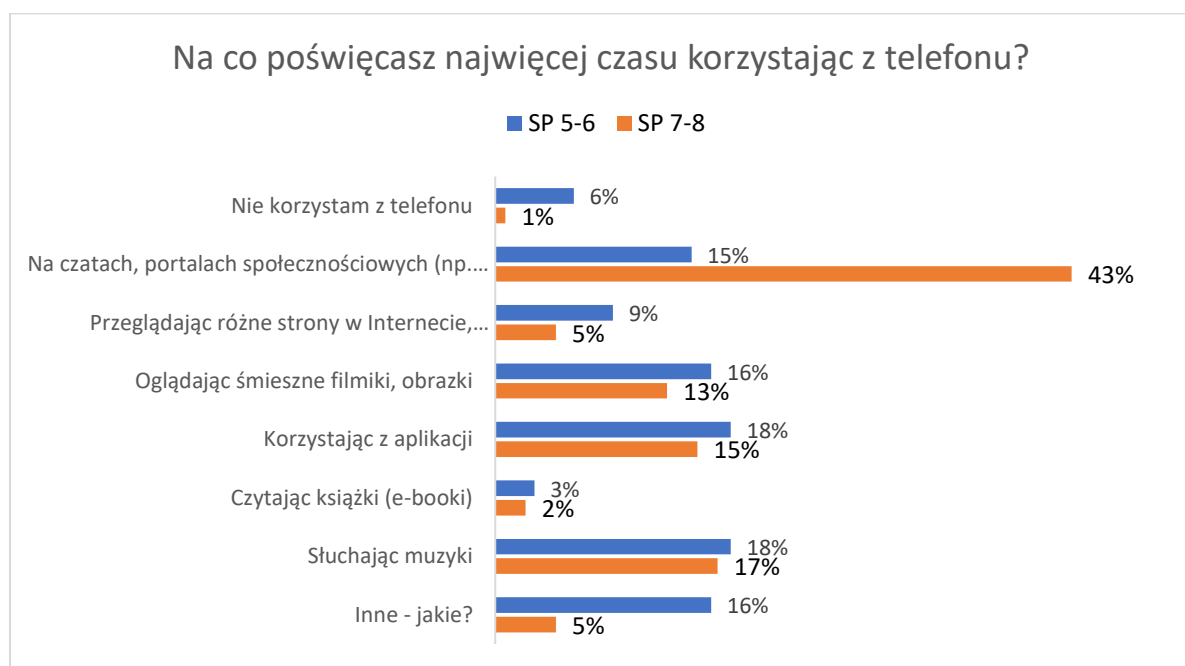
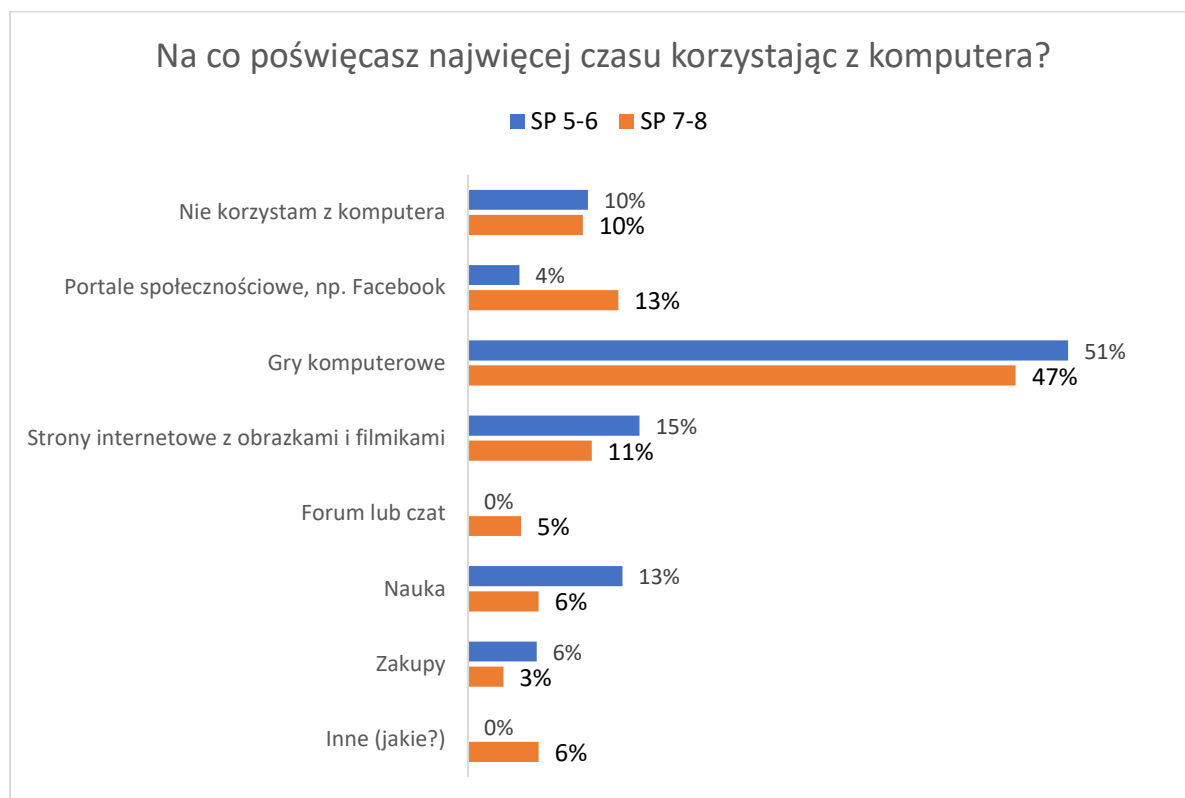

W przypadku korzystania z telefonu uczniowie deklarują najczęściej czas: 2-3 godziny (SP 5-6 - 46%; SP 7-8 - 44%) oraz czas więcej niż 5 godzin dziennie (SP 5-6 - 6%; SP 7-8 - 19%).

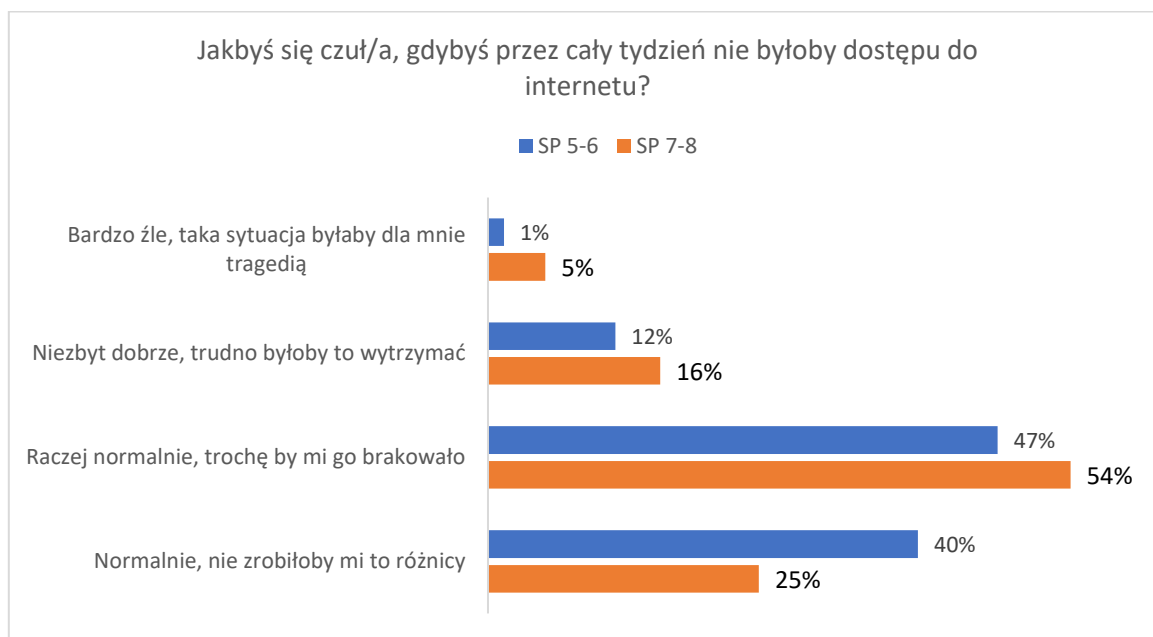

Zapytaliśmy uczniów, w jaki sposób najczęściej wykorzystują komputer oraz telefon, kiedy spędzają przy nim czas.

Najbardziej popularnymi formami aktywności z komputerem okazują się być gry (SP 5-6 - 51%; SP 7-8 - 47%). Natomiast podczas korzystania z telefonu dla uczniów klas 7-8 na pierwszym miejscu znajdują się portale społecznościowe (43%).

40% uczniów klas 5-6 deklaruje, że brak dostępu do Internetu nie miałby dla nich znaczenia, dla uczniów klas 7-8 ten odsetek wynosi 25%. Należy tutaj zaznaczyć, że dzieci i młodzież, tak samo jak dorośli, nie zawsze potrafią dokonać „uczciwej” samooceny swoich negatywnych przyzwyczajzeń czy nawyków, dlatego należy mieć na uwadze, że ten odsetek w rzeczywistości może być jeszcze wyższy.

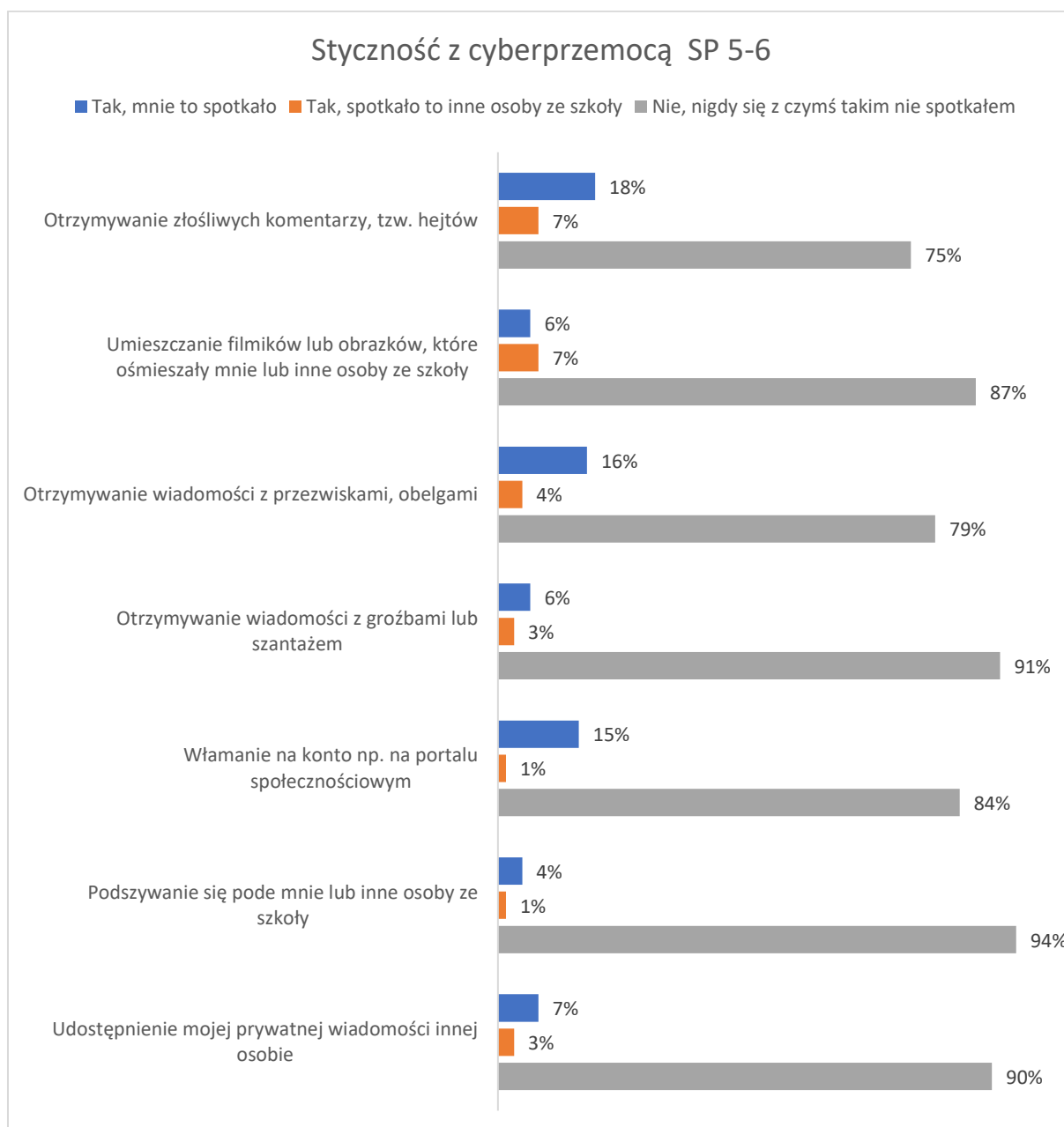

Internet jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z Internetu może wiązać się z występowaniem licznych zagrożeń: przestępstw internetowych, cyberbullyingu, stalkingu, sekstingu, szantażu, podszywania się, hatingu. W badaniu postanowiliśmy sprawdzić doświadczenia związane z cyberprzemocą. Wyniki badań wskazują, że uczniom nie są obce wymienione poniżej doświadczenia.

41% uczniów klas 5-6 oraz % uczniów klas 7-8 doświadczyło w przestrzeni internetowej zjawiska hatingu, nazywanego potocznie przez uczniów „hejtowaniem”. Polega ono na otrzymywaniu obraźliwych komentarzy atakujących bezpośrednio osobę. Komentarze takie są widoczne publicznie w serwisach społecznościowych i często występują w formie zmasowanej – jeden negatywny komentarz powoduje falę kolejnych. Dla dorastającej młodzieży doświadczenie hatingu może być niezwykle traumatyczne. Okres dojrzewania jest czasem, gdy środowisko rówieśnicze stanowi najmocniejszy punkt odniesienia. Odrzucenie, a wręcz nienawiść ze strony innych młodych osób może stanowić

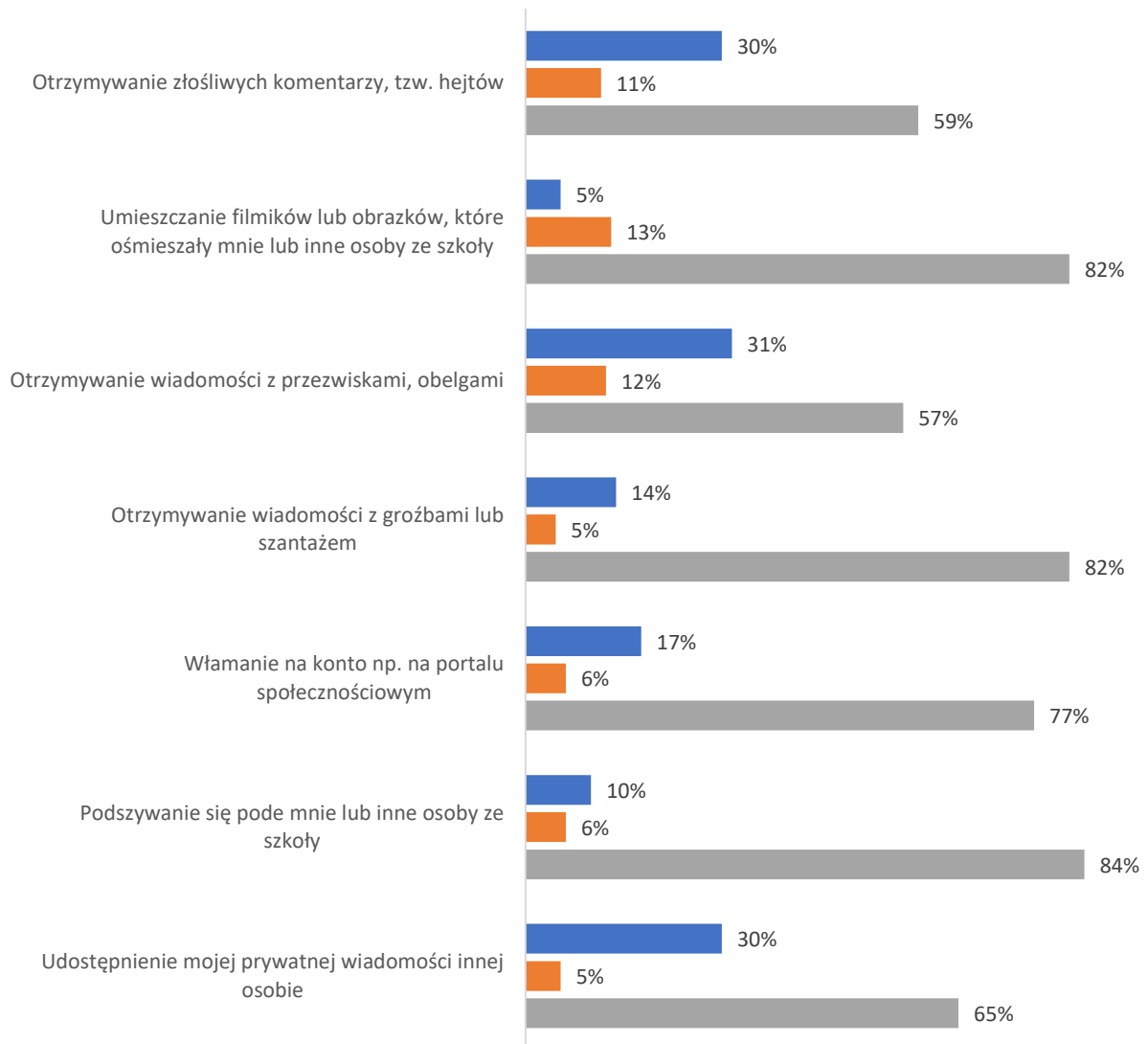
zagrożenie dla poczucia własnej wartości i rozwijającej się tożsamości. **Uczniowie również często otrzymywali wiadomości z przezwiskami i obelgami (39%) oraz doświadczyli włamań na konto (16%)**

Powyższe wskazuje na konieczność edukacji z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu: wspierania świadomości prawnej, umiejętności ochrony przed niebezpiecznymi sytuacjami, wiedzy dotyczącej ochrony własnych danych.

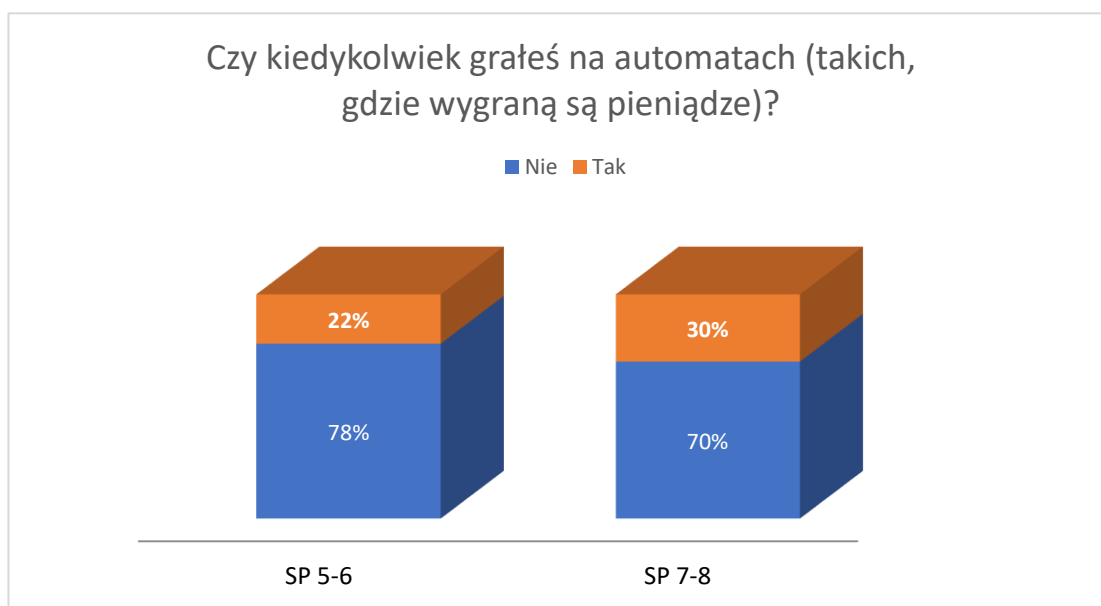
Styczność z cyberprzemocą SP 7-8

■ Tak, mnie to spotkało ■ Tak, spotkało to inne osoby ze szkoły ■ Nie, nigdy się z czymś takim nie spotkałem

Prawie 5% młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej gra na automatach o niskich wygranych stanowi jedną z często praktykowanych form spędzania czasu wolnego (przynajmniej raz na tydzień lub prawie codziennie)¹³. Nastolatki w stopniu większym niż osoby dorosłe są podatne na patologiczny hazard, a zwłaszcza na negatywne skutki gier¹⁴. Faktem jest, że – szczególnie dla młodzieży – hazard w Internecie jest generalnie dużo łatwiej dostępny niż hazard tradycyjny, ze względu na mniejszą kontrolę wieku oraz możliwość grania o dużo niższe stawki¹⁵.

Poniższe wykresy ilustrują popularność gier hazardowych wśród młodych mieszkańców gminy Dobrcz **Większość uczniów klas 5-6 (78%) oraz 7-8 (70%) nie korzystało nigdy z formy „rozrywki” jaką jest gra na automatach.**

W porównaniu do gier na automatach, internetowe gry „na pieniądze” są mniej popularne wśród młodzieży z gminy Dobrcz w porównaniu do gier na automatach.

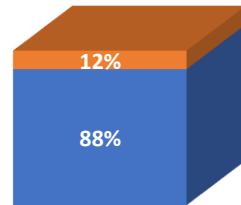
¹³ P. Sobierajski, J. Szczepkowski, *Postawy zdrowotne młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2011.

¹⁴ M. Griffiths M., *Gry i hazard. Uzależnienia dzieci w okresie dorastania*, GWP, Gdańsk 2004.

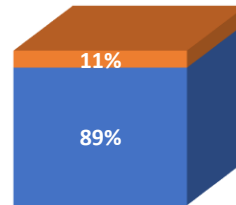
¹⁵ M. Griffiths M., *Gambling Addiction on the Internet*, w: Young K. S., Abreu N. de (ed.), *Internet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*, Hoboken: John Wiley and Sons.

Czy kiedykolwiek grałeś w gry internetowe,
w których można wygrać pieniądze (np. poker)

■ Nie ■ Tak

SP 5-6

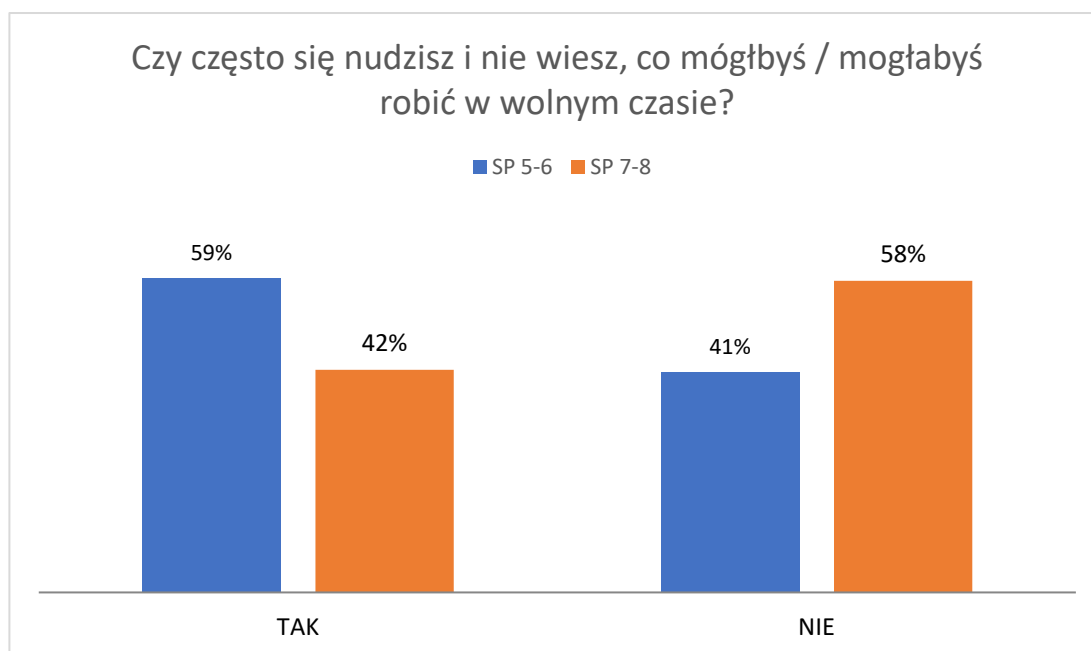
SP 7-8

Wśród ulubionych sposobów spędzania czasu wolnego młodzieży dominują spotkania z przyjaciółmi i znajomymi (86%). Popularną aktywnością towarzyską są też wyjścia do dyskotek i klubów (19%), jednak miłośników tego typu rozrywki po raz kolejny ubyło. Blisko jedna trzecia badanych (31%) najchętniej przeznaczą wolny czas na uprawianie sportu, które jest minimalnie mniej popularne niż dwa lata temu. Po jednej czwartej uczniów lubi spędzać czas grając w gry komputerowe (25%) lub surfując w Internecie (25%), a jedna dziesiąta (10%) – na udzielaniu się w serwisach społecznościowych. Podobne jak przed dwoma laty odsetki uczniów preferują spędzać wolny czas z książką (17%) lub przed telewizorem (18%). Około jednej ósmej (13%) poświęca czas na aktywności artystyczne, a nieco mniej (9%) chodzi na koncerty. „Nicnierobienie” – spanie, leżenie, odpoczywanie – stanowi preferowaną formę spędzania czasu wolnego niemal jednej trzeciej młodzieży (29%), a jej popularność utrzymuje się od dwóch lat na wyższym niż wcześniej poziomie.¹⁶

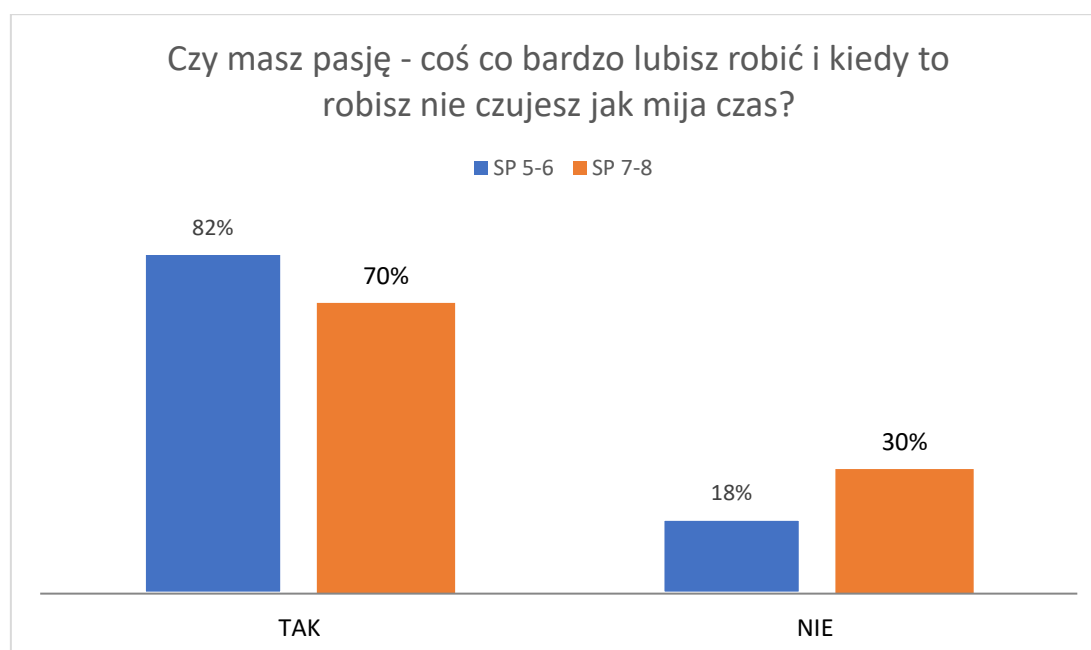
Czas wolny to czas, który pozostaje do dyspozycji dziecka po wypełnieniu obowiązków szkolnych i domowych, na odpoczynek, regenerację fizyczną i psychiczną organizmu, ale także na zabawę oraz rozwój zdolności i zainteresowań.

Zauważalna część ankietowanej młodzieży nie ma pomysłu na spędzanie czasu wolnego – 48% uczniów klas 6-8 szkół podstawowych odpowiedziało, że często się nudzi i nie wie co robić w wolnym czasie.

¹⁶ Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badań: Młodzież 2018, Warszawa 2019 (dostęp: 5.10.2020 r.)

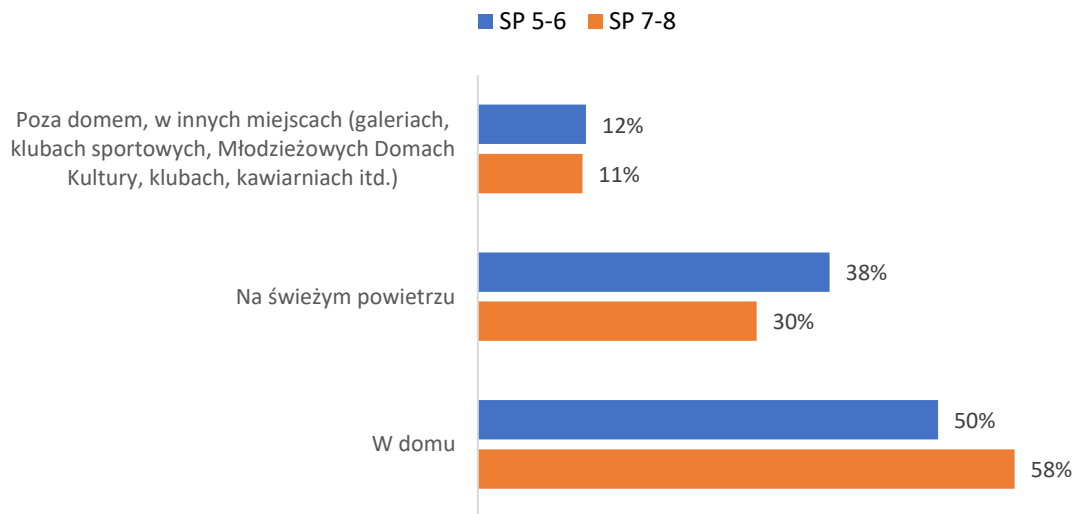

Zdecydowana większość (78%) ankietowanych uczniów odpowiedziała, że ma pasję, czyli coś co bardzo lubi robić. Dla uczniów jest to najczęściej taniec, granie w piłkę nożną oraz jeżdżenie na rolkach, zainteresowania rolnicze, motoryzacje, szachy, ale również nauka języków obcych i gry na instrumentach.

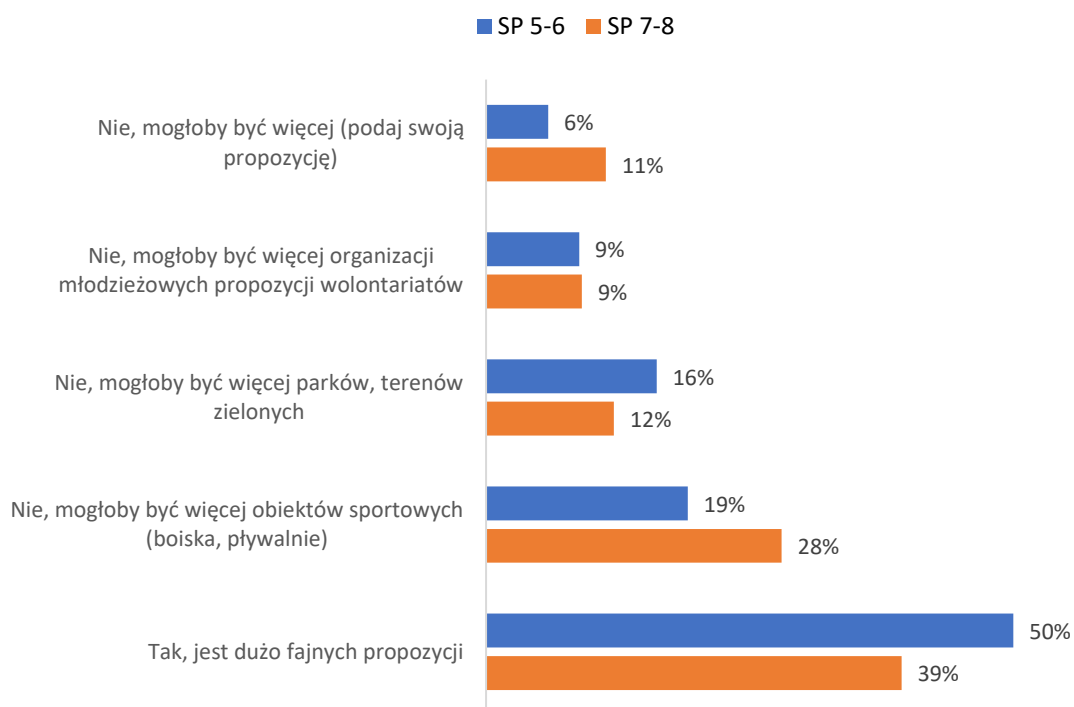

Jako miejsce spędzania wolnego czasu uczniowie wskazują na dom (48%) oraz czas spędzany na świeżym powietrzu (42%).

Gdzie zwykle spędzasz wolny czas?

Czy uważasz, że w Twojej okolicy jest dużo fajnych propozycji spędzania wolnego czasu?

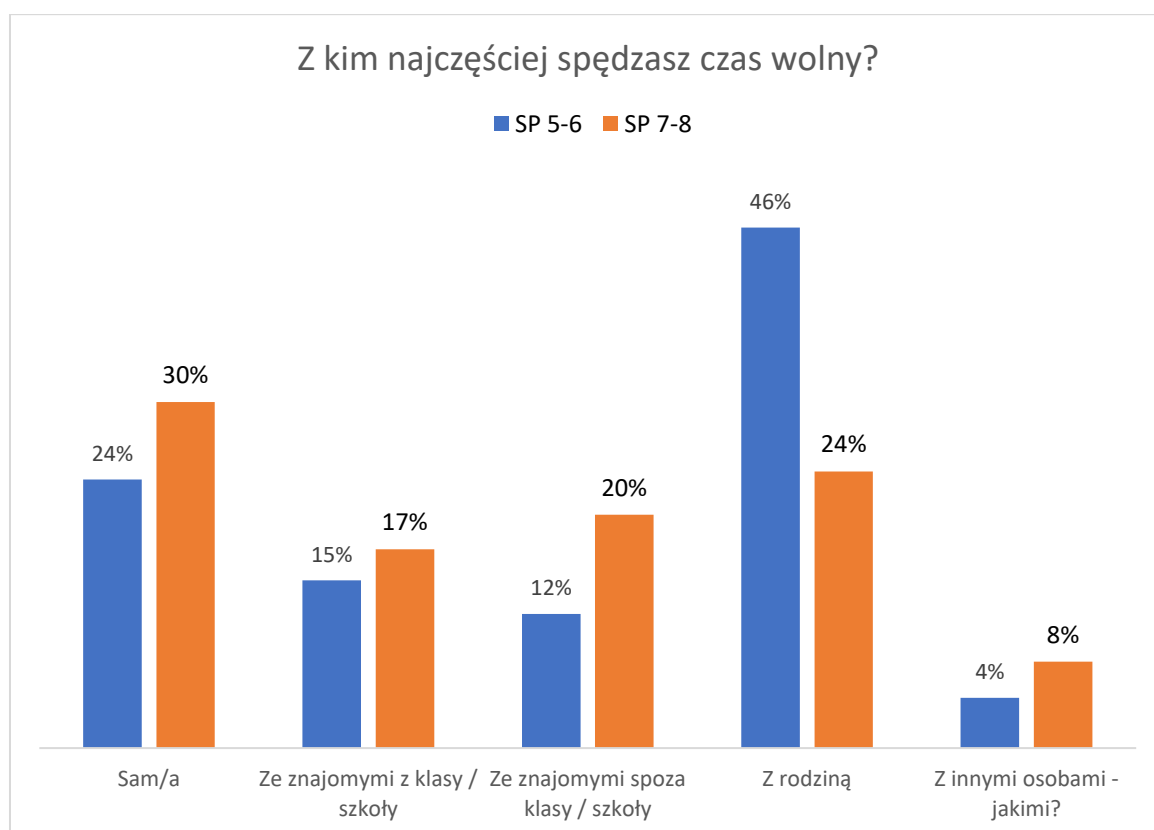
Największy wpływ na sposób organizowania czasu wolnego przez dzieci ma rodzina, a dokładniej wzorce, jakie w niej panują. To na rodzicach więc spoczywa największy obowiązek rozwijania u swoich pociech umiejętności wykorzystywania czasu wolnego.

Wspólne spędzanie czasu, gry i zabawy w gronie rodziny, wspólne spacery i rozmowy pozwalają nie tylko na wspaniałe spędzenie popołudnia czy wieczoru, ale też pozwalają dziecku wykształcić nawyk przyjemnego spędzania czasu wolnego. Im młodsze dziecko, tym większy wpływ mają na jego rozwój osoby znaczące oraz wzorce przez nie przekazywane.

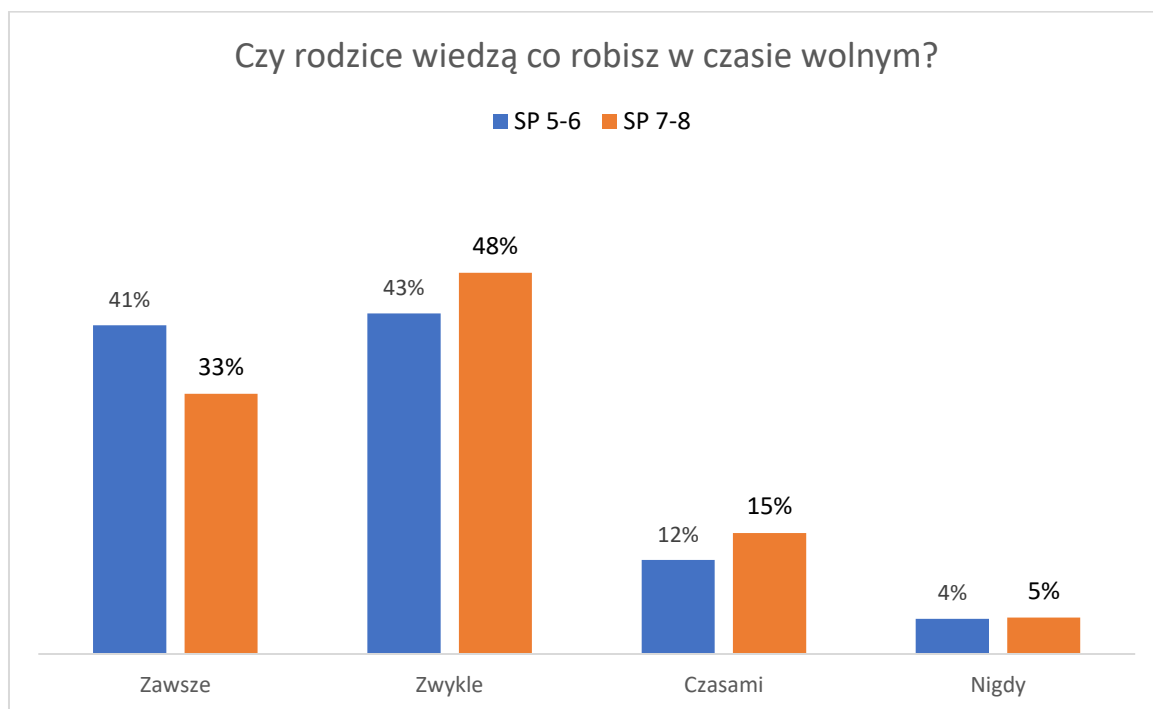
Uczniowie najczęściej czasu spędzają z rodziną (SP 5-6 - 46%; SP 7-8 - 24%). Jako formę spędzania czasu niejednokrotnie młodzież wskazywała rozmowy, gry planszowe oraz gotowanie. Inne odpowiedzi dotyczyły oglądania telewizji i filmów.

15% uczniów klas 5-6 oraz 17% uczniów klas 7-8 odpowiedziało, że czas wolny spędzają ze znajomymi z klasy. W tym czasie młodzi ludzie grają w piłkę i inne gry ruchowe, jeżdżą na rowerach i rolkach.

Jako samotne formy spędzania czasu młodzież replikowała słuchanie muzyki, granie na komputerze, czytanie książek czy oglądanie filmików w Internecie oraz naukę języków obcych.

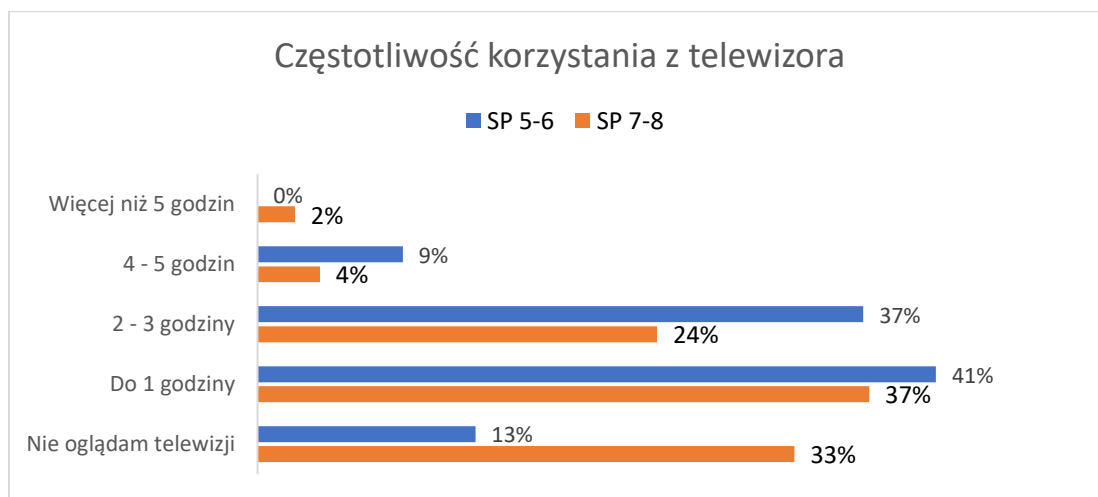

Na koniec zapytaliśmy, czy według badanych uczniów ich rodzice wiedzą, co robią w czasie wolnym. Dokładne odpowiedzi zaprezentowano poniżej.

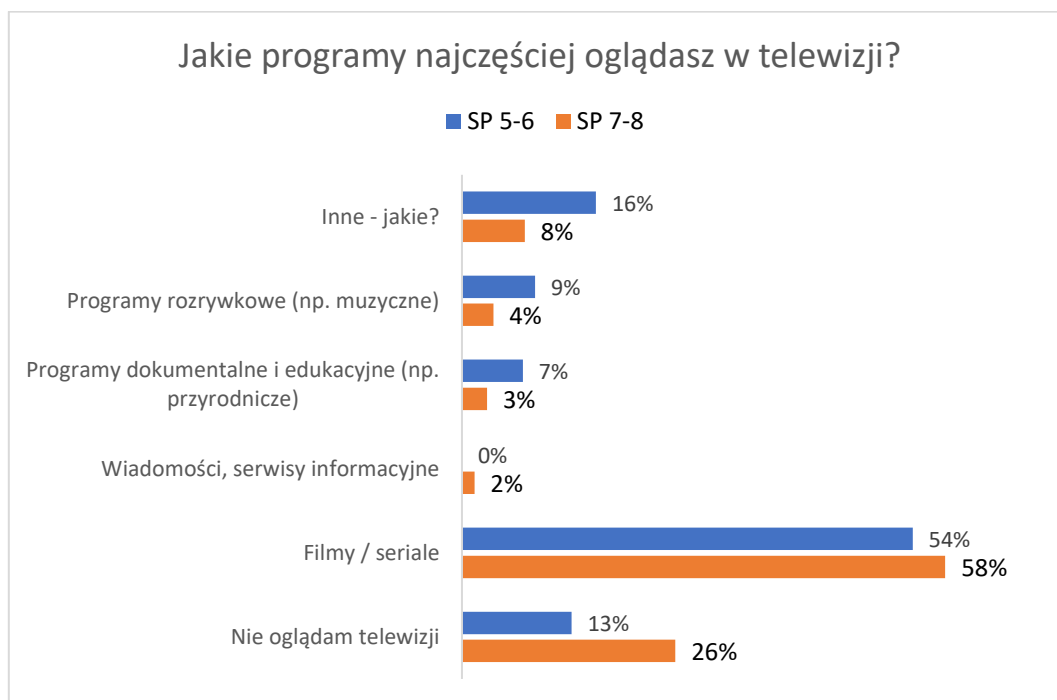
We fragmencie opracowania „Telewizja a poziom agresji” przede wszystkim podano liczne przykłady programów telewizyjnych, skutkujące wzrostem poziomu niepokoju, a nawet agresji wśród dzieci i młodzieży. Wynika to stąd, że korzystając z nieskrępowanego dostępu do wielu kanałów, najmłodszy telewidz napotyka na duże trudności z odnalezieniem audycji o miłości, przyjaźni czy bezinteresowności. Z drugiej strony, z łatwością odnajduje programy ukazujące konflikty, bójkę, prostytutkę, rozwody, zdrady, molestowanie seksualne, gwałty, zabójstwa, szantaż itp. Przemoc i agresja są na porządku dziennym i to nie tylko w filmach skierowanych do dorosłych, ale co zatrażające – również do dzieci. Zwrócono uwagę także na złudny obraz piękna, lansowany przez telewizję. Młodzi telewidzowie za wszelką cenę często starają się upodobnić do postaci „ze szklanego ekranu”, co często wiąże się z konsumpcyjnym stylem życia.¹⁷

Zapytaliśmy anektowanych uczniów, ile czasu spędzają przed telewizorem. Badani uczniowie deklarowali najczęściej poniżej 1 godziny (SP 5-6 - 41%; SP 7-8 - 37%) oraz 2-3 godziny dziennie (SP 5-6 - 37%; SP 7-8 - 24%) lub w ogóle (SP 5-6 - 13%; SP 7-8 - 33%).

¹⁷ Rola telewizji w kształtowaniu zachowań zdrowotnych dzieci i młodzieży. Cz. III. Zachowania antyzdrowotne, Hygeia Public Health 2011, źródło: <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2011/hyg-2011-2-235.pdf> (dostęp: 6.10.2020)

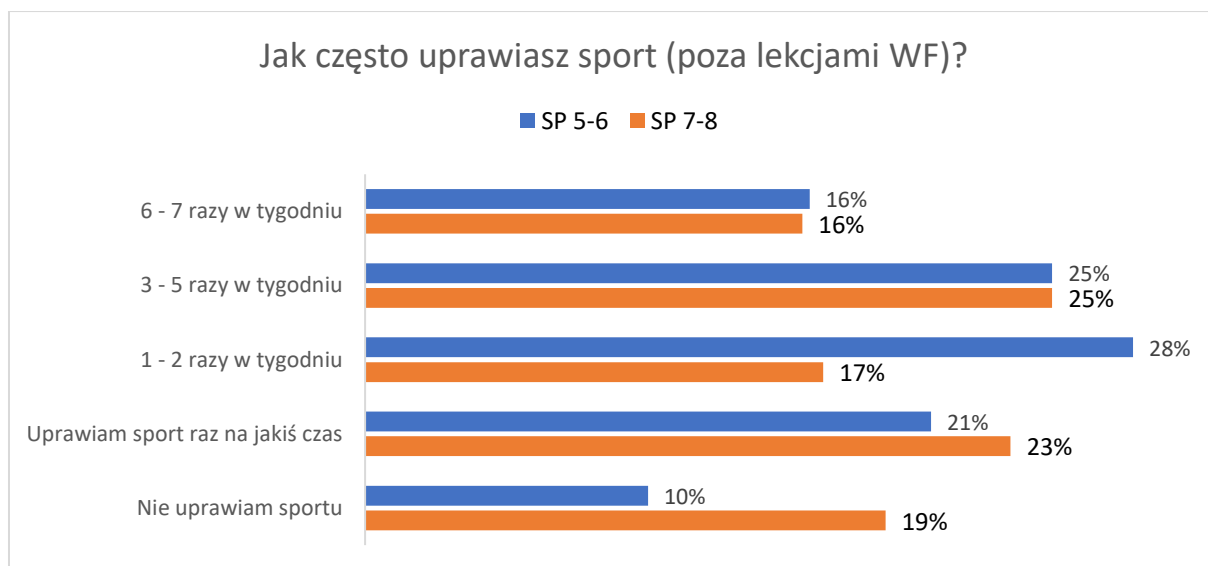
Zapytaliśmy uczniów, również o to jakie programy najczęściej oglądają. Najbardziej popularnymi programami w telewizji są filmy i seriale (SP 5-6 - 54%; SP 7-8 - 58%).

SPORT

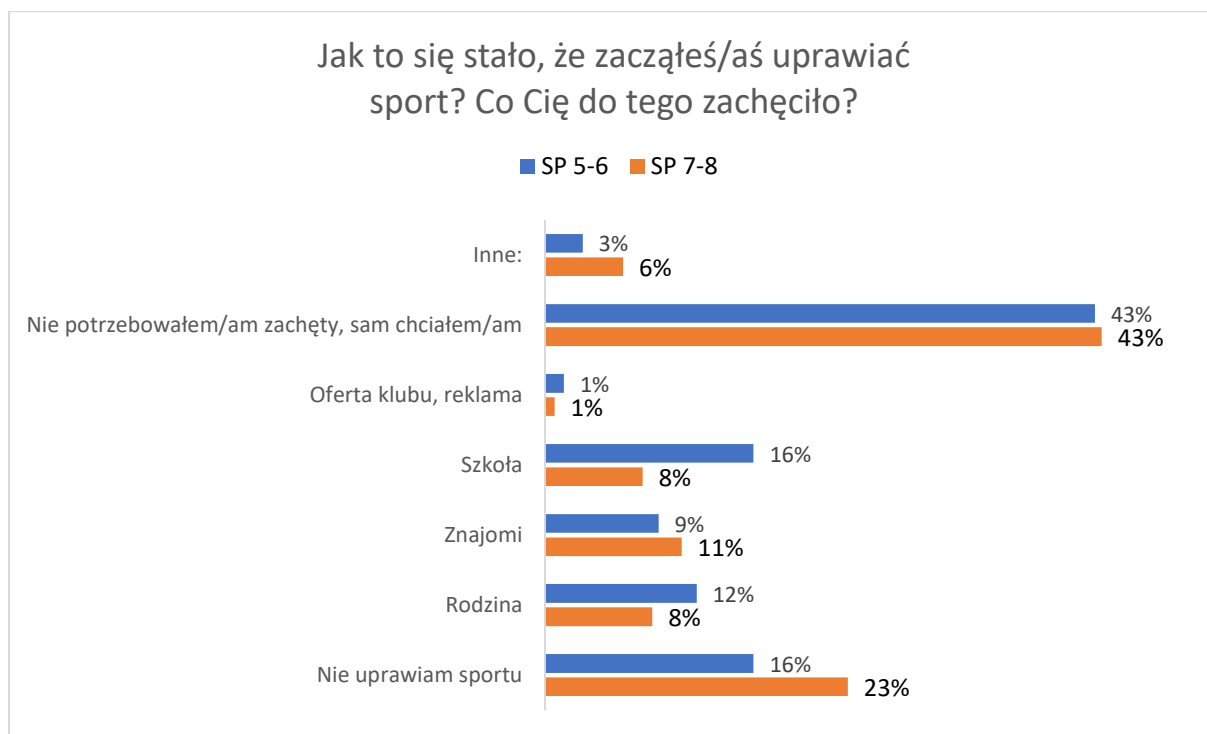
W ciągu ostatniego roku sześciu na dziesięciu Polaków uprawiało jakiś sport bądź ćwiczenia fizyczne. Najpopularniejszym sportem wśród badanych jest jazda na rowerze, w drugiej kolejności – pływanie, a następnie turystyka piesza. W rankingu najczęściej podejmowanych aktywności fizycznych wysokie miejsce zajmują również: ćwiczenia na siłowni w hali sportowej, ćwiczenia samodzielnie wykonywane w domu z własnej inicjatywy oraz bieganie, jogging. Jak wynika z analiz, sport jest domeną ludzi młodych. Poza wiekiem istotne znaczenie w tym kontekście odgrywa również wykształcenie, położenie materialne oraz miejsce zamieszkania. Na uprawianie sportu częściej decydują się respondenci lepiej wykształceni, bardziej zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, mieszkający w większych miejscowościach. Polacy decydują się na uprawianie sportu z różnych powodów. Najczęściej są to motywacje prozdrowotne, w drugiej kolejności – sport uprawiany jest dla przyjemności, a w trzeciej – dla lepszego samopoczucia i odreagowania stresów.¹⁸

Młody człowiek, który utrzymuje aktywność fizyczną lepiej się rozwija, mniej choruje, jest pewniejszy siebie oraz wie, w jaki sposób radzić sobie z porażkami. Zapytaliśmy uczniów jak często spędzają swój czas wolny na uprawianiu sportu.

¹⁸ Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badań *Aktywność fizyczna Polaków*, Warszawa 2018, (dostęp: 6.10.2020)

Wyniki pokazują, że młodzi ludzie uprawiają sport najczęściej 3-5 razy w tygodniu (25% w obu grupach) oraz 1-2 razy w tygodniu (odpowiednio 28% oraz 17%). Okolicznością inicjacji aktywności fizycznej są przede wszystkim własne chęci (SP 5-6 - 43%; SP 7-8 - 43%).

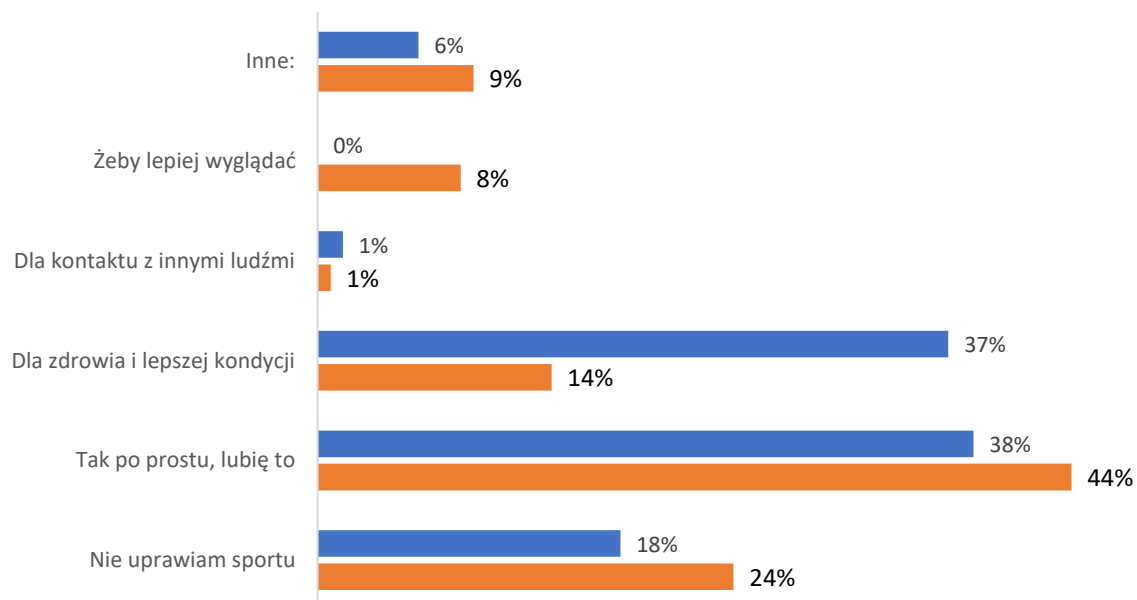

W otwartym pytaniu, jaki sport młodzi ludzie praktykują, odpowiadali: bieganie, piłka nożna oraz siatkówka; jazdę na rowerze, taniec, akrobatykę oraz jazdę na rolkach.

Powodem uprawiania sportu przez młodych ludzi jest znajdowanie w tym przyjemności oraz poprawienie kondycji.

Czy masz jakiś cel w uprawianiu sportu? Dlaczego go robisz?

■ SP 5-6 ■ SP 7-8

PODSUMOWANIE

Dorośli mieszkańcy gminy Dobrcz:

- Za najistotniejsze problemy w środowisku lokalnym ankietowani mieszkańcy uznali zanieczyszczenie krajobrazu (86%), zanieczyszczenie wody (58%).
- Według opinii wyrażonych w ankiecie na temat spożywania alkoholu wydawałoby się, że mieszkańcy Gminy Dobrcz odzwierciedlają postawy wobec picia alkoholu o **wysokim poziomie ryzyka** - mieszkańcy gminy piją regularnie, jednorazowo spożywając stosunkowo duże ilości alkoholu. **Badani deklarowali najczęściej, że spożywają jednorazowo 1-2 (10%), 3-4 porcje alkoholu (46%) oraz 5-6 porcji (22%).**
- Wydaje się wskazane przeprowadzenie wśród mieszkańców Gminy Dobrcz kampanii informacyjnej, mającej na celu zwrócenie uwagi na negatywne skutki spożywania alkoholu na organizm człowieka oraz konsekwencje społeczne związane z jego nadmiernym i regularnym spożywaniem. **Warto przy tej okazji szeroko poinformować mieszkańców o miejscach, gdzie osoba uzależniona od alkoholu może uzyskać pomoc.** Kształtowanie postaw mieszkańców powinno nie tylko wiązać się z oddziaływaniem na poziom ich wiedzy, ale także koncentrować się na dwóch pozostałych składnikach postaw, czyli przekonaniach oraz emocjach, które mają swoje odzwierciedlenie w motywacjach mieszkańców, sięgających po alkohol. Dlatego, należałoby wziąć pod uwagę możliwość zorganizowania szeregu darmowych spotkań otwartych, mających na celu kształtowanie umiejętności i kompetencji społecznych związanych z asertywnością, radzeniem sobie z negatywnymi emocjami czy identyfikacją podejmowanych przez siebie zachowań ryzykownych oraz źródeł ich występowania.
- Badani respondenci deklarują, że w swoim środowisku mają pojedyncze przypadki osób przyjmujących substancje odurzające tj. narkotyki i dopalacze. **34% ankietowanych zna od 1 do 10 osób uzależnionych od tych substancji.**
- Według ankietowanych zjawisko przemocy w rodzinie w gminie Dobrcz jest zauważalne **5% ankietowanych deklaruje, że ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczają przemocy w rodzinie, a 5% podejrzewa, że do tego dochodzi.** Celem zwiększenia świadomości mieszkańców na temat przemocy w rodzinie, należałoby, na

przykład, przeprowadzić na terenie gminy kampanię informacyjną dotyczącą przemocy w rodzinie oraz lokalnych instytucji, które mogą udzielać pomocy.

Sprzedawcy napojów alkoholowych

- Rozkład deklaracji sprzedaży alkoholu pozwala sądzić, iż **sprzedawcy odpowiedzialnie podchodzą do sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim**. W przypadku wątpliwości, co do wieku osoby kupującej alkohol większość badanych deklaruje, że zawsze sprawdza dowody potwierdzające wiek (48% a 32% robi to często). **W opinii 38% sprzedawców próba zakupu przez niepełnoletnich zdarza się najczęściej kilka razy w miesiącu oraz roku (20%)**. Jednak, w zestawieniu tych wyników z opiniami badanych uczniów w szkołach z terenu gminy Dobrcz, zalecane jest przeprowadzenie kampanii informacyjnej z zakresu odpowiedzialnej sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Sporo uczniów oceniło, że raczej i bardzo łatwo jest kupić zarówno alkohol (12%) jak i papierosy (2%) osobom poniżej 18 roku życia. Kampania informacyjna może zatem obejmować szkolenie dla sprzedawców, akcje z wykorzystaniem techniki Mystery Shopping i dystrybucję materiałów typu plakaty, naklejki do umieszczenia w punktach.

Młodzież szkolna Gminy Dobrcz klasy 5-8:

- **Inicjację alkoholową** ma za sobą **17% badanych uczniów**. Jako okoliczności uczniowie wskazują przede wszystkim spotkania ze znajomymi i towarzystwo rodziny. Alkohol to substancja, do której dostęp dla uczniów, w porównaniu do narkotyków czy dopalaczy, jest zdecydowanie łatwiejszy. Jego spożywanie jest też powszechnie tolerowane, traktowane, jako element tradycji czy kultury, a wręcz nieodłączny element wielu życiowych wydarzeń — niestety często osoby dorosłe nie widzą problemu w tym, że akceptują włączanie w ten „zwyczaj” osób niepełnoletnich. W związku z tym warto organizować kampanie informacyjne czy specjalne wydarzenia o charakterze profilaktycznym, prowadzone przez specjalistów, skierowane do ogółu mieszkańców, podczas których będą mieli oni okazję zapoznać się ze specyfiką problemów i sposobami ich przeciwdziałania. Jeśli uczniowie nie otrzymują informacji od osób dorosłych, że tego typu zachowania nie powinny być akceptowane, mogą zacząć z biegiem czasu włączać je, mniej lub bardziej świadomie, w repertuar własnych zachowań. Niebagatelna rola w przeciwdziałaniu tego typu sytuacjom przypada szkołom i

nauczycielom mających kontakt z rodzicami, ale także władzom samorządowym, które mogą postarać się włączyć w lokalne programy przeciwdziałania problemom uzależnień oddziaływania skierowane na edukację i promocję zachowań pożądanых u rodziców oraz pozostałych mieszkańców. Grupa rówieśnicza stanowi nieodłączny element prawidłowego rozwoju społecznego nastolatków, dzięki której nabywają umiejętności komunikacyjnych, empatii, pracy w grupie itp. Ważne przy tym, by środowisko szkolne, rodzinne itd. umożliwiało młodym ludziom spędzanie wolnego czasu w sposób, który będzie dla nich bardziej atrakcyjny niż np. wspólne picie alkoholu. Warto, więc zadbać o dostępność zajęć sportowych oraz rozwijających inne pasje i hobby oraz organizację różnego rodzaju akcji i wydarzeń, które będą mogły być alternatywą dla spotkań „zakrapianych” alkoholem czy innymi używkami (należy tutaj zaznaczyć, że spotkania ze znajomymi stanowią dla prawie połowy uczniów główny sposób spędzania wolnego czasu). Równie przydatne będzie organizowanie szkolnych warsztatów, podczas których młodzież będzie mogła wspólnie wypracowywać pożądane postawy wobec zagrożeń.

- Młodzi ludzie deklarują najczęściej spożywanie piwa (11%) oraz wódki (7%) tutaj warto zaznaczyć, że większość młodych ludzi (59%) jest przekonana o prawdziwości mitu jakoby alkohol w piwie był „słabszy”). Większość uczniów przyjmuje konstruktywne postawy wobec substancji psychoaktywnych i ma świadomość ich szkodliwości.
- Wyniki badań wskazują, wśród młodych ludzi problem przyjmowania substancji psychoaktywnych, tj. **narkotyków i dopalaczy nie występuje**. Raczej dobrze rokujące są także wyniki dotyczące nastawienia uczniów wobec brania narkotyków i dopalaczy w większości uczniowie w każdej grupie wiekowej nie zgadzają się lub raczej nie zgadzają się, by było to normalne dla osób w ich wieku. Warto jednak przeprowadzić działania mające na celu uświadomienie młodym ludziom **skutków przyjmowania** tych substancji, gdyż 52% uczniów deklaruje nieposiadanie takiej wiedzy.
- Uczniowie deklarują w ogromnej większości **bardzo dobre lub raczej dobre relacje z opiekunami (94%)**. **Rodzice okazali się grupą osób, do których chętnie zwróciłby się oni po pomoc w razie kłopotów**. Jednakże niewielka część uczniów nie chciałaby zwierzyć się rodzicowi, gdyby ktoś im groził lub namawiał do czegoś złego (10%). Stosowne byłoby w tym przypadku włączenie w zakres tematyczny szkolnych

spotkań z rodzicami tematyki skutecznego reagowania na problemy wychowawcze i sposobów skutecznej komunikacji z dzieckiem. Generalnie rzecz ujmując pozytywne relacje z rodzicami uczniów to niewątpliwie zasób chroniący, który może zostać wykorzystany w planowaniu oddziaływań profilaktycznych poprzez tworzenie sojuszu rodzic—nauczyciel w przeciwdziałaniu uzależnieniom i przemocy m.in. poprzez uzupełniającą się edukację dotyczącą zagrożeń, a także kształtowanie konstruktywnych postaw i budowanie sieci wsparcia.

- Na uwagę zasługuje fakt, że uczniowie dużo rzadziej wskazali w kwestii **zaufania do nauczycieli**. Spadek poziomu zaufania w tym wypadku jest zauważalny dla starszych uczniów. Godne polecenia byłoby zorganizowanie spotkań dla wychowawców ze specjalistami z zakresu profilaktyki, podczas których nauczyciele mogliby zdobyć wiedzę na temat sposobów wzmacniania relacji zaufania i budowania zasobów chroniących. Pożądane byłoby zaaranżowanie odpowiednio poprowadzonych godzin wychowawczych z młodzieżą, na których nauczyciel będzie miał okazję pokazać się uczniom nie tylko, jako osoba odpowiedzialna za sprawy organizacyjne i prowadzenie danego przedmiotu, ale także, jako godny zaufania dorosły, który jest otwarty na trudne kwestie osobiste trapiące dzieci i młodzież.
- **Uczniowie przyznają, że doświadczają w szkole przemocy w różnorodnych formach (fizycznej bądź psychicznej)**. Kilka procent z nich nie czuje lub raczej nie czuje się bezpiecznie w swojej szkole i deklaruje, że do szkoły uczęszczają osoby, których się boją (13%). Otrzymane wyniki mogą posłużyć za zachętę do organizowania szkolnych warsztatów, podczas których dzieci i młodzież będą miały okazję do wspólnego zastanowienia się nad alternatywnymi sposobami rozładowywania negatywnych emocji i skutecznymi sposobami rozwiązywania konfliktów, bez używania przemocy. Należy także ciągle udoskonalać szkolne systemu przeciwdziałania i reagowania na przemoc, w które włączać trzeba rodziców, od których dzieci i młodzież czerpią wzorce w zakresie stosowania przemocy, jako rozwiązania codziennych problemów.
- **Uczniowie deklarują w większości stosunkowo „zdrową” ilość czasu spędzanego przy komputerze (do 3 godzin dziennie - 62%)**, jednakże należy sumować to z czasem korzystania z telefonu oraz oglądania telewizji. Trzeba wspierać wszelkie inicjatywy rozwijające różnorodne pasje uczniów, tak, aby były bardziej atrakcyjną formą spędzania czasu po szkole niż surfowanie po mało oferujących stronach

internetowych. Samo korzystanie z komputera może być bardzo pożyteczne dla młodych ludzi, ale należy pomóc im w wyborze odpowiednich stron i portali. Istotne jest, aby włączać w te działania rodziców, którzy mają możliwość nadzorowania tego, jak ich dzieci wykorzystują domowe komputery i inne urządzenia z dostępem do Internetu.

- Wyniki uczniów dotyczące zagrożeń związanych z nowymi technologiami (doświadczenia w zakresie cyberprzemocy) wskazują na konieczność edukacji z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu: wspierania świadomości prawnej, umiejętności ochrony przed niebezpiecznymi sytuacjami, wiedzy dotyczącej ochrony własnych danych, ale także profilaktyki zachowań agresywnych i nauki polubownego rozwiązywania konfliktów rówieśniczych w przestrzeni wirtualnej. **41% uczniów doświadczyło w przestrzeni internetowej zjawiska hatingu. Uczniowie również często otrzymywali wiadomości z przezwiskami i obelgami (39%) oraz doświadczyli włamania na konto (16%).**

ODDZIAŁYWANIA PROFILAKTYCZNE WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY – REKOMENDACJE OPARTE NA MODELU PROFILAKTYKI POZYTYWNEJ

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że aż 50% zaburzeń zdrowia psychicznego prowadzących do nadużywania substancji psychoaktywnych, agresji i przemocy, a także innych zachowań antyspołecznych zaczyna się w okresie dojrzewania¹⁹. Dzieci i młodzież są, więc grupą wymagającą szczególnie intensywnych oddziaływań profilaktycznych.

Środowisko szkolne wywiera ogromny wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży, stąd jego kształtowanie może sprzyjać zdrowiu psychicznemu²⁰. Australijskie badania na zlecenie WHO pozwoliły na wyodrębnienie najistotniejszych czynników chroniących oraz czynników ryzyka²¹:

CZYNNIKI RYZYKA

- 1) przemoc rówieśnicza
- 2) odrzucenie przez rówieśników
- 3) słaba więź ze szkołą
- 4) niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli)
- 5) destrukcyjna grupa rówieśnicza
- 6) niepowodzenia szkolne

¹⁹ World Health Organization, (2004), *Mental Health Policy, Plans and Programs*, Geneva.

²⁰ Szymańska, J. (2012) *Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w szkole*, ORE Warszawa

²¹ Monograph, (2000) Commonwealth Department of Health and Aged Care 2000. *Promotion, Prevention and Early Intervention for Mental Health*. Mental Health and Special Programs Branch, Canberra

CZYNNIKI CHRONIĄCE

Przez „czynniki chroniące” należy rozumieć: *wszystkie elementy osłabiające oddziaływanie czynników ryzyka, zwiększające „odporność” jednostki, a więc zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań problemowych*²².

Można je pogrupować w kilka kategorii:

- 1) poczucie przynależności
- 2) pozytywny klimat szkoły
- 3) prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza
- 4) wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy
- 5) okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć
- 6) zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy²³.

Wymienione czynniki chroniące mają charakter uniwersalny. Zadaniem warsztatów profilaktycznych jest wzmacnianie czynników chroniących oraz osłabianie czynników ryzyka. Warto pamiętać, że **oddziaływanie w zakresie jednego tematu zajęć, np. dotyczących jedynie przemocy może przynieść pozytywne rezultaty także w profilaktyce innych zachowań ryzykownych.**

Na podstawie zrealizowanych przez Państwową Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych badań pn.: „Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów klas I-II”, **sformułowano kilka wniosków i rekomendacji o charakterze ogólnym.** Mianowicie:

- nadrzędną rekomendacją wyznaczającą kierunek działań profilaktycznych jest wzmacnianie pozytywnego stosunku do nauczycieli oraz budowanie klimatu współpracy pomiędzy nauczycielami w szkole oraz wspieranie konstruktywnych zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych młodzieży;
- do najbardziej uniwersalnych i selektywnych czynników chroniących młodzież przed angażowaniem się w zachowania problemowe należy włączyć: pozytywne nastawienie do nauczycieli; udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych;

²² Słownik terminów według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Źródło: http://www.parpa.pl/download/slownik_terminow.pdf (dostęp: 28.10.2017).

²³ Rządowy Program na lata 2014-2016, *Bezpieczna i przyjazna szkoła*.

aktywny udział w praktykach i uroczystościach religijnych; dobry kontakt z rodzicami; monitorowanie przez rodziców miejsc, w których dziecko spędza czas wolny.

- efektywna ochrona młodzieży wiąże się z prawidłowym rozumieniem przez nauczycieli procesów rozwojowych właściwych dla okresu adolescencji. Dlatego zaleca się, aby wspierać pedagogów i nauczycieli zarówno na poziomie kształcenia formalnego, jak i nieformalnego, w zdobywaniu wiedzy oraz poszerzaniu umiejętności w zakresie rozpoznawania wyzwań oraz trudności specyficznych dla tego okresu rozwoju;
- wsparcie nauczycieli powinno także objąć działania związane z przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu: „Dbałość o dobry stan zdrowia psychicznego nauczycieli uczących w gimnazjum powinna być częścią szkolnego programu profilaktyki. W tym celu należy wspierać wszelkie inicjatywy służące podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, ułatwiać im dostęp do form kształcenia i rozwoju własnych możliwości”²⁴;
- działania profilaktyczne powinny być ukierunkowane na uczenie umiejętności życiowych uczniów związanych m.in. z postawami asertywności, konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych na drodze negocjacji/mediacji oraz wspieranie ich w kształtowaniu poczucia własnej wartości.

Kolejnym wnioskiem związanym ze skutecznością profilaktyki jest konieczność **planowania cyklicznych działań**. Warunkiem zmiany postawy (a więc nadrzędnego celu oddziaływań profilaktycznych) jest ich regularne utrwalanie, zastępowanie zachowań destruktywnych konstruktywnymi oraz wspieranie uczniów w zdobywaniu wiedzy nie tylko na temat zagrożeń podejmowanych przez nich zachowań, ale także pomoc w gromadzeniu wiedzy na temat alternatywnych postaw, tj. warunkujących poprawę jakości funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym i rodzinnym. Jednym z elementów skutecznej profilaktyki jest także ewaluacja podejmowanych działań. Jej cel wiąże się z oceną skuteczności wprowadzanych zmian i planowaniu następnych.

²⁴K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik, *Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów: klasy I-II*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 52.

Wśród postulowanych oddziaływań profilaktycznych należy wyróżnić²⁵:

- zwrócenie uwagi nauczycieli i opiekunów na specyficzne potrzeby uczniów, które wiążą się ze specyfiką ich rozwoju psychospołecznego;
- wsparcie rozwoju praktycznych umiejętności uczniów w zakresie rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem, asertywnością, konstruktywnym wyrażaniem emocji i potrzeb, przyjmowania perspektywy innych oraz empatii;
- wspieranie uczniów w rozwijaniu ich pasji, zainteresowań oraz w kształtowaniu w nich postaw ukierunkowanych na twórczość, kreatywność i motywację odkrywania nowych rzeczy;
- wzmacnianie w uczniach poczucia przynależności, skuteczności i sprawczości;
- kreowanie pozytywnej atmosfery współpracy, umożliwiającej im samodzielne podejmowanie decyzji, branie za nich odpowiedzialności.

Warto również wspomnieć, że obok oddziaływań kierowanych do uczniów warto planować także szkolenia profilaktyczne dla grona pedagogicznego oraz rodziców. Jest to warunkiem **inicjowania zmian systemowych**, a więc nie tylko pracy nad zasobami osobowymi uczniów, ale także kształtowania ich środowiska szkolnego oraz rodzinnego – głównych środowisk, w których funkcjonują.

CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH

Warto w swoich działaniach kierować się następującymi celami:

I CEL SZCZEGÓŁOWY: Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem od alkoholu i substancji psychoaktywnych

²⁵ A. Jaros, R. Jaros, *Czynniki ryzyka i czynniki chroniące związane z zachowaniami problemowymi – przegląd badań przeprowadzonych w Polsce* [w:] *Zapobieganie wykluczeniu z systemu edukacji dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie: perspektywa pedagogiczna*, (red.) J. E. Kowalska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 12-13.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w tym podejmowanie czynności zmierzających do objęcia leczeniem osób uzależnionych, motywowanie osób nadużywających alkoholu do podjęcia leczenia i przyjmowanie wniosków dotyczących kierowania na obowiązkowe leczenie odwykowe;
- Rozpowszechnianie informacji o możliwościach korzystania z pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu oraz narkotyków, jak również dla osób współuzależnionych poprzez rozpropagowywanie materiałów edukacyjno-informacyjnych w środowisku lokalnym;
- Podnoszenie kwalifikacji osób pracujących na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin, w tym dofinansowanie szkoleń, konferencji i innych;
- Opłacanie kosztów powołania biegłych orzekających w przedmiocie uzależnienia od alkoholu, psychologa psychiatry, radcy prawnego.

II CEL SZCZEGÓŁOWY: Udzielanie rodzinom, w których występują problemy uzależnień od alkoholu i substancji psychoaktywnych, pomocy psychospołecznej i prawnej, w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- Udzielanie pomocy psychologiczno-prawnej osobom potrzebującym tego wsparcia;
- Poszerzanie i podnoszenie jakości oferty pomocy psychologicznej, socjoterapeutycznej i opiekuńczo-wychowawczej dla dzieci i rodzin z problemem alkoholowym, w tym prowadzenie zajęć w świetlicach środowiskowych, socjoterapeutycznych i placówkach wsparcia dziennego dla rodzin zagrożonych problemem uzależnień;
- Zwiększenie dostępności i podniesienie jakości specjalistycznej pomocy dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, udzielanie pomocy osobom/rodzinom doświadczającym przemocy związanej z uzależnieniami, w tym wdrażanie procedury „Niebieskiej karty”;

- Upowszechnianie informacji dot. dostępu do działań profilaktycznych i interwencyjnych oraz placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych i ich rodzin.

III CEL SZCZEGÓŁOWY: Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- Szkolenia wychowawców, nauczycieli, pedagogów w zakresie oddziaływań profilaktycznych wobec dzieci i młodzieży;
- Realizacja psychoedukacyjnych programów profilaktycznych, warsztatów profilaktycznych, spektakli profilaktycznych (w tym rekomendowanych programów profilaktycznych) z zakresu profilaktyki uzależnień i przemocy dla dzieci i młodzieży, a także dla ich rodziców prowadzonych na terenie szkół i innych placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych;
- Zakup i dystrybucja materiałów informacyjno-edukacyjnych, np. ulotek, broszur, poradników, książek, plakatów i innych materiałów o tematyce profilaktycznej, w tym materiałów edukacyjnych dotyczących przemocy w rodzinie;
- Organizowanie i dofinansowanie wypoczynku letniego, zimowego, wycieczek, obozów wypoczynkowo-terapeutycznych dla dzieci i młodzieży pochodzących z rodzin dotkniętych problemem alkoholowym oraz innych form wypoczynku z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży;
- Promocja zdrowego, bezpiecznego stylu życia, zdrowia psychicznego, poprzez organizowanie, finansowanie, dofinansowanie różnego rodzaju imprez oraz wydarzeń społeczno- kulturalnych adresowanych do mieszkańców gminy Dobrcz;
- Propagowanie i udostępnienie materiałów informacyjnych, prenumerowanie czasopism i literatury fachowej z dziedziny profilaktyki i leczenia uzależnień;

- Dofinansowanie do organizacji zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży z wykorzystaniem elementów programów profilaktycznych;
- Finansowanie dożywiania dzieci uczęszczających na zajęcia opiekuńczo-wychowawcze i socjoterapeutyczne;
- Prowadzenie lokalnych kampanii edukacyjnych oraz włączanie się w ogólnopolskie kampanie edukacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii;
- Działania na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości kierowców oraz eliminowania z ruchu drogowego kierowców po użyciu środków odurzających, w tym współpraca z policją w zakresie wspólnego reagowania na występujące problemy (np. zakup alkomatów, narkotestów, sprzętu) i innych przedsięwzięć niezbędnych do realizacji różnych zadań związanych z profilaktyką uzależnień.